

Ut av blindsonene

Strategi for et samlet
kunnskapsløft for utsatte
barn og unge

Medlemmer i strategigruppen:

- **Spesialrådgiver Trond Fevolden**, Kunnskapsdepartementet (leder)
- **Områdedirektør Jesper W. Simonsen**, Norges forskningsråd (nestleder)
- **Divisjonsdirektør Wenche Mobråten**, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)*
- **Divisjonsleder Anne Magdalena Solbu Kleiven*** Utdanningsdirektoratet (Udir)*
- **Avdelingsdirektør Anne-Cathrine Grambo**, Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir)
- **Avdelingsdirektør og professor Rigmor Berg**, Folkehelseinstituttet
- **Forsker II Gertrud Sofie Hafstad**, Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS)
- **Førsteamanuensis Marit Egge**, Politihøgskolen
- **Kommunalsjef Christer Best Gulbrandsen**, Øvre Eiker kommune
- **Leder ved barnevernvakten Younas Mohammad-Roe**, Oslo kommune
- **Leder avdeling for kunnskapsutvikling Nina Bolstad**, Etat for barn og familie, Bergen kommune*
- **Seniorforsker Terje Ogden**, Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)
- **Professor Siv Kvernmo**, Universitetet i Tromsø (UiT)
- **Professor Mari Rege**, Universitetet i Stavanger (UiS)
- **Førsteamanuensis Veronika Paulsen**, NTNU

* Strategidirektør Bjørn Nuland fra Bufdir var medlem i strategigruppen fra august 2019 til mars 2020.

* Etatsdirektør Anne-Marit Presterud, Bergen kommune var medlem i strategigruppen fra august 2019 til oktober 2019.

* Tidligere divisjonsdirektør i Utdanningsdirektoratet nå Ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementet. Kjersti Flåten var medlem i strategigruppen fra august 2019 til september 2019.

Sekretariatet:

Rita Bergersen, Norges forskningsråd (leder)

Siv Øverås, Norges forskningsråd

Camilla Oftebro, Norges forskningsråd

Elisabeth Westphal, Norges forskningsråd (februar-juni 2020)

Forord

Velferdstilbudet til barn og unge i Norge er blant de beste i verden. Det skyldes i stor grad de mange dyktige og engasjerte ansatte og frivillige vi finner i våre tjenester og i frivillig sektor. De jobber for å gjøre en forskjell.

Vi får først til en helhetlig, kunnskapsbasert politikk og praksis når det er etablert et koordinert og helhetlig kunnskapsgrunnlag, etterfulgt av målrettede virkemidler.

Samtidig har tilbudet til utsatte barn og unge noen utfordringer. Kvaliteten er ikke like høy i alle ledd og på alle steder i landet. Kunnskapsgrunnlaget kunne vært bedre. Det mangler en systematisk og helhetlig satsing på kunnskapsutvikling. Strategigruppens ambisjon har vært å bøte på dette.

Målet med strategien har vært å skape en målrettet, helhetlig og koordinert innsats for forskning, utvikling og innovasjon for utsatte barn og unge. Mandatet er omfattende faglig og politisk, og arbeidet hadde ikke vært mulig å gjennomføre uten alle bidragene strategigruppen har mottatt fra de mange som kjenner feltet. For at vi skulle få belyst noen utvalgte temaer spesielt grundig, ble det satt ned fire arbeidsgrupper. Mange av deres vurderinger og forslag kan gjenfinnes i strategien. Arbeidsgruppene sin mandat, sammensetning og forslag er med som vedlegg.

Strategigruppen har hatt informasjons- og høringsmøter, konsultasjonsmøter og to skriftlige høringer i forbindelse med arbeidsgruppene sin arbeid. Pandemien har vært et kompliserende element for alle, men spesielt utfordrende for arbeidsgruppene som hadde sine aktiviteter våren 2020.

Strategigruppen vil takke alle som har bidratt til BarnUnge21-prosessen. Innspillene har vært svært nyttige for arbeidet vårt. Vi vil spesielt takke alle dem som har deltatt i arbeidsgruppene. En stor takk til Forskningsrådet som har bidratt med sekretariat for arbeidet.

Det er tatt en rekke initiativer for å styrke den helhetlige og koordinerte innsatsen for barn og unge. Sist med et godt samarbeid mellom sentrale direktorater for å ivareta hensynet til utsatte barn og unge i forbindelse med pandemien. Arbeidet vårt bygger på disse ulike initiativene. Samtidig er det viktig å erkjenne at en først får til en helhetlig, kunnskapsbasert politikk og praksis når en har etablert et koordinert og helhetlig kunnskapsgrunnlag, etterfulgt av iverksetting av målrettede virkemidler. Denne strategien skisserer hvordan dette kan gjøres.

Vi takker for oppdraget og legger med dette fram en nasjonal kunnskapsstrategi for utsatte barn og unge.

Strategigruppen,
3. februar 2021

Innhold

Forord	3
Sammendrag.....	6
Hvorfor BarnUnge21?.....	6
Noe må skje	6
Anbefalinger.....	8
Del I	
Om BarnUnge 21	11
1. Introduksjon.....	12
Hvem er utsatte barn og unge?.....	14
Visjonen og målet for strategien	14
Manglende helhet og samarbeid.....	16
Oppdraget for BarnUnge21.....	16
Gjennomføringen av oppdraget	16
2. Modell for et kunnskapsløft for utsatte barn og unge	18
Delene i kunnskapstriangelet.....	20
Bruk av kunnskapstriangelet.....	20
Kunnskapstriangelet 2.0.....	22
Ledelsens oppgaver	22
Partnerskap som metode.....	22
Gode samarbeidsformer er avgjørende.....	23
Del II	
Kunnskap som skapes, deles og brukes bidrar til endring og forbedring	24
3. Forskning	26
Forskningen må ha høy vitenskapelig kvalitet og understøtte virksom praksis	28
Gode data er nøkkelen til pålitelig og relevant forskning	28
Forskning som bidrar til innovasjon	28
Brukermedvirkning i forskningen	29
Viktige forskningsområder	30
En bred og langsiktig satsing på forskning.....	33
4. Utdanningene kvalifiserer for bruk av forskning i praksis	34
Lovbestemt formål og realiteter i utdanningene.....	36
Reformer av utdanningene	36
Kritiske faktorer for å lykkes	37

5. Bruk av kunnskap i praksis	40
Kunnskapsbasert praksis krever partnerskap som arbeidsform.....	42
Profesjons- og sektorgrenser kan hemme samordnede løsninger for utsatte barn og unge.....	44
Ledelse for en kunnskapsbasert, samordnet og endringsorientert praksis.....	44
Innovasjon gjennom forsøk og utviklingsarbeid.....	45
6. Kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle i kunnskapssystemet	46
Organisering av sentrene	48
Behov for en samlet gjennomgang.....	49
Del III	
Anbefalingene	51
1. Et samordnet og langsiktig forsknings- og innovasjonsprogram	52
2. Bedre tilgang til data gir pålitelig og relevant forskning	53
3. Forskningsbasert og praksisrettet utdanning, videreutdanning og etterutdanning for medarbeidere og ledere i praksisfeltet.....	53
4. Innovasjon i oppvekstfeltet.....	54
5. Ledelse for en kunnskapsbasert og endringsorientert praksis.....	55
6. En gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle	56
7. En samordnet videreføring og utvikling av BU21-anbefalingene	56
Referanser og relevant litteratur	58
Vedlegg	63

Sammendrag

Hvorfor BarnUnge21?

Alle barn og unge i Norge har rett til en trygg og god oppvekst. Hvis vi skal kunne gi dem den oppveksten de har rett til, trenger vi kunnskap om hva som skaper en god oppvekst, og hva som er virkningene av den innsatsen vi gjør for å gi dem det. Barn og unge må bli sett, og de må få den hjelpen de trenger, når de trenger den.

Barns utvikling skjer i et samspill mellom deres individuelle forutsetninger og de forholdene de vokser opp under. Både individ- og miljøfaktorer kan skape sårbarhet, både for det enkelte barnet og for grupper av barn. Utsatte barn og unge er ingen entydig, avgrensbar gruppe, men omfatter barn og unge som opplever utfordringer i livene sine.

BarnUnge21-strategien (BU21) bygger på aktuell kunnskap med relevans for oppvekstfeltet og peker på at ny kunnskap og bedre samhandling er nødvendig for å oppnå resultater som kommer barn og unge til gode.

Vi bruker ordet blindsoner for å illustrere at noe ikke blir sett og forstått og derfor ikke får den oppmerksomheten som er nødvendig. I mange tilfeller oppstår blindsoner fordi tjenestene som er etablert for barn og unge, ikke evner å oppdage at et barn eller en ungdom er utsatt, eller fordi de bare ser deler av utfordringene barnet eller ungdommen har. De mest sårbare viser seg ofte å ha behov for flere tjenester samtidig, og da er det viktig at tjenestene både samarbeider og har overlappende kunnskap.

Vi har alle hørt historier om barn og unge som blir henvist fra den ene tjenesten til den andre. I mange tilfeller skyldes dette manglende samordning mellom tjenester og kompetansemiljøer. Vi må utvikle et kunnskapssystem som gjør at barnets opplevelser og tjenestenes samarbeidsmuligheter kommer ut av blindsonene.

Det er viktig at tjenestene samarbeider, og at hjelpen koordineres med utgangspunkt i det enkelte barnets livssituasjon og behov. Til syvende og sist er det enkeltindivider som fatter avgjørelser. Men årsaken til at det oppstår blindsoner, ligger først og fremst i systemet, og systemsvikten kan ikke håndteres uten at en tar tak i helheten. Blindsoner som gir manglende samordning, kan blant annet skyldes at tjenestene har forskjellige oppdrag, løsninger, verdier og normer, at kunnskapen om andre tjenester er mangelfull, og at det på mange områder mangler pålitelig, forskningsbasert kunnskap. Det kan vedtas at tjenester skal samarbeide bedre, og at de skal ta utgangspunkt i barns og unges egne opplevelser, men

utførelsen blir ikke bedre enn det kunnskapsgrunnlaget vi har utstyrt tjenesteutførerne med. Det har for eksempel vært altfor lite oppmerksomhet rettet mot ivaretagelse av barns og unges rettigheter. Slik kunnskap og hvordan den skal implementeres, er for lite kjent i systemet. De institusjonene som skal sikre at offentlige myndigheter ikke øver urett mot barn og unge, må ha de faglige og ressursmessige forutsetningene for å kunne reagere og agere på forståelige og pålitelige måter.

En vellykket forbedring av tjenestene er derfor avhengig av at en bygger kunnskap og sikrer at denne tas i bruk. De blindsonene en finner på tjenestenivå, vil en finne både på høyere forvaltningsnivåer og i utdanningene og i forskningen. Det er ofte her en finner årsaken til at blindsonene har oppstått. Det finnes derfor ingen enkle løsninger. Vi står overfor problemer som må finne sine løsninger hos en rekke aktører. Ikke minst må det skapes et nytt grunnlag for samarbeidet.¹

Noe må skje

Strategigruppens rapport bygger på en rekke utredninger, forskningsrapporter og stortingsmeldinger. Et bredt kunnskapsgrunnlag peker i samme retning: tidlig innsats, samordning og tverrfaglighet samt helhetlige og samordnede tjenester. Barne- og familiearbeidet bør legge mer vekt på forebygging av problemer som supplement til diagnosebaserte tiltak og tjenester. Strategien bygger også på innspill fra forskningsmiljøer, frivillig sektor, offentlig forvaltning og interesseorganisasjoner samt fire delrapporter om forskning, praksis, utdanning og ledelse. Strategigruppen for BarnUnge21 skal i henhold til mandatet bygge på eksisterende kunnskap og en forståelse av de store utfordringene på området. Utfordringene består selv om de har vært kjent lenge, og til tross for en rekke tiltak, anbefalinger og mange positive lokale initiativer og prosjekter.

Kunnskapstriangelet har dannet utgangspunkt for strategigruppens arbeid. Kunnskapstriangelet omfatter områdene forskning, utdanning og innovasjon. Vi har inkludert praksis i modellen, slik at den i våre analyser består av forskning, utdanning og praksis/innovasjon. Det er et sentralt poeng i strategien at forskning, utdanning, og praksis/innovasjon knyttes tettere sammen, og at tverrfaglige og tverrsektorielle løsninger skal bidra til samordnede og helhetlige tjenester for barn, unge og familier. Et mer forpliktende samarbeid og sterkere allianser mellom forskning, utdanning og praksis/innovasjon er nødvendig for å møte de store utfordringene.

Det må legges til rette for at kunnskap fra mange ulike kilder kan gjøres tilgjengelig og tas i bruk i politikktutvikling, styring, forvaltning og profesjonsutøvelse. Komplementære ekspertiser,

¹ For en organisasjonsteoretisk gjennomgang av blindsoner, se Christensen (2019).

Barn og unge må bli sett, og de må få den hjelpen de trenger, når de trenger den.

Foto: Thomas Mowe / Unsplash

kunnskapsperspektiver og kunnskapskulturer må kunne møtes og gjensidig stimulere hverandre, slik at de kan bidra til kvalitetsutvikling på områdene forskning, utdanning og praksis/innovasjon. Dette innebærer at god kommunikasjon fra praksisfeltet til utdanning og forskning er like viktig som god kommunikasjon den andre veien.

Strategigruppen foreslår at samhandling og samarbeid skjer gjennom et forpliktende partnerskap. Partnerskap er et gjennomgående grep for å få realisert forslagene i strategien. Det er en lederoppgave å legge til rette for partnerskap mellom sentrale aktører og skape rom for implementering av ny kunnskap.

Barne- og familiedepartementet (BFD) har ansvar for oppvekstpolitikken, og strategigruppen anbefaler at BFD tar det koordinerende ansvaret for oppfølgingen, herunder bidragene fra de øvrige berørte departementene, med sikte på å utvikle en felles helhetlig og kunnskapsbasert oppvekstpolitikk.

Strategigruppen anbefaler syv brede, men tydelige satsningsområder som bygger på anbefalingene fra fire arbeidsgrupper og omfattende åpne innspillsrunder. Vurderingene bak anbefalingene blir utdypet i rapporten.

Et mer forpliktende samarbeid og sterkere allianser mellom forskning, utdanning og praksis/innovasjon er nødvendig for å møte de store utfordringene.

Anbefalinger

ET SAMORDNET OG LANGSIKTIG FORSKNINGS- OG INNOVASJONSPROGRAM

Det må etableres og finansieres en langsiktig, samordnet og målrettet satsing på forskning og innovasjon på feltet for utsatte barn og unge. Strategigruppen mener at et stort forsknings- og innovasjonsprogram må samordnes med annen relevant forskning. Programmet bygges opp over en treårsperiode med sikte på en budsjett-ramme på 100 millioner kroner per år når det er i full drift. Programperioden må være på minimum ti år for at en skal kunne følge utviklingen av tiltak over tid.

Ansvar: Barne- og familiedepartementet (BFD) sammen med blant annet Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Kunnskapsdepartementet (KD), Justisdepartementet (JD), Arbeids- og sosialdepartementet (ASD), Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD) og Kulturdepartementet (KUD).

BEDRE TILGANG TIL DATA GIR PÅLITELIG OG RELEVANT FORSKNING

En samordnet datainfrastruktur gir grunnlag for solide og forskningsbaserte analyser på området, og det gir bedre tilgang på gode styringsdata for ledere av tjenester som fanger opp barn og unge. Det er viktig at det er et barne- og ungdomsperspektiv på innhenting av informasjon.

Ansvar: KD, sammen med BFD, HOD, JD KMD, KUD og ASD.

FORSKNINGSBASERT OG PRAKSISRETTET UTDANNING, VIDEREUTDANNING OG ETTERUTDANNING FOR MEDARBEIDERE OG LEDERE I PRAKSISFELTET

Utdanningene og tjenestene rettet mot utsatte barn og unge må få et kunnskapsløft.

Ansvar: KD, sammen med de høyere utdanningsinstitusjonene.

INNOVASJON I OPPVEKSTFELTET

Systemer, insentiver og styringssignaler for innovasjon og utnyttelse av kunnskap i tjenesteutvikling og politikkutvikling må på plass.

Ansvar: de relevante departementene, direktoratene, KS, fylkeskommunene og kommunene.

LEDELSE FOR EN KUNNSKAPSBASERT OG ENDRINGSORIENTERT PRAKSIS

Nye prinsipper for ledelse og styring må utvikles og implementeres for å oppnå samhandling og koordinering på tvers av sektorer. Aktuelle virkemidler kan være pålegg gjennom lov, forpliktende avtaler om samarbeid og tydelige føringer om partnerskap.

Ansvar: de relevante departementene, direktoratene, KS, fylkeskommunene og kommunene.

EN GJENNOMGANG AV KUNNSKAPS- OG KOMPETANSESENTRENES ROLLE

Det er behov for en sektorovergripende gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle i kunnskapsproduksjon, kunnskapsformidling og kunnskapsanvendelse med sikte på å tydeliggjøre deres mandat og roller for en helhetlig og kunnskapsbasert oppvekstpolitikk.

Ansvar: BFD initierer en slik gjennomgang.

EN SAMORDNET VIDEREFØRING OG UTVIKLING AV BU21-ANBEFALINGENE

Det må nedsettes en tverrdepartemental gruppe som får ansvaret for å utarbeide en handlingsplan for forskning og utdanning knyttet til barn og unge generelt, og utsatte barn og unge spesielt. Det forutsetter at alle beslutningsnivåer etablerer modeller som understøtter samordning.

Ansvar: BFD.

Barnas
stemme
mangler

Når vi ikke ser
hva som er i
blindsonene
gjør vi feil

Vi ser deler
og ikke helheten

Vi mangler
kunnskap

Manglende
kunnskap kan gi
følgefeil med
alvorlige
konsekvenser

Fordi vi ikke
ser hele bildet
får vi ikke
treffsikre tiltak

Vi bruker innsikt
fra voksne når
vi skal finne
løsninger for barn

Del I

Om BarnUnge 21

1

Introduksjon

Foto: Annie Spratt / Unsplash

Hvem er utsatte barn og unge?

Ikke alle barn og unge har en trygg oppvekst. Et aktuelt eksempel er pandemien som rammet verden i 2020, og som førte til at skoler og barnehager ble stengt. Dette gikk utover særlig barn og unge som var i en vanskelig familiesituasjon. «Laget» rundt barnet – skole, barnehage, lokalmiljø og fritid – ble borte. Barnevernet opplevde oftere at familier avlyste planlagte møter, skolehelsetjenesten fikk andre oppgaver, og det ble vanskeligere for lærerne å fange opp om barn hadde det vanskelig.

Utsatte barn og unge er ikke en entydig og avgrensbar gruppe, men kjennetegnes av at de er barn med større behov for støtte, hjelp og tjenester enn barn flest, enten fordi de selv har behov for ekstra oppfølging, fordi familien er sårbar grunnet helseutfordringer, lav inntekt eller andre levekårsutfordringer, eller på grunn en kombinasjon av dette og andre utfordringer (Bufdir, 2020).

Samtidig er det viktig å ta høyde for at også «utsatte barn og unge» deltar på og påvirkes av de samme sosiale og digitale arenaene som andre barn og unge. Hvis en vil forebygge marginalisering, er det dermed viktig å ha kunnskap om alle viktige rammebetingelser i barn- og unges liv, ikke bare i familien, men også i barnehagen, på skolen, i vennekretsen, i lokalsamfunnet og på forbruks- og fritidsarenaen. Forståelsen av hvordan utsatthet forsterkes eller kompenseres på disse arenaene, er helt nødvendig for å kunne handle, noe som ble understreket i mange av høringsinnspillene strategigruppen mottok i strategiprosessen. Når en vil forebygge utsatthet og marginalisering, er det derfor viktig at en vet noe om hvilke individuelle faktorer som påvirker hvordan miljøet responderer på barnet, og hvordan barn påvirkes av kontekstuelle faktorer som foreldres omsorgsevne, sosioøkonomiske forhold, eksponering for stress og traumer eller av risikofaktorer i barnehage, skole og lokalsamfunn. Oppsummert handler det om en gruppe barn og unge som, ifølge forskning, har større behov for hjelp enn andre barn og unge (Skog-Hansen mfl., 2020). Det er brukt ulike begreper for å beskrive denne gruppen, som risikoutsatte, sårbare eller utsatte barn og unge. Strategigruppen vil ikke definere utsatthet og marginalisering som et sett kjennetegn ved barna og deres familier, men mener at beskrivelsen over fanger mangfoldet i hva utsatthet kan være.

Visjonen og målet for strategien

VISJONEN:

Alle barn og unge i Norge skal oppleve en god og trygg oppvekst.

En trygg oppvekst er grunnlaget for god livskvalitet og for å mestre livet som voksen. Barn skal ha mulighet for å utvikle gode relasjoner til sine nære omsorgspersoner og andre sentrale personer i deres liv. De skal ha anledning til å lære seg ferdighetene de trenger for å mestre livets mange utfordringer og oppgaver, både praktisk, sosialt, intellektuelt og helsemessig. Det handler også om at barn først og fremst må kunne beskyttes mot, men også skal kunne møte negativ stress og motgang.

Visjonen er forankret i barnekonvensjonen, som er en internasjonal avtale mellom nesten alle land i verden, og som gir barn egne rettigheter. Norge har ratifisert barnekonvensjonen, og konvensjonen er inkludert i menneskerettighetsloven. Barns rettigheter etter barnekonvensjonen er delvis innarbeidet i norske særlover. Barn har rett til utdanning, helsehjelp og beskyttelse mot vold. Barn har også rett på familieliv og fritid. En viktig rettighet er også at barn skal bli hørt i saker som gjelder dem. Dette er nedfelt i Grunnlovens § 104.

GRUNNLOVENS § 104

Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling. Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn. Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.

FIRE GRUNNLEGGENDE PROSESSRETTIGHETER FOR BARN:

- Barn må få uttale seg fritt.
- Barn må få informasjon.
- Barn må få vite hva som kan skje med det de forteller.
- Barn må få fortelle fritt før noe av det de forteller deles videre til andre voksne.

(Barnekonvensjonen)

I tråd med Barnekonvensjonens artikkel 30 har barn av ulike etniske grupper og urfolk rett til å leve i pakt med sin kultur og bruke sitt eget språk. I Norge vil det gjelde samiske barn og unge (urfolk) og barn og unge fra nasjonale minoriteter og ulike innvandregrupper.

Barnekonvensjonen understreker at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i alle prosesser som angår dem. Det gjelder både når det skal tas avgjørelser som angår barn, og i kontakten med barn fram mot avgjørelsene. For at en skal komme frem til barnets beste, må barnet få si sin mening og være med på å bestemme. For at det skal få uttale seg fritt, skal barnet ha rett til informasjon og kunnskap om hva som kan skje med det de forteller. Barnet skal kunne uttale seg fritt før noe av det de forteller, deles med andre voksne. Dette gjelder både til foreldre og til andre i det offentlige.

Disse fire grunnleggende rettighetene som barn har i alle prosesser som angår dem, ble ikke sikret i særlovene i 2003. Det har fått store konsekvenser for mange barn, som ikke har fått fortalt om det stressomme eller vanskelige til noen i det offentlige.

Selv om det norske samfunnet tilbyr en rekke livsvalg for de aller fleste, er det ikke alle som har forutsetninger eller kapasitet til å bruke disse mulighetene. Forskning understreker at barnets kapasitet til å utnytte mulighetene hviler på om barnet får støtte i utviklingen av sine evner og talenter, slik barnekonvensjonen beskriver (Folkehelse rapporten, 2018). Barnekonvensjonen understreker også i artikkel 29 målsettingen om «å utvikle barnets personlighet, talenter og psykiske og fysiske evner så langt det er mulig» (Barnekonvensjonen, 2003).

Det er viktig å ivareta grunnleggende rettssikkerhetsprinsipper knyttet til den enkeltes rettigheter og bruk av tvangsmidler i helsesektoren, barnevernet og politiet. Internasjonalt har Norge blitt satt under lupen fordi mange barnevernssaker har blitt behandlet i den europeiske menneskerettsdomstolen (EMK). Selv om det kan være ulike oppfatninger om bakgrunnen for at sakene har havnet i EMK, viser gjennomgangen og utfallet av sakene at systemet har svakheter. Her kan en lære av svikten i trygdesystemet som kom for dagen i 2019, og redegjørelsen

fra granskningsutvalget i etterkant (NOU 2020:9). Granskningen viste en total systemsvikt, fra lovgivere, domstoler og universiteter til NAV og departementene. Granskningsutvalget oppsummerer i rapporten at fraværet av diskusjon, mangel på proaktivitet samt ansvarspulverisering var medvirkende årsaker til at loven på området ble tolket feil, på bekostning av mange mennesker i en vanskelig livssituasjon.

Alle yrkesgrupper som arbeider med barn og unge, trenger kunnskap om hvordan prinsippene i barnekonvensjonen og barns grunnleggende prosessrettigheter skal praktiseres. Praxis og politikk må bygge på systematisk kunnskap og kompetanse om barns og unges (innbyggernes) erfaringer og behov.

I tillegg til forpliktelsene til å følge opp FNs barnekonvensjon er BU21 også en oppfølging av FNs bærekraftsmål – også kalt 2030-agendaen. De 17 bærekraftsmålene ser miljø, økonomi og sosial utvikling i sammenheng. Et sentralt prinsipp i 2030-agendaen er at ingen skal utelates. De mest sårbare og marginaliserte menneskene og gruppene i verden skal inkluderes i utviklingen. Det vil kreve en felles innsats fra myndigheter, sivilsamfunn, privat sektor og academia. Utfordringen er blant annet å finne en hensiktsmessig struktur for forskning, utdanning og tjenesteinnovasjon i et tverrsektorielt og tverrfaglig perspektiv.

En styrket forskningsinnsats er også forankret i de overordnede målene i regjeringens langtidsplan for forskning og høyere utdanning 2019–2028 (Meld. St. 4 2019–2020), som handler om å møte store samfunnsutfordringer og å utvikle fagmiljøer av fremragende kvalitet.

MÅL FOR BARNUNGE 21:

En kunnskapsbasert oppvekstpolitikk

Innsatsen overfor utsatte barn og unge har manglet to grunnleggende elementer for å oppnå en kunnskapsbasert oppvekstpolitikk:

- solid og framtidsrettet kunnskapsutvikling om hva som kan sikre alle barn og unge trygghet, inkludering og utvikling
- kompetanse til å ta i bruk kunnskapen i politikk-utforming, organisering og i de konkrete tjenestene

Strategigruppen for BarnUnge21 ønsker å utvide kunnskapsgrunnlaget for politikkområdet oppvekst både hos myndigheter, forskningsmiljøer, arbeidsgivere, arbeidstakerorganisasjoner, frivillig sektor og interesseorganisasjoner. Mange barn og unge får ikke ivaretatt sine rettigheter i barnehagen, i skolen eller i det kommunale og statlige hjelpeapparatet. Det kreves en stor innsats for å heve kompetansen og den tverrfaglige kunnskapen om barns behov og perspektiv.

Kritikken som rettes mot oppvekstfeltet, blant annet fra journalister, barneombudet og forskning handler blant annet om at sektoren ikke har tilstrekkelig kompetanse til å følge opp vurderinger og anbefalinger som kan bidra til forbedringer. Strategigruppen mener kvalitet og utvikling i oppvekstfeltet avhenger av en helhetlig oppvekstpolitikk med omforente mål. For at barn og unge skal ha en trygg oppvekst, er det viktig at både ansatte og beslutningstakere i oppvekstfeltet har kunnskap om barnekonvensjonen, slik at den er et gjennomgående tema i forskning, utdanning, ledelse og praksis. Det er i siste instans barn og unge som skal ha nytte av forskningen, utdanningene, ledelsen, organiseringen og praktiseringen av støtte- og hjelpfunksjonene, og da må koblingen mellom dem fungere.

Manglende helhet og samarbeid

Barn og unge som trenger hjelp, har sjelden bare ett problem, og vanskene kan sjelden løses av bare én tjeneste. Ofte ligger løsningene i grenseflatene, men de havner ofte i blindsonen fordi de ulike delene i kunnskapssystemet opererer uavhengige av hverandre. I virkeligheten er det en gjensidig avhengighet mellom dem, og et velfungerende kunnskapssystem kan beskrives som et kunnskapstriangel der hjørnene er forskning, utdanning og innovativ praksis.

Samarbeidsproblemer er fremdeles en av de store utfordringene i arbeidet for barn og unge med sammensatte behov. Behovet for samarbeid og samordning var også begrunnelsen for 0–24-samarbeidet². Formålet med programmet er bedre koordinerte og mer helhetlig organiserte tjenestetilbud til utsatte barn og unge mellom 0 og 24 år og deres familier. Det er imidlertid fremdeles altfor mange eksempler på store variasjoner i kvaliteten på hjelpen barn og unge får, og det varierer i hvilken grad barn får oppfylt sine rettigheter.

Rettighetstenkning forankret i barnekonvensjonen krever et perspektiv som går på tvers av fag og sektorer. Barneombudet kritiserer kvaliteten på helse-hjelpen til barn og unge og dokumenterer i en fersk rapport at de ikke blir fulgt opp i psykisk helsevern fordi «... hjelpen er ikke godt nok tilpasset barnets situasjon og kapasiteten, og kompetansen i kommunene i å tilby lavterskeltilbud er ikke god nok. Det er avgjørende å få

på plass felles rutiner for god saksbehandling som sikrer at barn får den hjelpen de har krav på. Vi ønsker å sikre at barn får likeverdig helsehjelp på tvers av geografi» (Barneombudet 2020a).

Selv om det er lagt ned en stor innsats og mange ressurser i tjenester for å hjelpe utsatte barn og unge, er det avdekket mangler i den samlede innsatsen. Det pekes blant annet på at det er for lite oppmerksomhet på forebygging og tidlig innsats, og at innsatsen er fragmentert og preget av den enkelte tjenestens tilnærming og kultur. Dette indikerer at det ikke alltid er det enkelte barnet som settes i sentrum for prioriteringer. Fra forskjellige utvalg er mye gjort for å beskrive situasjonen gjennom forslag til nye mål og ny organisering, blant annet i oppfølgingen av «Svikt og svik» (NOU 2009:22) og 0–24-samarbeidet. Men feltet strever fortsatt med å etablere en samordnet og helhetlig innsats for utsatte barn og unge.

Oppdraget for BarnUnge21

Oppdraget for Strategigruppen var å identifisere kunnskapshull og sentrale forskningsspørsmål som må besvares for å møte dagens og morgendagens utfordringer i oppvekstfeltet. Strategien skal fremme kunnskapsbasert politikk på området, og mandatet vektlegger betydningen av høy kvalitet, brukermedvirkning og virksomme tiltak. Målet med strategien er å bidra til en målrettet og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon for utsatte barn og unge. Den skal understøtte departementenes sektoransvar for forskning samt myndighetenes og tjenestenes behov for sektorovergrepene forskningsbasert kunnskap som grunnlag for politikkkutforming og tjenesteyting (jf. mandatet).

Gjennomføringen av oppdraget

Barne- og familiedepartementet (BFD) tok på vegne av regjeringen våren 2019 initiativ til 21-strategien BarnUnge21 (BU21). Strategigruppen har ansvaret for å utforme strategien. Gruppens 15 medlemmer har kompetanse og erfaring fra

² 0-24 samarbeidet er et samarbeid mellom Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Arbeids- og velferdsdirektoratet, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Oppdraget er initiert gjennom et felles oppdrag fra Kunnskapsdepartementet (KD), Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), Barne- og familiedepartementet (BFD) og Arbeids- og sosialdepartementet (ASD). Justis- og beredskapsdepartementet (JD) er koblet på. Organisert som et program. Varighet 2015–2020, forlenget til april 2021

forskning, utdanning, ledelse og praksis. Forskningsrådet er sekretariat for BU21. Strategigruppen pekte ut fire sentrale delområder og oppnevnte medlemmer til arbeidsgrupper for hvert delområde:

- **forskning som støtter praksis og innovasjon**
- **utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis**
- **ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis**
- **bruk av kunnskap i praksis**

Alle gruppene arbeidet i løpet av første halvår 2020 frem delrapporter på sine respektive arbeidsområder. Rapportene er selvstendige arbeider og er basert på arbeidsgruppenes ekspertise samt innspillene fra høringsrundene. Den samlede strategien for BU21 som beskrives her, favner bredden og tar også opp temaer som ikke nødvendigvis fikk oppmerksomhet i arbeidsgruppene. Denne overordnede rapporten har anbefalinger om tiltak og virkemidler som knytter forskning, utdanning, praksis, myndigheter og samfunn tettere sammen og forklarer hvordan kunnskapen kan tas i bruk.

I tillegg til strategigruppen ledet BFD en departementsgruppe med representanter fra HOD, JD, ASD, KMD, KD, KUD og BFD. Strategigruppens leder og sekretariatsleder deltok på møter for å orientere om status i arbeidet med strategien. Dette gjorde at strategigruppen holdt seg orientert om pågående og relevant arbeid i de ulike departementene.

Strategiarbeidet har lagt til rette for å ha en åpen og inkluderende arbeidsmåte i tråd med metodikken for 21-prosesser. Arbeidsmåten ble imidlertid utfordret av pandemien og nedstengningen av samfunnet 12. mars 2020. Det har spesielt påvirket arbeidsgruppene muligheter for å møtes. Strategigruppen har likevel hatt flere møter enn opprinnelig planlagt, og pandemien medførte også at prosessen ble forlenget, og at fristen for å levere strategien ble endret fra 1. desember 2020 til 10. februar 2021. Strategigruppen har hatt 12 møter i løpet av perioden.

En sentral del av 21-strategiens dugnadsmodell er å møte praktikere og forskere ansikt til ansikt for å dele erfaringer og kunnskap. Fordi noen tilbud og tjenester for utsatte barn og unge ble nedstengt som følge av pandemien, fikk flere av arbeidsgruppene medlemmer også økt arbeidsmengde, noe som førte til at det ble færre møter enn opprinnelig planlagt. Møtene ble gjennomført på teams og zoom. Videre har alle aktører og interessenter hatt mulighet til å påvirke resultatet gjennom innspill og kommentarer i høringer på nett og møter. Strategiprosessen har informert og invitert gjennom nettsiden barnunge21.no.

Mer detaljert beskrivelse av prosessen og forankringsarbeidet kommer fram i vedleggene.

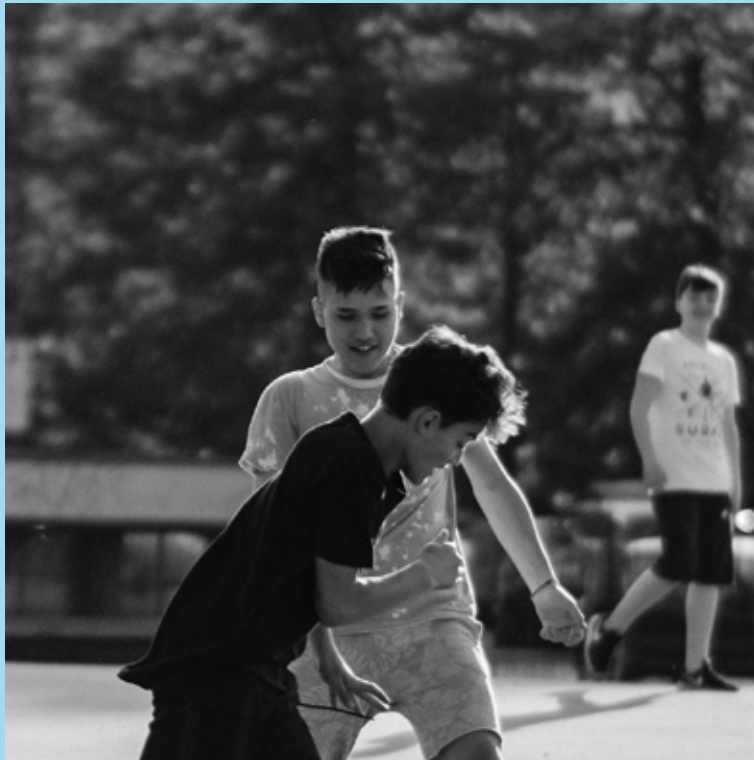
Metodikken i 21-prosesser sammenfaller med metoder utviklet i henholdsvis EU (Smart Specialisation Strategies) og FN (Guidebook for the Preparation of STI for SDGs Roadmaps) for å fremme forskning, innovasjon og teknologiutvikling og for å imøtekomme bærekraftsmål. BarnUnge21-prosessen kan settes i sammenheng med bærekraftsmålene på de særlig viktige områdene ulikhet og folkehelsearbeid. Metodikken har forankring i prosessene som beskrives som viktig for å oppnå bærekraftsmålene: implementering, evaluering, revidering og analyse.

Kjennetegn på 21-prosesser er at de er politisk initiert, det vil si at de er bestilt av et departement på vegne av Regjeringen. De er nasjonale strategier som skal fremme forskningsbasert verdiskaping og utvikling på viktige samfunnsområder for det 21. århundret. Arbeidsprosessen har som utgangspunkt at den skal løse en stor samfunnsutfordring som ofte går på tvers av flere departementers ansvarsområder. Den store bredden i 21-prosessene gjør at de ikke er eid av én institusjonsaktør. 21-prosessene er aktørdrevne og involverer aktører fra forskning, næringsliv, offentlig sektor og sivilsamfunn. De involverer bredt gjennom åpne innspillsrunder, høringer og konsultasjonsmøter. De skiller seg fra forskningsstrategier som utarbeides i regi av Forskningsrådet.

2

Modell for et kunnskapsløft
for utsatte barn og unge

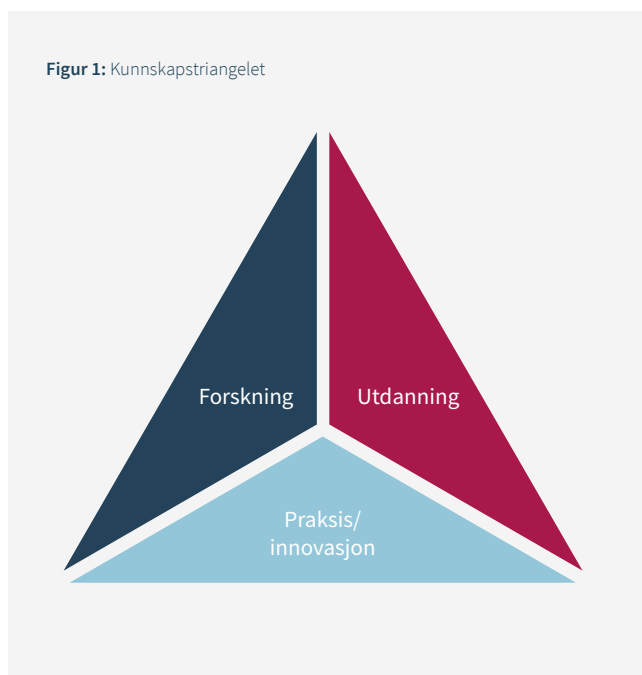

Kunnskapstriangelet har vært et utgangspunkt for strategigruppens arbeid. I mandatet heter det som følger: «Strategien skal se forskning, utdanning og innovasjon i sammenheng (jf. kunnskapstriangelet) og legge til rette for et bedre samspill mellom forskning, tjenesteorganisering og profesjonsutøvelse.»

Kunnskapstriangelet omfatter i utgangspunktet områdene forskning, utdanning og innovasjon. Siden strategigruppens mål er gode og kunnskapsbaserte tjenester, vil vi i stedet for «innovasjon» benytte «praksis/innovasjon», slik at kunnskapstriangelet i strategien innbefatter praksis/innovasjon, utdanning og forskning. Dette samsvarer langt på vei med måten begrepet ble brukt i en proposisjon om utviklingen av barnevernstjenesten allerede i 2013 (Prop. 106 L, 2012–2013). Med denne tilføyelsen får vi identifisert de tre sentrale gruppene av aktører, noe som gir et godt utgangspunkt for å vurdere hvordan strategien skal kunne legge bedre til rette for et samspill mellom forskning, utdanning, tjenesteorganisering og profesjonsutøvelse. Strategigruppen vil imidlertid ikke begrense «praksis» til kun de offentlige tjenestene. Med praksis menes alle som har et ansvar for å hjelpe og støtte barn og unge som har behov for det. Det kan være offentlige tjenester som barnehage, skole, barnevern, helsestasjon- og skolehelsetjenester og NAV. I tillegg inkluderer vi brukerorganisasjoner, private aktører og frivillige organisasjoner som jobber for å hjelpe og støtte barn og unge.

Det å skape innovasjon i tjenestene for utsatte barn og unge er en viktig del av vårt oppdrag. Når vi bruker begrepet innovasjon, er det i vid betydning, det vil si om en ny eller vesentlig endret tjeneste, organisering, produkt eller kommunikasjonsmåte for den aktuelle virksomheten. At innovasjonen er ny, betyr at den er ny for den aktuelle virksomheten, den kan likevel være kjent for og iverksatt i andre virksomheter (OECD, 2018; Meld. St. 33, 2019-2020).

Delene i kunnskapstriangelet

De grunnleggende elementene er forskning, utdanning og praksis/innovasjon. Kunnskapstriangelet forutsetter tett samspill og samvirke mellom disse tre elementene.

Praksisfeltet må kunne formidle sine kunnskapsbehov til utdanningene og forskningen. Høyere utdanning må formulere sine utdanningsmål med tanke på kompetansebehov i tjenestene og sørge for at utdanningene til enhver tid bygger på oppdatert og kvalitetssikret forskning. Forskningen må være relevant og kvalitetssikret og bygge på brukernes og tjenestenes behov. De som arbeider med høyere utdanning, kan ses som et nav i dette systemet fordi de er sentrale forskningsaktører og brukere av forskning, og fordi de som utdannere av profesjonelle tjenesteutøvere skal ha tett kontakt med praksisfeltet. Samtidig må en ta høyde for at det er store forskjeller mellom de høyere utdanningsinstitusjonene med hensyn til hvilke forutsetninger de har for å drive forskning og benytte seg av forskning. Det varierer også i hvilken grad de er knyttet til nasjonale og regionale utviklingsprosesser. Det å se de tre elementene i kunnskapstriangelet i sammenheng er derfor mer komplekst enn å få til kunnskapsoverføringer og samarbeid på enkeltområder og mellom enkeltaktører. Kunnskapstriangelet åpner for en mer systemisk tilnærming til hvordan forholdet mellom de tre delene skal organiseres. Kunnskapstriangelet er derfor ingen definert størrelse, men en tilnæringsmåte og et styringsinstrument i arbeidet med å skape og tilrettelegge for velfungerende koblinger mellom forskning, utdanning og praksis, og for betydningen av kvalitet i alle ledd.

Bruk av kunnskapstriangelet

I en NIFU-studie av erfaringer med å bruke kunnskapstriangelet i Norge, finner forskerne at virkemidler og politikk hovedsakelig har vært knyttet til samvirket mellom forskning og innovasjon, og at det først er i de siste årene at interaksjonen mellom utdanning og forskning samt mellom utdanning og praksisfeltet har fått økt oppmerksomhet. Siden offentlige høyere utdanningsinstitusjoner er de dominerende forskningsutførende aktører på velferdsområdet i Norge, blir koblingen spesielt viktig. På overordnet nivå foreslår NIFU at det bør etableres en langsiktig satsing for å utvikle og institusjonalisere samarbeidsstrukturer, noe som vil gi økte muligheter for å arbeide strategisk. NIFU peker også på at en tydelig politisk prioritering, spesielt på departementsnivå, er viktig for bruken av kunnskapstriangelet (Bolaug mfl., 2016). Strategigruppen deler disse vurderingene.

En sentral utfordring er altså bruken av kunnskapstriangelet. Dette krever en spesiell oppmerksomhet på arbeidsformer og ansvar. Det er ikke nok å peke på utfordringer og mulige løsninger. Hvis dette skal føre til endringer, må en sikre seg at løsningene blir tatt i bruk i praksis. At dette er en reell utfordring, kan en se på mange gode forslag i tidligere utredninger og meldinger, som på grunn av manglende oppfølging ikke har ført til varige endringer. En av de viktigste årsakene til manglende samsvar mellom mål, ambisjoner og resultater i arbeidet med

Det er ikke uviktig hvem som tar initiativet til å prøve noe nytt, og det har vist seg at implementering som planlegges og gjennomføres lokalt, ofte gir bedre resultater enn sentrale tiltak som nasjonale reformer og retningslinjer.

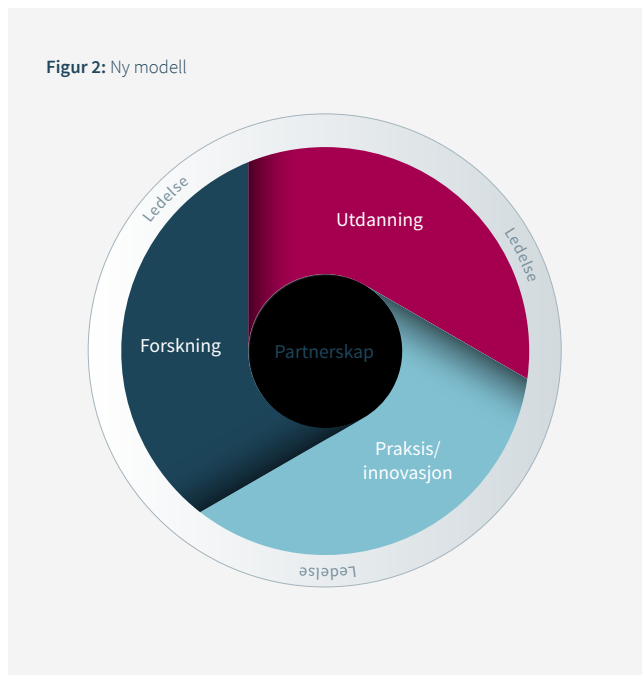

Foto: Camilla Plener / Unsplash

utsatte barn og unge er manglende eller sviktende implementering. Det trengs et eget opplegg for gjennomføringen – en implementeringsprosess. Implementeringsprosessen beskriver veien fra kunnskap til praksis og inneholder objektive data om etterlevelse (eng. fidelity), produktivitet og resultater. Den ansvarlige for implementeringen må tilrettelegge for å få data om hva som fremmer eller hemmer implementeringen, og at dataene brukes internt for å justere kursen. De vanligste hindringene for god implementering er tidspress, for eksempel når det er vanskelig å frigjøre kapasitet til nye tiltak på grunn av konkurrerende oppgaver og prioriteringer. For å oppnå god implementering må det settes av tid til opplæring og støtte for å unngå avdrift eller utvanning, som innebærer at intervensjonen avviker fra originalen over tid (Ogden og Amlund-Hagen, 2018). En viktig del av prosessen er en implementeringsplan som beskriver hvem som skal medvirke i arbeidet, og hvilke oppgaver den enkelte har ansvar for.

Det er ikke uviktig hvem som tar initiativet til å prøve noe nytt, og det har vist seg at implementering som planlegges og gjennomføres lokalt, ofte gir bedre resultater enn sentrale tiltak som nasjonale reformer og retningslinjer. På samme måte er medvirkning fra brukerne av tjenestene, i vårt tilfelle barn og unge og deres pårørende, viktig i planlegging, gjennomføring og evaluering av tilbudene de får (Meld. St. nr. 21, 2016–2017; Ogden, 2020). Det gjelder på alle forvaltningsnivåer.

Kunnskapstriangelet 2.0

Strategigruppen har supplert kunnskapstriangelet med «ledelse» og «partnerskap».

Dette er for å vise at en må sikre en god og løpende kommunikasjon mellom forvaltningsnivåer, mellom aktørene i kunnskapstriangelet og mot brukerne av tjenestene. Dette skal ivaretas gjennom ledelse. I tillegg er det et ledelsesansvar å prioritere tid til opplæring og tilrettelegging. Partnerskap skal fremme samarbeid og at en får med seg alle berørte parter når kunnskapspolitikk skal utvikles og gjennomføres.

I illustrasjonen har vi benyttet en sirkel for å understreke den gjensidige avhengigheten mellom delene. Et godt kunnskapsbasert hjelpetilbud til utsatte barn og unge forutsetter i de fleste tilfeller samarbeid og koordinering av ulike tjenester og fagmiljøer, og det forutsetter et samarbeid mellom forvaltningsnivåer og mellom forskning, utdanning og praksis. Det er dessuten ønskelig med delvis overlapp mellom de tre områdene, for eksempel ved at de som underviser i praksisutdanningene, har doktorgrad og er aktive forskere.

Ledelsens oppgaver

På alle nivåer vil ledelsens visjoner og prioriteringer være viktige for oppgaveløsningen. Evnen til samarbeid, interessen for å bidra til forbedringer og evnen til å kunne forstå og omsette ny kunnskap blir viktig. I dag er leders ønske om og evne til å ta i bruk ny kunnskap i alt for stor grad avhengig av personlig motivasjon og engasjement.

Hvis en skal få til endring, kreves det dedikerte og kompetente ledere på alle nivåer. Ledelse innenfor forskning, utdanning og praksis må forstå forskningen, dens begrensninger og muligheter samt verdsette forskningen som en del av kunnskapsgrunnlaget for utviklingen av tjenesten. Det må være åpenhet

om at en tjeneste «alltid kan bli bedre», og det må utvikles en kultur for endring og kvalitetsheving.

Gjennom «oversettelse» vil det være lettere å omsette kunnskap til praksis. Det lukker gapet mellom *å vite og å gjøre*. For universitets- og høyskolesektoren er det spesielt viktig at ledelsen aktivt identifiserer behovene praksisfeltet har for kompetanse, og ferdighetene til uteksaminerte kandidater. Universitets- og høyskolesektoren må gjøre praksisfeltets behov om til utdanning, samtidig som de som er under utdanning, lærer opp i forskningsmetode og i å tolke forskningens begrensninger og muligheter. I kunnskapsanvendelsen er det særlig viktig at ledelsen av tjenestene forstår betydningen av kunnskap i utvikling og nyskaping av praksis. Det fordrer en ledelse som erkjenner at det kreves et tilfang av kunnskap, erfaring og brukeropplevelser for å utvikle en tjeneste.

Det er behov for formaliserte støttestrukturer rundt den enkelte lederen som sikrer kunnskapsbasert styring og organisasjonsutvikling samt systematisk bruk av kunnskap i beslutningsprosesser. Derfor er en synliggjøring av ledelsens betydning så viktig.

Partnerskap som metode

Partnerskap er et overordnet begrep for formalisert samarbeid. Partnerskap inngås mellom aktører som er enige om at den beste og kanskje eneste måten å realisere sine målsettinger på er gjennom et forpliktende samarbeid, hvor en er gjensidig ansvarlig for sluttresultatet, men hvor hver enkelt tar sin del av ansvaret for å realisere målsettingene med samarbeidet.

Det er begrenset med vitenskapelig litteratur som oppsummerer selve partnerskapskonstruksjonen, innholdet i samarbeidet og hvordan partnerskap operasjonaliseres. Partnerskapene omfatter en rekke samarbeidsformer på ulike områder. FoU-arbeid og kompetanseutvikling inngår i de fleste partnerskapene. For at det skal kalles et partnerskap, bør det være formalisert (Lillejord og Børte, 2014), og det bør gi noe mer enn hver enkelt partner kan skape på egen hånd. Det er ofte et mål å skape likeverdighet mellom partene i et partnerskap, og elementer som gjensidighet og interaksjon er sentrale (Jakhelln mfl., 2017).

Det er utviklet ulike modeller for partnerskap som kan brukes som eksempel på hvordan det kan praktiseres. Faglig råd for lærerutdanning utredet og utviklet i 2020 nasjonale rammer for partnerskap mellom lærerutdanningene, barnehager og skoler. De anbefaler blant annet at partnerskap organiseres og innrettes på en måte som sikrer nytenkning, og at barn, unge og studenter får et jevngodt tilbud av høy kvalitet i barnehage, skole og lærerutdanning (Faglig råd for lærerutdanningene, 2020b). KS har også utviklet rammer for hvordan en kan utvikle partnerskap mellom ulike aktører, gjennom satsingen *Partnerskap for radikal innovasjon*. Det er viktig å finne fram til hensiktsmessige måter å organisere partnerskapene på, definere hva de regulerer, og hvordan de skal forplikte partene. Avtaler om partnerskap blir dermed viktige for å forstå hva partnerskapene omhandler, hvem som inngår i partnerskapene,

Foto: Marisa Howenstine / Unsplash

og hvilke roller og ansvar partene eventuelt har. Partnerskapet skal bidra til at de ulike prosessene i kunnskapssystemet stimulerer hverandre og bidrar til nye forskningsspørsmål. Det skal gi ny innsikt i hva som er god praksis, og hvordan den kan utvikles. Dette vil skape mer fornøyde brukere og utøvere av tjenesten.

Gode samarbeidsformer er avgjørende

Kunnskapstriangelet handler om å fremme synergier mellom forskning, praksis og utdanning gjennom koordinering av aktiviteter på nye forpliktende måter.

I England samarbeider universiteter med kommuner, bydeler og tjenester i det som kalles «Making Research Count», hvor forskere og praktikere deler erfaringer og diskuterer aktuelle og relevante temaer. Dette gjøres i ulike fora for forskningsformidling og deling av praksiserfaringer og kunnskap.³ Slike samarbeid skjer også i Norge, men bør utvides til flere kommuner, bydeler og tjenester.

Partnerskap er et viktig grep for å få et bedre system for å skape, dele og bruke kunnskap. Det vil si at komplementære ekspertiser, kunnskapsperspektiver og kunnskapskulturer møtes og gjensidig stimulerer hverandre, og slik bidrar til

kvalitetsutvikling i forsknings-, utdannings og praksisfeltet. Det er viktig å legge til rette for at kunnskap fra mange ulike kilder kan gjøres tilgjengelig og tas i bruk i politikkutvikling, styring, forvaltning og profesjonsutøvelse.

For å oppnå en mer kunnskapsbasert politikk bør departementene tilrettelegge for at samhandling og samarbeid på alle nivåer i større grad skal kunne skje gjennom partnerskap.

I del 2 skal vi gå gjennom hvert av de tre kunnskapsområdene forskning, utdanning og praksis/innovasjon, og vi skal særlig vektlegge de tre kunnskapsfeltenes positive avhengighet og synergi.

³ <https://www.beds.ac.uk/iasr/mrc/>

Del II

Kunnskap som skapes,
deles og brukes bidrar til
endring og forbedring

Forskning, utdanning og praksis behandles ofte som separate politikkområder, noe som bidrar til «silo-tenkning» og løsninger som er preget av det enkelte departementets og den enkelte sektorens oppdrag. Kunnskapstrianglet søker å redusere denne begrensningen gjennom å se hvordan de tre delene kan samarbeide for å bidra til utviklingen av kunnskapsbaserte tjenester. Strategigruppen har supplert modellen med to mekanismer – ledelse og partnerskap – som er avgjørende for kommunikasjon, samarbeid og ansvarlig gjennomføring. I vår modell er lederrollen viktig for å oppnå god kommunikasjon og synergi mellom delene. Like viktig er partnerskap. For å få til mer samarbeid vertikalt og horisontalt, er et regulert samarbeid i form av partnerskap et sentralt element.

Et velfungerende kunnskapssystem skaper ikke bare kunnskap, men sørger også for at den deles og tas i bruk. Aktørene i kunnskapstrianglet har alle et ansvar for at samhandlingen resulterer i stadig forbedring av tjenestene. Det betyr at ingen av aktørene kun har ansvar for kunnskapsproduksjon eller formidling eller at ny kunnskap tas i bruk. For å tydeliggjøre dette felles ansvaret, men også de konkrete utfordringene og endringsbehovet på hvert av nivåene i kunnskapstriangelet, skal vi i denne delen gå nærmere inn på modellens deler, vurdere status og foreslå forbedringer.

En viktig aktør i arbeidet for utsatte barn og unge er kunnskaps- og kompetansesentrene. De har en sentral rolle som kunnskapsformidlere og rådgivere overfor praksisfeltet, og noen av dem har i tillegg både forsknings og utdanningsoppgaver. Vi har derfor valgt å omtale dem separat.

Et velfungerende kunnskapssystem skaper ikke bare kunnskap, men sørger også for at den deles og tas i bruk.

3

Forskning

Forskningen må ha høy vitenskapelig kvalitet og understøtte virksom praksis

Forskning om utsatte barn og unge må ha høy vitenskapelig kvalitet og understøtte virksom praksis. Samtidig er det vanskelig å forutsi hva slags forskning som har størst relevans i et lengre perspektiv. Historien har vist eksempler på at forskning uten umiddelbar anvendelse kan ha stor praktisk nytte på sikt. Ved Oslo Institute for Research on the Impact of Science (OSIRIS) har de sett at samfunnseffekter av forskning er en langvarig prosess som ofte krever langvarige samarbeidsrelasjoner. Det vil si at sjansen for å anvende forskning er større dersom det er et samarbeid mellom forskning og praksis⁴.

Forsknings- og innovasjonssatsninger må ta utgangspunkt i barn og unges hverdag, men også i nasjonale behov, strategier, forutsetninger og muligheter. Et godt kunnskapsgrunnlag forutsetter balanse mellom kvalitativ og kvantitativ forskning. Tverrfaglighet og metodepluralisme er nødvendig for å løse komplekse problemer. Men ikke all forskning skal være tverrfaglig, for det er også behov for kunnskap innenfor mer avgrensede områder som språkopplæring og sosiale og emosjonelle ferdigheter.

I et internasjonalt perspektiv er de fleste norske forskningsmiljøer relativt små og fragmenterte. Utsatte barn og unge er et forskningsfelt som har et omfattende forskningsbehov. Det må stilles høye kvalitetskrav til all forskning. På forskningsvake områder eller der forskningen ikke holder god nok kvalitet, er det behov for målrettede tiltak.

Gode data er nøkkelen til pålitelig og relevant forskning

Tilgang til gode data er en forutsetning for å kunne gjennomføre god empirisk forskning. Gode dataressurser innenfor et forskningsfelt er også viktig for å tiltrekke seg gode forskere, for at det skal være trygt for unge forskertalenter å investere sin tid i forskningsfeltet, og for å få forskningsinstitusjonene til å satse. Det er derfor viktig med en god datainfrastruktur. Dette er gjort på andre områder før: Helse og omsorgsdepartementet har for eksempel etablert et eget Kommunalt pasient- og brukerregister, nettopp for å styrke forskningen knyttet til primærhelsetjenesten i tråd med anbefalingene i HelseOmsorg21-strategien. Et sentralt tiltak i NOU 2019: 3 Nye sjanser – bedre læring (Stoltenberg-utvalget) er motivert av behovet for å styrke datagrunnlaget for forskning om barnehage og skole.

Arbeidsgruppen for forskning påpeker også at selv om det finnes mange relevante datakilder for forskning for utsatte barn og unge, er dataene vanskelig tilgjengelig. Dette er et velkjent problem fra mange områder, ikke minst innenfor helseforskningen, hvor det er samlet inn store datamengder for statistikk, analyse, overvåking, kvalitetsforbedring og forskning over mange år. Dette er data som kan gi store forskningsgjennombrudd hvis de kobles på tvers av datakilder

(nasjonale registre, kvalitetsregistre, befolkningsundersøkelser, data fra tidligere og ny forskning), og ikke minst hvis de kobles mot data om andre forhold som er av betydning for helse, for eksempel demografiske data, sosioøkonomiske data og miljødata. Imidlertid har tilgangen til disse datakildene og ikke minst muligheten for å koble på tvers av datakilder vært meget tids- og kostnadskrevenende for forskerne. Problemene har vært delvis knyttet til teknologi og delvis til tilrettelegging av dataene for kobling, men mest av alt til et omfattende regelverk for godkjenning av utlevering av data som direkte eller indirekte kan knyttes til enkeltpersoner.

Det er store mangler i vår kunnskap om hvordan utsatte barn og unge har det, hvordan de opplever ulike former for tiltak, og hva som skjer med dem. Eksempelvis foreligger det ikke informasjon om elementære forhold som hvor ofte barn i fosterhjem eller på institusjon har samvær med biologiske foreldre eller søsken; hvor lenge frivillig plasserte barn er plassert utenfor hjemmet; eller om et barn er hørt eller ikke i en barnevernssak. Dette er, som kommentert under 1.3 (Visjonen og målet for strategien) en rett barn har etter barnekonvensjonen. «Svikt og svik»-utvalget (NOU 2017: 12: 77) pekte også på at det registreres lite informasjon om vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt både på kommunalt og statlig nivå.

Det trengs et barne- og ungdomsperspektiv på registrering og innhenting av informasjon, med barns historie og livssituasjon som utgangsposisjon og prioritet.

Det er imidlertid barrierer for å få informasjon fra utsatte barn, og spesielt gjelder det yngre barn. I dag er systemet for å innhente tillatelse lite funksjonelt, med mange instanser og usedvanlig lang saksbehandlingstid. For at forskere skal kunne behandle personopplysninger for vitenskapelige forskningsformål i allmennhetens interesse, er det et vilkår at forskningen er i samsvar med forskningsetiske normer og retningslinjer. Det er derfor behov for et samordnet og effektivt system for å forstå og vurdere forskningsetikk, konsekvenser av personvern og barns rettigheter i forskningen.

Registerdata bør inneholde informasjon om utdanning og skoleresultater, helse og levekår samt bruk av trygde- og tjenesteytelser, gjerne med informasjon på tvers av generasjoner. Stoltenbergutvalget (NOU 2019:3) og flere andre ekspertgrupper har pekt på behovet for mer registerdata om barns tidlige utvikling for å kunne identifisere tidlige risikofaktorer.

Forskning som bidrar til innovasjon

Forskning som gir ny kunnskap og innsikt, er viktig fordi den utfordrer etablerte tenkemåter og kan bane vei for innovasjon og ny praksis. Det forutsetter imidlertid at ny kunnskap omsettes og tas i bruk i utvikling av tjenester, politikk, ny

⁴ OSIRIS har som mål å finne ut hvordan og under hvilke betingelser forskning tas i bruk. Senteret ser spesielt på hvordan forskning tas i bruk innenfor helsesektor, politikkutforming og industriutvikling.

Foto: Edvin Johansson / Unsplash

samhandling og partnerskap. Det er særlig nødvendig å gi rom for nytenkning i oppvekstfeltet. De gode løsningene for barn og unge med for eksempel dårlige boforhold og økonomi kan ikke avgrenses til én sektor eller ett politikkområde. Det er et felles ansvar for skole, helse, kultur og sivilsamfunn å utvikle og finne løsninger. Forskning kan gi ny kunnskap om blant annet behov, forventninger, trender, endringer i rammebetingelser og hvordan disse endringene skjer. Det betyr også at forskningen om utsatte barn og unge kan bidra til kunnskapsbasert praksis som svarer på praksisfeltets, mottakernes og samfunnets utfordringer. Forskning kan også gi bedre kvalitet på innovasjonsprosesser som ledes fra praksisfeltet, gjennom å bringe inn eksternt kunnskap, metodekompetanse og gjennom å spre resultatene innen forskningslitteraturen og forskningsbasert utdanning. Aktiv forskningsdeltakelse i innovasjonsprosessene kan også gi nye innfallsvinkler til forskningsproblemer.

Når en vil forbedre og oppdatere kunnskapsproduksjon, formidling og anvendelse, forutsettes det at ledere på nasjonalt og kommunalt nivå samt virksomhetsledelsesnivå og tjenesteytelsesnivå legger til rette for at det kan skje. Det forutsetter blant annet åpenhet for å prøve ut nye måter å arbeide på, for eksempel ved å inngå nye partnerskap, prøve ut nye metoder, involvere brukere på nye måter og formidle kunnskap i nye fora. Og som nevnt har ledere et særlig ansvar for å skape en kultur for å tenke nytt og prøve ut alternative arbeidsmåter.

Brukermedvirkning i forskningen

Forskningen må legge mer vekt på barns deltagelse og medvirkning, og hvordan deres rettigheter etter barnekonvensjonens ivaretas. Det er behov for medvirkning fra ulike brukergrupper og forskning som tar utgangspunkt i utsatte barn og unges perspektiv. Forskningen om utsatthet eller sårbarhet

må analysere hendelser ut fra barn og unges posisjon (jf Delrapport 1 Forskning BU21). Det gjelder for eksempel hvordan ulike sosiale indikatorer som fattigdom påvirker barn og unges utvikling (Bufdir, 2018; Dearing et al., 2017). Det trengs kunnskap om hvordan man best kan innhente bevis fra barn og hvordan man skal opptre når barn har status som vitner, blant annet i voldssaker og ved andre alvorlige hendelser (BFD, 2006).

En forutsetning for å utvikle gode kunnskapsbaserte tjenester er at de bygger på barn og unges og praktikernes erfaringer og behov. Barn, unge og praktikere kan bidra gjennom å foreslå aktuelle problemstillinger og utfallsmål for forskning.

Den enkeltes situasjon, erfaringer og ønsker er viktige bidrag til kunnskapsgrunnet i tjenestene, men det må systematiseres og etterprøves, hvis de skal kunne brukes som grunnlag for praksisendringer. Det er behov for å få på plass systemer som sikrer barn og unges medvirkning og innflytelse i beslutningsprosesser, deres kunnskap som informanter i forskning og at kunnskap direkte fra barn inkluderes i utdanninger og tjenesteutvikling.

Brukerne og deres interesseorganisasjoner bør også være representert i forskningsprosjekter, der det er naturlig. Medvirkning kan skje på ulike nivåer og innebære at brukere deltar aktivt i prioriterings-, planleggings- og beslutningsprosesser fra start til mål. Videre bør brukere og representanter for brukerorganisasjoner og brukergrupper velges inn i utvalg og råd som er relevante for forskning og innovasjon. På systemnivå eller politisk nivå handler medvirkning om at brukergrupper og brukerorganisasjoner deltar i politiske beslutningsprosesser, og også er med på å legge premisser for politiske beslutninger

og reformer. Samskaping handler om at brukerne deltar i utviklingen av tjenestene slik at deres reelle behov i størst mulig grad blir dekket. Hvis brukermedvirkning skal bli en naturlig og integrert del av forsknings- og innovasjonsprosessen er det behov for formelle rammer og tiltak som bidrar til holdnings- og kulturendringer hos forskere, forskningsinstitusjoner, tjenester og medarbeidere i oppvekstfeltet.

Viktige forskningsområder

Ansvar for utsatte barn og unge er som nevnt delt på mange, og da er det også behov for ulike typer kunnskap og metoder som svarer på ulike spørsmål og utfyller hverandre. Internasjonalt forskningssamarbeid og -publisering er viktig, men forskningen må også forholde seg til en norsk og nordisk velferdsstatskontekst. Det gjelder ikke minst for tiltaksforskningen. Det er imidlertid også viktig å forske på kompleksiteten i og spenningen mellom familiens versus statens ansvar for barns helse og oppvekstforhold. Videre er det viktig med forskning om barns versus foreldres rettigheter, hvordan tiltak praktiseres, og hvorvidt de er i tråd med gjeldende rett, i Norge, Norden og andre land. For å utfylle bildet av hva det er behov for ytterligere kunnskap om, lister vi opp ti områder nedenfor. De bygger hovedsakelig på anbefalingene fra arbeidsgruppe 1.

Forskning på forebygging og tidlig intervensjon

Forebygging kan som nevnt være tiltak som reduserer stress og risiko i barns oppvekst, som bidrar til at færre barn og unge har behov for hjelp fra barne- og ungdomstjenestene, eller som bidrar til å redusere tilbakefall til rusmisbruk og kriminalitet. Forebyggende tiltak dreier seg blant annet om å forebygge rusmisbruk, omsorgssvikt, kriminalitet, psykiske helseproblemer og lærevansker. Mange tiltak gjennomføres i barnehager og på skoler og handler om å bruke ressursene på en proaktiv måte, framfor å kompensere eller reparere. Men selv om den forebyggende aktiviteten har vært et område det har vært oppmerksomhet på de siste ti årene, viser norske befolkningsstudier at den samlede belastningen av blant annet psykiske symptomer er stabil eller kun svakt nedadgående hos de fleste barn og unge, men samtidig økende hos tenåringsjenter (Reneflot mfl., 2018). På den ene siden er det oppsiktsvekkende at den store satsingen på forebyggende psykisk helsearbeid ikke har ført til en nevneverdig reduksjon av psykiske symptomer, men på den andre er det vanskelig å vite hvordan utviklingen ville ha vært uten denne innsatsen.

Det trengs kunnskap om hvordan tidlig forebygging virker, og om innsatsen er tilstrekkelig og faktisk gjennomføres med tilstrekkelig kvalitet og intensitet i praksis. For eksempel er forskningen på det psykososiale området begrenset, noe som kan henge sammen med manglende ressurser og initiativ på flere tjenesteområder. Selv om det finnes kunnskap som understøtter viktigheten av tidlig intervensjon, er det lite empirisk forskning om implikasjoner av oppskalering av tidlig intervensjonspraksis, som for eksempel betydningen av å identifisere risikoutsatte barn for å trygge deres helse og utvikling. Dette handler om helsefremmende arbeid i kommunene og hvordan folk kan ta vare på egen helse.

For å vite hva som er god forebygging, kreves sektorover-gripende kompetanse. Bakgrunnen for at barn og unge er utsatt, kan skyldes problemer som ligger i grenseflatene mellom sektorer. Og fordi tiltaksapparatet er sektorisert, må ny forskning studere disse grenseflatene. Det handler med andre ord om å ha et helhetsperspektiv på barns utfordringer, på tvers av oppvekstarenaer, sektorer og tjenester. Ved å prioritere forebygging «kan samfunnet potensielt spare mye fremfor å reparere, ved å investere i mennesker fremfor å se dem som en utgiftspost» (Utenfor-regnskapet KS 2019). Utenfor-regnskapet i KS er et verktøy som kommunene kan bruke for bedre å kunne prioritere innsatsen overfor barn og unge som er i risiko for å falle utenfor.

Implementeringsforskning og kunnskap om effekter

Implementeringsforskning som følger utprøving av forskningsbaserte tiltak og intervensjoner, er helt avgjørende for en forbedring av kvaliteten på feltet. Det er imidlertid mangel på både gode kunnskapsbaserte hjelpetiltak og verdsetting av betydningen av implementeringsforskning, noe som raskt resulterer i selektiv og ukritisk bruk av enkeltstudier. Vi trenger også å vite mer om sentrale faktorer for å sikre høy implementeringskvalitet, som blant annet implementeringens kontekst. Det er et behov for å se mer til internasjonal forskning relatert til implementering av barns rettigheter – hvordan forskningskunnskap tas i bruk av praktiskere, og hvilke organisatoriske barrierer som finnes for implementering.

Utsatte barn og unge i møte med tjenestene

Kunnskapen om hvordan utsatte barn og unge ivaretas av det offentlige tjenesteapparatet, må styrkes. Det trengs kunnskap om hvilke rettigheter barn har, om hvilke tjenester som tilbys, og om hvordan utsatte barn ivaretas av det offentlige innenfor en rekke områder som barnevern, helsetjeneste og psykisk helsevern, skole, barnehage, NAV, familietjeneste, konfliktråd, politi, kriminalomsorg og ungdomsenheter. En bør se på tiltak som settes i gang, om de fungerer, og hvilke tiltak som brukes når. En bør også se på hvordan de følges opp, og om en får til gode overganger – både i et livsperspektiv og mellom institusjoner og sektorer. Spesielt må det forskes på hvilke hjelpetiltak som iverksettes, og hvordan omsorgen ivaretas for barn med funksjonshemming(er)/-nedsettelse, alvorlige sykdomsforløp og kronisk sykdom, uavhengig av om de bor hjemme eller på institusjon. På noen områder kan det oppstå rettighetskonflikter og gråsoner hvor det er uklart hvem som har ansvaret for barna, på noen områder har flere overlappende ansvar, og det er lakuner hvor ingen har eller tar ansvar. I denne sammenhengen er det viktig å undersøke hvilke prosedyrer som finnes for å oppdage og lære av feil, hvor transparente tjenestene er, og hvilken klageadgang som finnes.

Kunnskapen om hvordan utsatte barn og unge ivaretas av det offentlige tjenesteapparatet, må styrkes.

Foto: Matt Halls / Unsplash

I Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019–2024) (Prop. 121 S (2018-2019)) er det et mål at en større andel av psykiske helsetjenester også skal kunne tilbys digitalt. Hvis en tilrettelegger for digitale tjenester, er det mulig å nå brukere som det ellers ville være vanskelig å nå, det gir flere muligheter for tilpasninger i tjenestetilbudet, brukere kan benytte tilbudet uavhengig av åpningstid, og det vil kunne gi bedre ressursutnyttelse for tjenestene. Det vil også være enklere og mindre tidkrevende for brukerne å benytte seg av det, da de sparer reisetid mm. Det er behov for å forske på hvordan de ulike digitale tjenestetilbudene fungerer for brukerne, og hvilken påvirkning dette har for yrkesutøvelsen og kompetansekravene.

Det er behov for kunnskap om hvordan vi på en systematisk og god måte fortløpende kan overvåke (monitorere) effekt og opplevd nytte av tiltakene, for å sikre tilpasning og optimalisering over tid. Fra helsevitenskapene vet vi at det kan ta 10–20 år i snitt fra en intervensjon er evidensbasert, til den er innført i ordinær praksis i relevante sektorer (Brownson mfl., 2018), hvis den i det hele tatt innføres. Det er sløsing med ressurser, og det frarøver målgruppene muligheten til å motta hjelp som virker.

Skjønnsutøvelse, rettslige reguleringer og statens legitimitet

Utsatte barn og unge har krav på likebehandling og på at beslutningene som fattes, har legitimitet. Skjønnsutøvelse er nødvendig, men må også etterprøves, og vedtak må begrunnes. Åpenhet, transparens, etterprøvbarehet og forutsigbarhet er viktige nøkkelord. Det er viktig å finne den rette balansen mellom regulering av profesjonsutøvere og beslutningstakere på den ene siden og rom for skjønnsutøvelse på den andre

siden. Forskning på beslutningsprosesser i domstolene og på ulike nivåer i forvaltningen som har ansvaret for utsatte barn, er mangelfull. Det trengs kunnskap om hvordan beslutningstakere vurderer verdispørsmål og bruker kunnskap, og hva som kreves for at beslutningene skal være riktige og legitime. Eksempler på dette er rettslige analyser av hva som skjer i fylkesnemndene og i tingrettene når det gjelder hvordan bestemmelsene i barnevernloven tolkes og anvendes.

Vi har i dag lite kunnskap om det normative grunnlaget for støtteapparatet og den praksisen som føres for å hjelpe utsatte barn og unge. Prinsippene og reglene som ligger til grunn for tiltak og inngrep, må studeres fra et barne- og ungdomsperspektiv. Vi må øke forståelsen av utsatthet som normativt fenomen og av hvordan utsatthet eller andre fenomener som er relevante for utsatte barn og unge, forstås i befolkningen og av ulike profesjonsgrupper. Når det brukes tvang overfor barn og voksne, hvor går de legitime grensene for inngrep og tiltak? Hva er og bør være grensene for statens ansvar versus foreldrenes ansvar for barn, og hva innebærer det at barn er moralske individer med individuelle rettigheter? Foreldrene har hovedansvaret for barnets omsorg, mens staten skal gi støtte og sikre utvikling av institusjoner, tjenester og tiltak for omsorg for barn (Barnekonvensjonen, 2003). Det er særdeles viktig å forske på forholdet mellom politikk og rett – politiske myndigheter og domstolene – i en tid hvor overnasjonale domstoler avsier dommer med potensielt stor betydning for Norge. Denne typen problemstillinger krever både teoretiske og empiriske analyser og svar, og de inviterer også til forskning om hvordan rettsnormer kan og bør forstås.

Barn med minoritetsbakgrunn, flyktninger og enslige mindreårige asylsøkere

Det er behov for mer kunnskap og forskning om og med barn som søker asyl og har minoritetsbakgrunn (herunder urfolk, etniske og nasjonale minoriteter), og om deres familier og deres livssituasjon. Det er behov for holistiske tilnærminger, langtidsstudier, utforskende studier og kunnskap om barnevern over landegrensene. Det trengs mer kunnskap om og forskning på saker der barnet og/eller foreldrene har tilknytning til andre land, på de som er nylig ankomne, på enslige mindreårige asylsøkere og på barn som har svakt oppholdsgrunnlag.

Samiske barns oppvekst og levekår

Det er stor mangel på kunnskap om samiske barns levekår, oppvekst og helse generelt. Da det i Norge ikke er tillatt å registrere etnisitet i registre, journalsystem osv., er ikke etniske spesifikke data tilgjengelige. Dette bidrar til en usynliggjøring av samiske barn og deres familier i de offentlige registrene og den offentlige statistikken og bidrar dermed også til kunnskapsmangel.

De siste tretti årene har flere studier på barn og ungdoms helse og levekår inkludert spørsmål om samisk tilhørighet. Resultatene fra disse studiene viser at forekomst av både psykiske helseplager og risikofaktorer er svært like mellom samisk og ikke-samisk ungdom. Samisk ungdom som har opplevd diskriminering på grunn av sin etnisitet, og som bor i områder og lokalsamfunn hvor de er i en klar minoritetsposisjon og opplever liten støtte for sin samiske tilhørighet, synes å slite mer enn andre samiske og ikke-samiske ungdommer. Ungdom som har opplevd ulike former for negative livshendelser som vold og seksuelle overgrep, psykisk sykdom eller rusmisbrukende foreldre, er mer utsatte for psykiske lidelser enn andre. Skolefravall er et problem både blant samisk og ikke-samisk ungdom og spesielt for gutter i vårt nordligste fylke.

Det er gjort svært få studier av yngre samiske barn, ingen av dem er av nyere dato, og ingen studier omfatter ulike samiske områder og kontekster. Mangelen på forskning hindrer identifiseringen av hvem som utgjør sårbare grupper blant samiske barn og unge, og hvilke kulturelle, sosiale og psykologiske faktorer som kan ha betydning for gode og virkningsfulle intervensjoner.

Gjennom Urfolksdeklarasjonen og ILO-konvensjonen nr. 169 om urfolks rettigheter, som Norge har ratifisert, har den samiske befolkningen rett til kunnskap om egen helse og levekår. Det er derfor behov for mer forskning, og det er bruk for at fremtidig forskning og ulike registre muliggjør datatilfang også for samiske barn og unge.

Konsekvensene av vold og overgrep

Det trengs en mer systematisk innsats for å fremskaffe data om omfanget av fenomener vi vet kan føre til utenforskap og marginalisering, som for eksempel vold, overgrep, traumer og psykiske lidelser. Barn og unge som rømmer hjemmefra eller faller ut av skolen, vil ha begrensede muligheter til å komme inn

på arbeidsmarkedet. Dette reduserer igjen muligheten for at de kan være virksomme og deltakende samfunnsborgere, noe vi vet reduserer livskvalitet og helse. Vi har store, gode langtidsstudier av hele årskull av barn i Norge (for eksempel MoBa-studien), men disse har i liten grad inkludert informasjon om lovbrudd, vold, overgrep eller psykisk helse. I tillegg er det en svakhet at denne forskningen nesten utelukkende baserer seg på selvrapportering. Vold og overgrep er den miljøbetingelsen som antakelig har størst betydning for uhelse senere i livet (Prop. 12 S, 2016–2017). Det er behov for langsiktig finansiering av omfattende og langsiktige studier på dette området.

Barnets livssituasjon – strukturer og oppvekstforhold

Sosioøkonomiske forhold, barnets oppvekstforhold, nærmiljø og deltakelse på ulike samfunnsarenaer er blant de kontekstuelle faktorene som former barn, og som har stor betydning for deres hverdag, livssituasjon og utvikling. Det er viktig å forske både på hvilke faktorer som kan forhindre at barn vokser opp i fattige familier, og på hvilke tiltak som kan forhindre utenforskap. Det trengs mer kunnskap om hvordan offentlige og private tiltak og tilbud virker for barn og unge i fattige familier, hvilke tilbud som finnes, og hvem de finnes for.

Barn på digitale arenaer

Det er behov for mer forskning på barns digitale hverdag. Digitale hjelpemidler og plattformer gir mulighet for å utnytte barn og unges sårbarhet. I tillegg er den digitale hverdagen for enkelte så omfattende at de opplever digitalt utenforskap hvis de av ulike grunner ikke har tilgang på de samme digitale hjelpemidlene som sine jevnaldrende. Men det kan også virke sosialt integrerende på barn som hevder seg bedre på de digitale arenaene enn de tradisjonelle sosiale arenaene. I tillegg er det viktig å finne ut mer om hvilken hjelp som finnes når barn utsettes for noe problematisk på nett og mobil. Det finnes i dag over 50 chattetjenester der barn og unge kan få hjelp og råd med ulike problemer, uten at vi vet om kvaliteten på hjelpen som gis, og hvilke barn som får tilbudet når (ung.no, 2020).

Deltakelse og inkludering

Forskningen bør ikke avgrenses til virkningen av enkelttjenester, men også omfatte hva som i vid forstand kan forebygges utenforskap. Deltakelse på fellesarenaene er viktig for inkludering. Særlig bør utdanningssystemets og arbeidslivets rolle og funksjon undersøkes. Vi vet at særlig det ikke å fullføre videregående opplæring er forbundet med kortere levealder, dårligere helse, økt risiko for å motta trygdeytelser, økt risiko for barnløshet for menn og lav arbeidsdeltakelse for begge kjønn (Lillejord mfl., 2015; NOU 2019:25). Det er behov for forskning på hvordan allmenne ordninger som utdanningssystemet bidrar til inkludering og samfunnsdeltakelse over tid. Lærling- og lærekandidatordningene er forutsetninger for at flere skal inkluderes i arbeidslivet (NOU 2019:3). Utvikling av ferdigheter tidligere i utdanningsløpet er også svært viktig for fullføring av videregående opplæring (NOU 2015:8).

Foto: Kelly Sikkema / Unsplash

En bred og langsiktig satsing på forskning

Gjennomgangen over viser at det er et stort behov for forskning på områder som er kritiske for å kunne forbedre tjenestene overfor utsatte barn og unge. Et godt fungerende kunnskaps-system fordrer at kunnskapstriangelet er koblet sammen på en måte som sikrer en god kommunikasjon mellom de tre delene. Det er en utfordring at forskningen i dag i for liten grad er knyttet opp mot utdanningene og praksisfeltet. Hvis kunnskapstriangellet skal fungere, må det gjøres noe med samarbeidet. Dette må utvikles og institusjonaliseres. En satsing på utviklingen av forskningsfeltet må derfor også ta høyde for at en samtidig må utvikle og forankre et tettere samarbeid, noe som er langt mer utfordrende og tidkrevende enn å etablere et program. Dette tilsier at satsningen bør være langsiktig. Det er dessuten slik at forskning på mange av tiltakene i tjenestene, blant annet på forebyggingssiden, krever en langsiktig innsats.

I dag vil en finne at finansiering av forskning med relevans for utsatte barn og unge kommer fra en rekke departementer og direktorater. En vil derfor se at mange av Forskningsrådets porteføljer vil ha prosjekter av direkte relevans. Departementene er dessuten i ulik grad koblet mot forskningsfeltet, utdanningsfeltet og tjenestene.

Hver sektor har utviklet egne løsninger, og utvikling av fremtidige løsninger vil lett kunne komme til å følge gamle spor. Dette gir i seg selv et krevende utgangspunkt for samordning, men om denne utfordringen ikke håndteres, er sjansene for å lykkes betraktelig mindre.

Strategigruppen tilrår på denne bakgrunnen at en ny forsknings-satsing må samle aktiviteten om og for utsatte barn og unge i en ny helhetlig satsing eller et program i regi av Forskningsrådet.

Forskningsrådet bruker ikke kategorien program lenger, men denne helhetlige satsingen må bygge på en samlet plan, klare tematiske og strukturelle prioriteringer og god sammenheng på tvers av satsingen. Strategigruppen vil bruke program om en slik satsing, siden det gir best uttrykk for ambisjonen om samordnet innsats. Hvordan dette organiseres i praksis, må være opp til Forskningsrådet.

En prioritert innsats for å få forskning som favner hele oppvekstfeltet, vil i sin tur være en viktig brikke i utviklingen av hele kunnskapssystemet, i tråd med tenkningen bak kunnskapstriangelet.

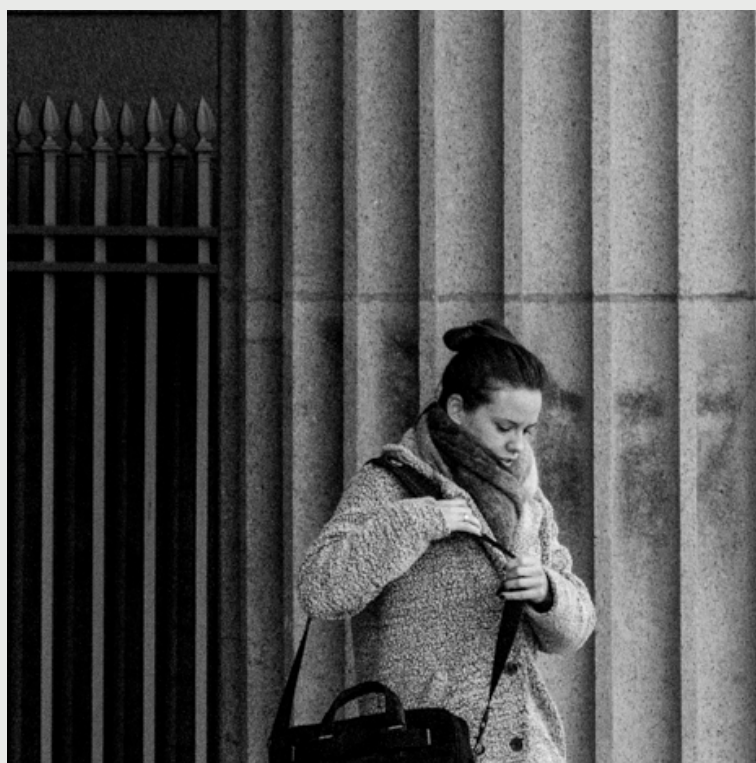
Det er behov for mer tverrfaglig forskning, og det er behov for et bedre kunnskapsgrunnlag og en bedre kompetanseoppbygging på mange områder. Programmet må derfor ha en størrelse som muliggjør intensjonene. Samtidig bidrar størrelsen på prosjektene til å utvikle og styrke forskningsmiljøer. Solide forskningsmiljøer vil være i stand til å levere relevante og kvalitativt gode utredninger og politikkrelevante notater om dagsaktuelle temaer. Det vil imøtekomme sektorens behov for tilgjengelig forskning. Forskningsrådet har kvalitetssystemer for å sikre at forskningen som finansieres, er av høy kvalitet. Langsiktig finansiering som fremmer kvalitet, involvering og implementering istedenfor fragmenterte mindre prosjekter, er nødvendig for å heve forskningens kvalitet og relevans.

Strategigruppen foreslår derfor at det etableres et nytt forskningsprogram med en løpetid på ti år, med mulighet for forlengelse. Etter en oppbygingsperiode på tre år, skal programmet ha en årlig ramme på 100 millioner.

4

Utdanningene
kvalifiserer for bruk
av forskning i praksis

De høyere utdanningsinstitusjonene har en sentral rolle når et omfattende kunnskapsløft skal gjennomføres. For det første fordi de utfører størstedelen av den offentlig finansierte forskningen med relevans for utsatte barn og unge. For det andre fordi de utdanner og trener de som skal ha ansvaret for tjenestene.

Grunnutdanningene er, og vil være, den fremste måten å bygge opp det kunnskapsgrunnlaget tjenestene trenger. Det er behov for å utdanne kritisk reflekterende og aktive yrkesutøvere som forstår og kan anvende ny forskning i arbeidslivet. Utdanningene må være oppdatert på tilfanget av kunnskap, nye perspektiver, globale utfordringer og nærheten som kreves mellom praksis og forskning.

Utdanningene har et ansvar for å utdanne for morgendagens utfordringer. Samfunnstrender stiller store krav til at utdanningsinstitusjonene må kunne tilpasse seg og følge med i den raske utviklingen. Dette understreker betydningen av nærhet mellom faglig kunnskap, forskningsfront og praksis, og det understreker betydningen av at praksisformer i økende grad utvikles gjennom praksisorientert forskning. Lærere i barnehager er blant dem som er i en posisjon til å fange faresignaler tidlig. Det samme gjelder for helseyskepleiere på helsestasjoner, lærere i skolen, trenere, fritidsledere osv. Utdanningene må bidra med den kunnskapen som trengs for blant annet å fange opp faresignaler og vite hvordan de skal håndteres. Et relevant eksempel her er digital mobbing, som lenge var et ukjent tema, men som ble fanget opp og satt på dagsordenen av de ansatte i skolen (Djupedalutvalget, NOU 2015:2).

Lovbestemt formål og realiteter i utdanningene

Ifølge formålsparagrafen skal universiteter og høyskoler tilby høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå, utføre forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå og drive formidling både i undervisningen og overfor samfunnet i stort (Universitets- og høyskoleloven § 1-1). Prinsippet om forskningsbasert undervisning er lovfestet gjennom § 1-3 og innebærer at ansatte i vitenskapelige stillinger skal ha rett og plikt til å forske.

Utdanningen som tilbys, skal være «basert på det fremste innen forskning, faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid og erfaringskunnskap».

For mange av utdanningene som er relevante for tjenestene til utsatte barn og unge, er det en utfordring å oppfylle kravet om forskningsbasert undervisning. Forskningsrådets profesjonssatsingen har identifisert helse- og sosialfaglige utdanninger og lærerutdanninger som «forskningssvake». I 2015 hadde 32 prosent av barnehageforskerne doktorgrad, i alt 167 personer. Andelen barnehageforskere med doktorgrad er størst i instituttsektoren (63 prosent) og lavest ved høyskolene (24 prosent) (Gunnes, Hovdhaugen og Olsen, 2017). I helse- og

sosialfagutdanningene viser en kartlegging av de korte profesjonsutdanningene at i over halvparten av utdanningene hadde kun en fjerdedel av de ansatte doktorgrad i 2013 (Frølich mfl., 2016). Det pekes også på lav forsknings- og publiseringsaktivitet. Flere av de samme institusjonene har problemer med å rekruttere ansatte med de nødvendige kvalifikasjonene.

I tilsynet med Bachelorutdanningene i barnevernet i Norge (NOKUT, 2017) og i Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet (Bufdir, 2019) kommer det fram at ny og oppdatert forskning fra fagområdet i liten grad brukes i undervisningen. Det blir blant annet fastslått at dagens barnevern ikke har god nok kvalitet fordi tjenesten mangler kompetanse.

Praksisperioder er vesentlige i utdanningen av yrkesutøvere som skal møte barn og unge i en utsatt situasjon (UHR, 2016). I dag er det stor variasjon i hvordan studentene opplever praksis, både når det gjelder innhold og relevans (NOKUT, 2018). Praksisperiodene gir i mange tilfeller ikke studentene mulighet til å erfare og stå i vanskelige situasjoner, noe som kunne minsket praksissjokket etter fullført utdanning (Emstad, 2018; Antonsen mfl., 2020). Utdanningene legger i liten grad opp til tverrprofesjonelt samarbeid med autentiske caser (Antonsen mfl., 2020; Kårstein og Caspersen, 2014).

Reformer av utdanningene

Det har foregått og foregår et omfattende arbeid med oppgradering av de fleste av utdanningene med relevans for tilbudet til utsatte barn og unge. Utfordringene som er nevnt over, står sentralt i arbeidet. Målet er blant annet en bedre forskningsforankring, et bedre grunnlag for samarbeid og økt oppmerksomhet på og kunnskap om tidlig innsats. Kunnskapsdepartementet har foreslått endringer i helse- og sosialfagutdanningene, lærerutdanningene og barnehagelærerutdanningene som skal bidra til et oppdatert og relevant innhold. Det har siden høsten 2017 pågått et stort utviklingsarbeid for å utvikle nasjonale retningslinjer innen helse- og sosialfag (RETHOS). Retningslinjene definerer slutt-kompetansen for hver utdanning og utgjør en minstestandard for kompetanse. Utdanningen skal også sikre kompetanse og holdninger som danner grunnlag for likeverdige tjenestetilbud for alle grupper i samfunnet, deriblant kompetanse om samers status som urfolk og deres rettigheter til språklige og kulturelt tilrettelagte tjenester. I regi av RETHOS har også Bufdirs utredning av kompetansen i barnevernet blitt fulgt opp gjennom å foreslå forskrifter om retningslinjer for masterutdanning i barnevern og masterutdanning i barnevernsarbeid.

I strategien «Lærerutdanning 2025. Nasjonal strategi for kvalitet og samarbeid i lærerutdanningene» legges det vekt på – praksisrelevans, forskningsforankring og tverrfaglig samarbeid. Praksisrelevans har vært en tilbakevendende utfordring for de fleste lærerutdanningene. I Meld. St. 14 (2019–2020) «Lære hele livet» understrekes ansvaret universiteter og høyskoler har for å tilby utdanning ut fra regionale behov. Dette blir blant annet konkretisert gjennom de fylkesvise prosjektene «Regional og desentralisert ordning for kompetanseutvikling i barnehage og skole for lærere». Det legges samtidig vekt på

Praksisopplæringen er en spesielt viktig arena for samarbeid mellom ansatte i lærerutdanning og i skole.

Foto: Unsplash

kompetansehevende tiltak for ledelse og videreutdanning og spesialisering. I den samme stortingsmeldingen blir det også foreslått kompetansehevende tiltak for politi og barnevern. De fleste lærerutdanningsinstitusjonene har etablert partnerskap med skoler. Praksisopplæringen er en spesielt viktig arena for samarbeid mellom ansatte i lærerutdanning og i skole og barnehage (Faglig råd for lærerutdanningen, 2020a).

Det må også nevnes at Direktoratet for internasjonalisering og kvalitetsutvikling i høyere utdanning (Diku) har egne søkbare tilskuddsordninger for praksis i lærerutdanningene og praksis i helse- og sosialfagutdanningene.

Kritiske faktorer for å lykkes

Strategigruppen tar utgangspunkt i vedtatte og planlagte revideringer av utdanningene. Hvorvidt en lykkes med disse endringene, vil avhenge av hvilke hensyn som vektlegges, og evnen og viljen til å realisere de nye målene. Strategigruppen vil fremheve noen kritiske faktorer.

Barneombudet har påpekt at det er viktig at barnekonvensjonen er et gjennomgående tema i rammeplanene og retningslinjene til de ulike helse- og sosialfaglige utdanningene (Barneombudet 2020b). Strategigruppen er enig i dette.

Akademisk åpenhet og en kritisk tilnærming må være grunnleggende i alle utdanninger. Det er behov for å styrke utdanningenes forskningsrelaterte innslag i form av vitenskapsteori og forskningsmetode. Og ikke minst er det behov for mer systematisk utvikling av praksisundervisningen. En god

profesjonsutdanning må klare å balansere forankringen i både praksis og forskning.

Det må stilles krav om at de som underviser i profesjonsutdanningene til vanlig skal ha doktorgrad og forskerkompetanse. Det er dessuten ikke bare et spørsmål om formell kompetanse hos lærekraftene – like viktig er innholdet i undervisningen. Det er her grunnlaget for samarbeid og arbeidskultur legges. Innholdet i undervisningen har som etter strategigruppens mening har fått altfor liten oppmerksomhet (et eksempel på slik forskning er Liodden, 2020).

Hvis en vil unngå at utdanninger bare dyrker én faglig identitet og dermed bidrar til å forsterke sektorgrenser, er det viktig å fremme samarbeid og samhandling mellom utdanningene med relevans for tilbudet til utsatte barn og unge. Etter strategigruppens mening vil et godt utviklet samarbeid mellom de ulike utdanningene være avgjørende for å lykkes med å utvikle den nødvendige tverrfaglige kompetansen hos de fremtidige kandidatene. For det første må alle utdanninger benytte forskere med relevant fagbakgrunn når det skal undervises i tverrfaglige emner. Arbeidsgruppen for utdanning anbefaler at en i grunnutdanningene til sentrale yrker som har befattning med barn og unges oppvekst, etablerer et obligatorisk emne med kunnskap om og ivaretagelse av barn og unge i en utsatt situasjon. Strategigruppen er enig i at et slikt felles emne bør utredes. For det andre må det legges til rette for tverrfaglig praksisundervisning hvor studenter fra ulike profesjoner lærer av og om hverandres kompetanser og får praktisk trening i å spre kunnskap på tvers av profesjonene.

Strategigruppen foreslår at det skal stilles krav om at alle studenter skal ha deltatt i et tverrfaglig opplegg om problemløsning som vektlegger både kunnskap og ferdigheter.

Strategigruppen ser det som viktig å ha en praksisopplæring av god nok kvalitet. God kvalitet sikres gjennom gode veiledere og gode praksisinstitusjoner. En må unngå stor variasjon i praksis, at praksis oppleves irrelevant, eller at veilederne ikke er tilstrekkelig kvalifisert. Det er viktig at kunnskap direkte fra barn inngår som en del av kunnskapsgrunnlaget til studenten. Studentene må gis mulighet til å møte utsatte barn og unge og deres foreldre/foresatte. Universitet- og høyskolene sliter med å finne relevante praksisplasser av god kvalitet i profesjonsutdanningene (NOKUT, 2019). Dette er ikke bare et problem for utdanningsinstitusjonene, men også for de som senere skal ansette de ferdige kandidatene. Dette må etter strategigruppens mening løses gjennom et tettere forpliktende samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene og praksisfeltet. Det må derfor utvikles et reelt partnerskap mellom utdanningene og praksis, sikret gjennom avtaler.

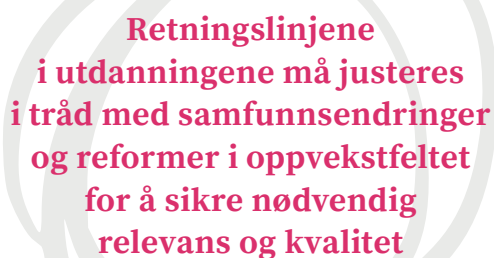
Tilbakemelding på praksisperioder må innhentes jevnlig fra studenter, veiledere og barn og unge som møtes i tjenestene.

Mange av initiativene til endringer i oppvekstfeltet kommer fra forskjellige departementer. Med endringene oppstår nye kompetansebehov. Strategigruppen har så langt registrert at det ikke har vært noen formell forbindelse mellom prosjekter knyttet til reformer av tjenestene for utsatte barn og unge, som 0–24 samarbeidet, og endringer av retningslinjene i høyere utdanning på helse- og velferdsområdet og utdanningsområdet. Tilrådinger fra disse prosjektene har ikke blitt brukt som et formelt utgangspunkt i forbindelse med endringer av retningslinjene i de aktuelle utdanningene. Strategigruppen mener at en slik kobling er nødvendig, og at retningslinjene i utdanningene må justeres i tråd med samfunnsendringer og reformer i oppvekstfeltet for å sikre nødvendig relevans og kvalitet. Dette er for øvrig i tråd med mandatet for revidering av retningslinjene for helse- og sosialfagutdanningene (KD 2020).

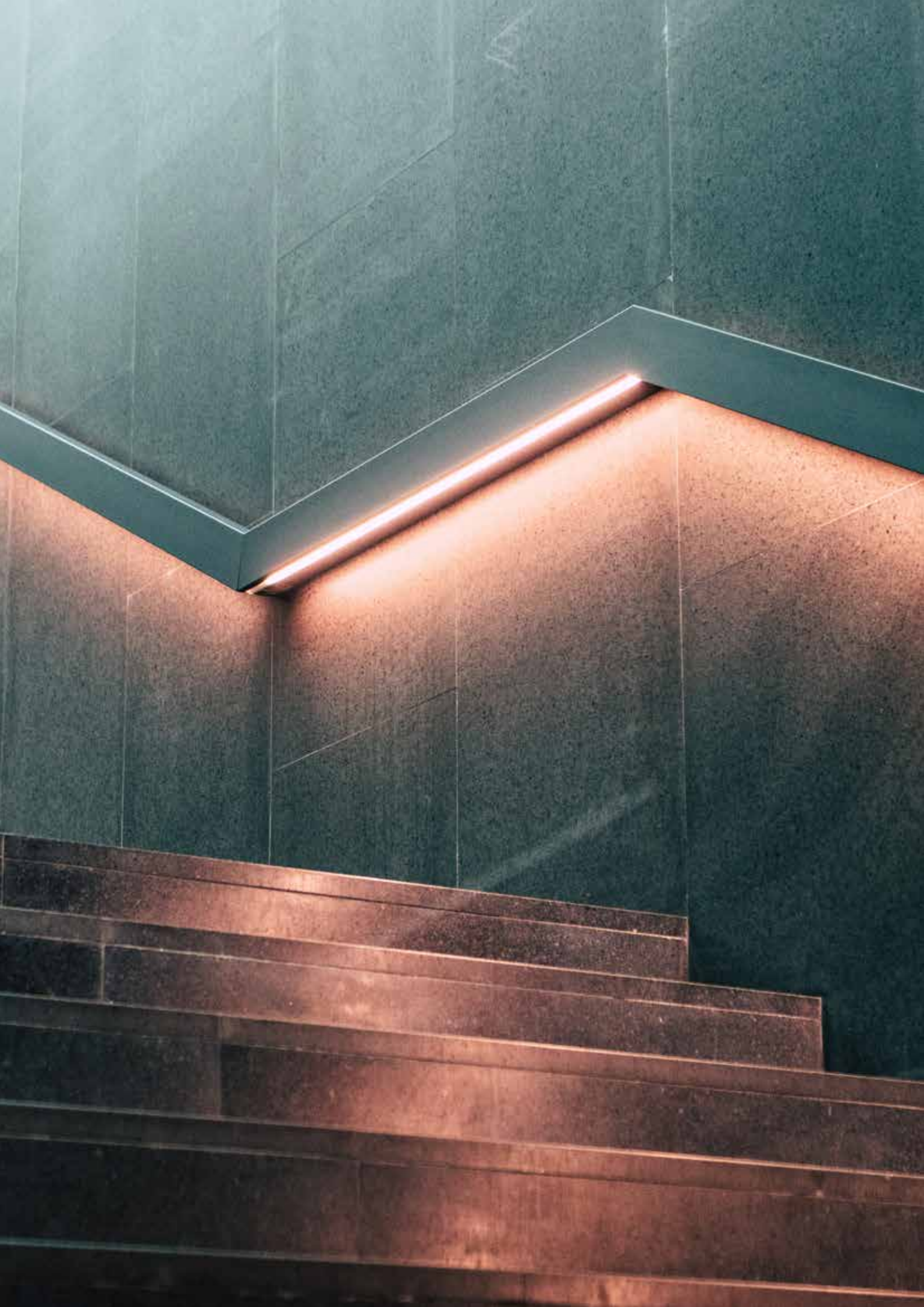
I de kommunale tjenestene er det ufaglærte ansatte blant annet i barnevernet, i skolefritidsordningen, i omsorgen for psykisk utviklingshemmede og blant miljøarbeidere i skolene og barnehagene. Det er nødvendig med en generell kompetanseheving i utdanningene og i tjenestene samt i praktiseringen av spesifikke programmer, metoder og tiltak. Behovet for kompetanse handler både om behovet for opplæring på jobb og om å heve utdanningsnivået blant de som har slike jobber, gjennom etter- og videreutdanning.

Flere ansatte med mastergrad er et sentralt kompetansehevende tiltak (BLD, 2017). Dessuten er det med et høyt endringstempo stort behov for videreutdanning, også for de med en mastergrad. For at man skal kunne fange opp behovet for videreutdanning for de som er i arbeid, anbefaler strategigruppen at det utvikles praksisbaserte utdanninger på masternivå. Som i våre naboland Sverige og Danmark bør en slik praksisbasert master ligge på 60 studiepoeng for at en gjennomføring skal kunne være rimelig realistisk ved siden av jobb.

Mange av de relevante profesjonsutdanningene har utfordringer knyttet til å oppfylle universitets- og høyskolelovens krav til kvaliteten i utdanningene. Dessuten innebærer denne strategien og de nye retningslinjene for helse- og sosialfagutdanningene og lærerutdanningene behov for endringer ved mange av utdanningsstedene, blant annet for å oppgradere stabens kompetanse, for å sikre en mer aktiv bruk av oppdatert og kvalitetssikret forskning i undervisningen og for å få etablert undervisning i andre relevante fag. Dette vil være et ressurskrevende reformarbeid. Strategigruppen mener det er viktig å evaluere reformarbeidet i høyere utdanning for å få kunnskap om hvordan det følges opp, og hvilke resultater dette har. Her må det gis nødvendig støtte der dette trengs. En slik følgeforskning bør etableres samtidig med implementeringen av denne strategien.

Retningslinjene i utdanningene må justeres i tråd med samfunnsendringer og reformer i oppvekstfeltet for å sikre nødvendig relevans og kvalitet

5

Bruk av kunnskap
i praksis

Kunnskapsbaserte tjenester for barn og unge fordrer at alle yrkesutøvere i oppvekstfeltet har kompetanse og rammebetingelser til å ta i bruk oppdatert kunnskap. Om det tilrettelegges for å utnytte ny og eksisterende kunnskap bedre, vil det bidra til nye og forbedrede arbeidsmåter. Bruk av kunnskap kan også bidra til nye eller vesentlig forbedrede organisasjon og styringsformer innenfor og på tvers av organisasjoner og ansvarsområder. Ulike yrkesgrupper som arbeider med utsatte barn og unge, har ulike kompetanser, avhengig av om de jobber i basistjenester som barnehage og skole eller i mer spesialiserte tjenester innenfor helse eller barnevern. Ulike deler av praksis har ulike tilnærminger og forståelser. Hjelpebehovet til den enkelte kan sjelden løses innenfor en enkelt sektor eller forvaltningsnivå eller baseres på bestemte fag eller disipliner. Praksisfeltet må i større grad ses under ett, fordi tjenestene er avhengig av hverandre for å kunne tilpasse hjelpen til det enkelte barnets behov. Oppdatert kunnskap fra flere kilder må utnyttes bedre for å oppnå mer effektiv handling. Det stilles store krav til aktiv styring og ledelse for å utøve kunnskapsbasert praksis. I dette kapitlet peker vi på muligheter og forutsetninger ledere og medarbeidere har for å jobbe kunnskapsbasert.

Hva menes med praksis? Vi mener at praksis utføres og utvikles av de profesjonsutøverne og praktikerne som har ansvaret for å hjelpe og støtte barn og unge. Dette skjer i ulike kommunale tjenester som barnehage, skole, barnevern, helsestasjon og skolehelse-tjenester, men også i spesialiserte tjenester som PPT, BUP og NAV. Også fritidssektoren, private aktører, frivillige organisasjoner osv. jobber for å hjelpe og støtte barn og unge. Ulike deler av praksis har ulike tilnærminger og forståelser, og de ulike fagpersonene og gruppene jobber under ulike forutsetninger avhengig av hvilke type tjenester de jobber i.

Kunnskapsbasert praksis krever partnerskap som arbeidsform

Kunnskap fra forskningen, forvaltningen, tjenestene, frivilligheten og utdanningene er grunnlaget for en kunnskapsbasert praksis.

Begrepet kunnskapsbasert praksis, på engelsk *evidence-based practice* eller *evidence-informed practice* (Guyatt 1991; Kumah mfl., 2019), forstås gjerne som «å ta faglige avgjørelser basert på systematisk innhentet forskningsbasert kunnskap, erfaringsbasert kunnskap og pasientens [brukerens] ønsker og behov i den gitte situasjonen» (Nortvedt mfl., 2012: 17). Hva ulike definisjoner vektlegger med hensyn til de tre hovedelementene forskningskunnskap, erfaringsbasert kunnskap og brukerkunnskap, varierer mellom disipliner, profesjoner og yrkesfelt, og ulike fagdisipliner og profesjoner har ulike oppfatninger om hva som er gyldige kunnskapskilder (Eyal og Kosslyn, 2015; Grundmann, 2017; Stehr og Grundmann, 2012). Integrering

Figur 3: Kilde: Helsebiblioteket

av kunnskap fra (1) den best mulig tilgjengelig vitenskapelige forskningen, (2) fagpersoners erfaringer, kritiske og etiske vurderinger og (3) brukernes preferanser og kontekstuelle hensyn inngår imidlertid i de fleste definisjonene innenfor de fleste fagområder, både i Norge og internasjonalt. I kunnskapsbasert politiarbeid er det f.eks. fremhevet en forventning om at politiet skal forholde seg aktivt til og anvende andre typer kunnskap enn sin egen erfaringsbaserte kunnskap (Finstad, 2000).

Formålet med kunnskapsbasert praksis er det likevel stor enighet om, nemlig å styrke praksisutøvelsens beslutningsgrunnlag samt å gjøre bevisst om hvor en henter kunnskapen fra. I så måte er det viktig å være klar over at kunnskapsbasert praksis er både en holdning til fagutøvelse og en arbeidsmetode for kvalitetsforbedring som i sum skal sikre at praksis baserer seg på den nyeste og kvalitetsvurderte forskningen, til beste for brukerne (Guyatt, 1991; Sackett mfl., 1996).

Det er viktig at oppdatert kunnskap gjøres tilgjengelig og kjent for yrkene i praksisfeltet. I de ulike høringsrundene ble det uttrykt et stort behov for kunnskap om hvilke typer hjelp og innsats som slår positivt ut for sårbare barn og unge.

Det finnes et mangfold av digitale plattformer som Veiviseren.no, Ungsinn.no, PsykTestBarn, IN SUM, kunnskaps- og kompetansesentre, kompetansenettverk samt etater og direktoraters informasjons- og oppsummeringssider. De framstår imidlertid som ukoordinerte og delvis som overlappende ressurser. Hvis de eksisterende nettressursene ble samlet på én portal, vil det kunne bidra til en bedre utnyttelse av disse kunnskapskildene.

I tillegg er det behov for en kunnskapsbase som inneholder all kjent vitenskapelig kunnskap om utsatte barn og unge, og som er tilrettelagt for praksis. Nettstedet helsebiblioteket.no er en

slik kunnskapsbase. Den er imidlertid avgrenset til ansatte i helsetjenesten og tilbyr helsepersonell i hele landet fri tilgang til nyttig og pålitelig kunnskap. En tilsvarende ordning for formidling av pålitelig kunnskap er det også behov for å utvikle i andre deler av oppvekstfeltet. Det er behov både for tilgjengelige kunnskapsoversikter og delingsplattformer.

Kunnskaps- og litteraturoversikter gir også en tilgang til forskning som praksisfeltet etterspør. Systematiske kunnskapsoversikter er litteraturoversikter som utarbeides på en vitenskapelig, grundig og transparent måte. Det gjør at resultatene og konklusjonene er pålitelige, og at det mulig for andre å etterprøve resultatene og konklusjonene. Fremgangsmåten stiller strenge krav til vitenskapelige prosedyrer for litteratursøk, utvalg og vurdering av relevante studier og syntetisering av forskningsfunnene. Slike kunnskapsoversikter, enten de sammenstiller kvantitative eller kvalitative studier, gir et pålitelig bilde av hva den beste tilgjengelige forskningen viser om en bestemt problemstilling. «Tradisjonelle», ikke-systematiske oppsummeringer mangler systematikk og transparens, noe som gjør at de bl.a. kan bygge på et skjevt eller ufullstendig kunnskapsgrunnlag slik at resultatene er mindre pålitelige (Jamtvedt, 2013).

Det er med andre ord et betydelig behov for både for formidling og oversettelse av forskningsbasert kunnskap for bruk i praksis. Kunnskapen må piloteres og intervensjoner evalueres før den kan gjøres tilgjengelig og utnyttet i praksis. Det forutsetter også et det er kontakt mellom forskning og praksis, og at de samarbeider. Det vil stille krav til at de som jobber i praksis, har planer for og utvikler prosedyrer for å bestille forskning og kunnskapsoppsummeringer, og at de setter av tid til å diskutere og bruke resultater fra forskning.

Gjennom samarbeid og partnerskap i forskningsprosjekter kan både forskere og yrkesutøvere få innsikt i oppdatert forskning og aktuelle problemstillinger i praksis.

Det er behov for å etablere framgangsmåter som bidrar til kunnskapsbasert praksis, noe som vil kreve innsats fra alle parter og på alle nivåer i fagutøvelsen. Offentlige, ideelle og private tjenester etterspør praksisrelevant forskning, men de bør også selv ha en aktiv og forpliktende rolle i å definere praksisfeltets forskningsbehov. Møter mellom forskning, virksomheter i offentlig og frivillig sektor og utdanningene, vil også bidra til diskusjon om og anvendelse av kunnskap. Møteplasser der forskere presenterer sine resultater for praktikere og brukere, og der de praktiske implikasjonene av forskningen drøftes, vil bidra til bedre kontakt mellom politikk, forskning, forvaltning og brukere. I slike møter kan også praksisfeltets kunnskaps- og kompetansebehov presenteres og drøftes med utdannings- og forskningsinstitusjonene.

På samme måte som det er en forutsetning for kunnskapsbasert praksis at praksisfeltet aktivt søker systematisert og oppdatert kunnskap i utvikling av sin tjeneste, og at praksis anerkjenner og forstår forskningens innhold, så er det en forutsetning at

forskningen anerkjenner og søker mot praksis for å forstå kunnskapsbehovene praksis og utsatte barn og unge har. For å få til slike samarbeid må det nedfelles i planer og prioriteres av ledere som har ansvaret for utsatte barn og unge. Det må følges opp i virksomhetens insentivstrukturer og rammebetingelser, og det krever at statlige, regionale og lokale ledere i forskning, utdanning og ulike offentlige og frivillige virksomheter har ambisjoner om kompetanseheving av ansatte, og at det settes av tid og nødvendig økonomi for å utvikle kompetente medarbeidere og lærende organisasjoner.

Eksempler på forpliktende samarbeid er blant annet etableringen av desentralisert kompetanseutvikling, som er en oppfølging av «Lærelystmeldingen» Meld. St. 21 (2016–2017). Her er det et mål at ansatte, elever og studenter, både på skoler og i Universitets- og høyskole-sektoren, skal utvikle sin kompetanse gjennom et styrket samarbeid om teori og praksis.

Dette er eksempel på et forpliktende samarbeid, eller partnerskap, som ulike deler av oppvekstfeltet kan bygge videre på, og som fremmer samarbeid mellom praksis og forskning.

Også Forskningsrådet har virkemidler som stimulerer til samarbeid mellom forskning og praksis.

Offentlig sektor-ph.d. (OFFPHD) er en finansieringsordning der offentlige virksomheter kan få støtte fra Forskningsrådet til at en av de ansatte kan gjennomføre et doktorgradsprosjekt.

Målet med ordningen er å øke langsiktig og relevant kompetansebygging og forskningsinnsats i offentlig virksomheter, øke forskerrekuttering i offentlig sektor og øke samspillet mellom akademia og offentlig sektor. Gjennom en slik doktorgrad utvikles forskningsbaserte løsninger på praktiske utfordringer. Det bidrar til kunnskapsdeling, både gjennom forskningslitteraturen, praksisutøvelsen og utdanningen. Det fører også til at medarbeidere i offentlig sektor får innovasjonskompetanse. I tillegg får de gjennom ordningen adgang til oppdatert forskning.

På samme vis fungerer ordningene med Innovasjonsprosjekt i offentlig sektor (IPO) og Kompetanse- og samarbeidsprosjekt (KSP). KSP-ordningen stimulerer og støtter samarbeid mellom forskningsmiljøer og aktører utenfor forskningssektoren som representerer samfunnets behov for kunnskap og forskningskompetanse. IPO skal bidra til innovasjon i offentlig sektor og deres tjenester, infrastruktur og forvaltning. Støtteordningen stiller krav om samarbeid mellom den offentlige prosjekteieren, FoU-miljøene og andre relevante aktører.

Blindsoner oppstår ikke minst fordi offentlige organisasjoner og deres rutinepregede beslutningsprosesser i sin natur fører til uheldige resultater med hensyn til koordinering og problemløsning på tvers.

Foto: Shutterstock

Profesjons- og sektorgrens kan hemme samordnede løsninger for utsatte barn og unge

Reformer i helse- og velferdssektoren griper inn i og har betydning for spillet mellom sektorene, for samarbeid om tjenestetilbudet for den enkelte bruker, både organisatorisk på lokalt nivå, og for det samlede tilbudet samfunnet tilbyr utsatte barn og unge. Dette skaper samordningsutfordringer som går på tvers av fag, tjenestenivå og sektorer. Strategigruppen mener det er viktig å fremme samhandling mellom profesjoner og på tvers av sektorer.

Fremfor å være opptatt av å avgrense ansvar er det nødvendig å ta utgangspunkt i hvem det er nødvendig å samarbeide med for å finne den beste løsningen.

Profesjonene bygger på ulike kunnskapstradisjoner, og det kommer særlig til uttrykk i møtet med barn og unge med sammensatte problemer og behov. Det er både strukturelle og kulturelle forskjeller mellom tjenestene, og de arbeider med forskjellige forutsetninger, budsjetter, lovgrunnlag, terminologi og tiltak. Det er en viktig oppgave å identifisere fremgangsmåter som kan bidra til å bygge ned motsetningene mellom tjenestene. Noen barn og unge har behov for spesialister som psykologer og jurister, og derfor er det viktig at profesjonsutdanningene ikke låser systemet på en slik måte at en må ha en spesifikk utdanning for å jobbe i en spesifikk sektor. Det kan skape uheldige og utilsiktede konsekvenser og er ikke nødvendigvis til det beste for barnet.

Rapporten «Trøbbel i grenseflatene» (Skog-Hansen m.fl., 2020) dokumenterer hvordan organisatoriske strukturer hemmer samarbeid. Blindsoner oppstår ikke minst fordi offentlige organisasjoner og deres rutinepregede beslutningsprosesser i sin natur fører til uheldige resultater med hensyn til koordinering

og problemløsning på tvers. Så selv om systemendringer på nasjonalt nivå er viktige, er også samordnet og helhetlig praksis i kommunene avgjørende for utbyttet til brukerne. I det forebyggende arbeidet i skoler er det eksempler på samarbeid som utnytter flerfaglig kompetanse, som skole-helsetjenestene og miljøarbeidere (BSV – barnevernspedagoger, sosionomer og vernepleiere) (Borge mfl., 2014). Dette er yrkesgrupper som kan støtte og veilede lærerne i løsninger av oppgaver de ikke har utdanning eller kompetanse til å utføre. Skolens forebyggende innsats omfatter også flerfaglige problemløsende team og sosial og emosjonell læring (SEL) (Durlak mfl., 2011) eller mentorordninger (f.eks. LOS-ordningen, Backe-Hansen mfl., 2014).

Juridisk kunnskap i praksisfeltet er helt sentral, ikke bare i form av referanser til lovgivning og barnekonvensjonen, men i form av dypere forståelse for hva juridiske bestemmelser, hensyn og prinsipper betyr i praksis. Implementering av lovgivning og juridisk kunnskap handler i stor grad om opplæring, bevisstgjøring og øvelse i å bruke de rettsreglene som gjelder for en profesjonsutøver i ulike praktiske situasjoner. Dermed er det også viktig at ansatte i oppvekstfeltet gjennom sin utdanning har fått et minimum av kunnskap om rettssituasjonen på eget felt.

Ledelse for en kunnskapsbasert, samordnet og endringsorientert praksis

Praksis basert på sedvane kan føre til at uvirksomme tiltak får fortsette, i verste fall med negative konsekvenser. Gjennomgangen Helsetilsynet gjorde av hjelpetiltakene i barneverntjenesten i 2019, viste noen slike konsekvenser. Helsetilsynet fant at de fleste tiltakene var basert på tradisjon og forventninger om at de virket, selv om få eller ingen evalueringer var gjennomført. Helsetilsynet (2019) stilte derfor spørsmål ved om de faktisk løste problemene de var ment å løse. Når en vil fremme bruk av kunnskap i praksis, er faglig refleksjon og medarbeiderskap en viktig prioritering. I saker der det er

nødvendig å utforske rammebetingelsene for en beslutning, og der praksis vil ramme enkeltpersoner, er det særlig viktig at det er rom for å diskutere, utveksle erfaringer, påpeke tvil og utfordre egen praksis.

Ansvarlige ledere på tjenestenivå skal bidra til at medarbeidere ser utover sin egen profesjon og praksis. De må tilrettelegge for at medarbeidere får rom og tid til å sette seg inn i relevant forskning og diskutere med kolleger, for eksempel gjennom frikjøp eller andre finansieringsordninger.

Det å sikre prioritering av at arbeidet i egen organisasjon, tjeneste eller etat bygger på oppdatert kunnskap, og å gi rom for samarbeid med forskningsmiljøer om evaluering og formidling, er et lederansvar, men det forutsetter at det faktisk gis ressurser og rammer for å ta slike hensyn. Ledere i forvaltningen, i forskning og utdanning, i kommunene og i frivillig sektor har et ansvar for å produsere, formidle og anvende oppdatert og kvalitetssikret kunnskap. Det forutsetter kunnskapsformidlingsstrukturer, kunnskaps- og kompetanseutvikling i tjenestene og en kunnskapsbasert faglig ledelse. Ledere av tjenester som påvirker barns helse og oppvekst, slik som barne- og familietjenester, helsetjenester, politi, fritidstilbud, skoler og barnehager, skal tilrettelegge for en kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis. Til dette trengs prinsipper for ledelse og styring som i større grad vektlegger samhandling og sektorover-gripende og nettverksbaserte tilnærminger. Det trengs også forpliktende ansvarsdeling og lovfesting av kommunenes plikt til samordning av tjenestetilbudet og den faktiske hjelpen barn og unge med sammensatte behov har. Det må være kompetanse og kapasitet til å jobbe kunnskapsbasert og prøve ut nye samarbeidsløsninger, på tvers av, innad i og mellom offentlige, private og frivillige organisasjoner. Slike ledelseskraav viser at det er behov for å tenke kompetanseoppbygging også for dem. En erfaringsbasert masterutdanning etter mønster fra rektorskolen kan være en måte å etablere dette på.

Innovasjon gjennom forsøk og utviklingsarbeid

De komplekse problemene utsatte barn og unge ofte har, krever tjenester som jobber i partnerskap på tvers av profesjoner, sektorer og forvaltningsnivå, og som samhandler med frivillige og andre. Strategigruppen ønsker å utvikle oppvekstfeltet og gi det et kompetanseløft. Det vil innebære et mer omfattende samspill mellom aktører og tilrettelegging for innovasjon på mange arenaer.

Store deler av offentlig sektor er desentralisert, og mye av forvaltnings- og tjenesteleveransene er kanalisert gjennom kommunesektoren i enheter av varierende størrelse og med ulike ressurser til innovasjon.

I rapporten «Trøbbel i grenseflatene» vises det til mange lokale initiativer og prosjekter som prøver ut nye samarbeids- og organiseringsformer, og som resulterer i god hjelp til barn og unge og deres familier (jf. Skog-Hansen mfl., 2020). Det viser seg imidlertid at få av forsøkene i barne- og ungdomstjenestene evalueres. Dermed får de færreste verdi utover seg selv siden kunnskapen det har gitt, ikke blir overført og tatt i bruk av

andre. Selv om tiltak gjennomføres som planlagt og har positive resultater for barn og unge, blir de ikke dokumentert og systematisk kontrollert, og de får dermed heller ingen «etterlevelse».

Mangel på systematiske evalueringer av igangsatte tiltak medvirker til at datagrunnlaget og den systematiserte kunnskapen om lokale løsninger og erfaringer er mangelfull. Dermed mangler også den generelle kunnskapen om hva som er virksomme og gjennomførbare tiltak i arbeidet med utsatte barn og unge.

Dette fører blant annet til store kommunale og regionale forskjeller i hvordan helsefremmende og forebyggende arbeid prioriteres, og hvordan hjelp ytes.

Til tross for mye forsøks- og utviklingsarbeid i offentlig sektor er det svake systemer for å prioritere nye forsøk, evaluere prosjekter og utviklingstiltak og dele og spre resultatene. I mange tilfeller skjer mye parallelt og ukoordinert. Det skyldes begrenset systemstøtte for arbeidsprosesser, liten beslutningsstøtte og manglende kapasitet til å dele informasjon internt og på tvers av virksomheter, kommuner og tjenestenivåer og til brukere. Organiseringen av offentlig sektor har betydning for hvordan kontroll- og styringsfunksjoner hemmer eller styrker innovasjon, og legger til rette for implementering og utnyttelse av ny kunnskap og løsninger. Både i forskning og praksis trengs det kunnskap og kompetanse om implementering, det vil si om hvordan en omsetter kunnskap til praksis.

Det er et varierende innslag av private tjenesteytere i de ulike tjenestene for utsatte barn og unge. Næringslivet leverer både tjenester og løsninger f.eks. innenfor digitalisering, organisasjonsmodeller og fysisk utstyr, og de tas i bruk i både de offentlige, frivillige og privat organiserte tjenestene. Det er viktig at et innovasjonssystem for bedre tjenester inkluderer samarbeidsløsninger med næringslivet og frivillige i innovasjonsprosessene.

Selv om et prosjekt kan vise til lovende resultater og det er dokumentert i en forskningsbasert evaluering, er det ikke gitt at aktivitetene i forsøket videreføres. Politiske beslutninger på nasjonalt og lokalt plan munner ofte ut i mål og planer for endringer i praksis, men det er lite kunnskap om implementeringen. Det gjelder både implementeringen av hele tjeneste- og behandlingstilbud og implementeringen av praksis i arbeidet med hver enkelt barn eller familie. Kommuner som prioriterer forskningsbaserte tiltak, er opptatt av implementering. De vurderer behovet for lokal tilpasning og lager rutiner for registrering og måling av etterlevelse av retningslinjer i praksis. Nye tiltak skal kunne dokumentere at de er virksomme, de skal være robuste og dekke flere målgrupper, og de skal iverksettes i et langsiktig perspektiv.

Gode implementeringsstrategier innebærer aktiviteter som legger til rette for og muliggjør at tiltak og praksisendringer faktisk kommer til riktig anvendelse og kan være til nytte. Effekten av tiltak blir bedre jo høyere implementeringskvaliteten er.

6

Kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle i kunnskapssystemet

Kunnskaps- og kompetansesentrene er et sentralt ledd mellom forskning og praksis.

Det formålet sentrene gis i en gjennomgang Helsedirektoratet og Bufdir foretok i 2014, er så generelt at det dekker også sentre på andre områder som er relevante for BU21: «Kunnskaps- og kompetansesentrene skal være viktige aktører for fortsatt utvikling av helse-, omsorgs- og velferdstjenester nasjonalt, regionalt og lokalt. Sentrenes samfunnsoppdrag og primære oppgave skal være å støtte kvalitetsutvikling av tjenesteapparatet gjennom praksisutvikling, kompetansebygging, samordning og nettverksbygging. Sentrene skal bygge bro mellom forskning og praksis, og skal bidra til at kunnskapsbaserte beslutninger tas i tjenestene og i forvaltningen» (Helsedirektoratet og Bufdir, 2014).

Det varierer imidlertid hvordan sentrene prioriterer, og hva de blir brukt til. Noen driver med tjenestestøtte, andre driver med tjenesteutvikling og forskning, atter andre driver hovedsakelig med forskning, og noen har etterutdanning som del av sitt mandat. Kartleggingen av kunnskaps- og kompetansesentrene viser at sentrene har ulikt mandat, ulike fagområder, ulike målgrupper og ulike eiere (Helsedir og Bufdir, 2013). Det finnes dessuten andre aktører med tilgrensende oppgaver og arbeidsområder, noe som indikerer at dette ikke er noe klart definert felt. Dette understrekes av at det heller ikke er noen entydig definisjon av hva som er et kunnskapssenter, og hva som er et kompetansesenter – begrepene brukes om hverandre. Vi vil derfor i fortsettelsen bruke kunnskaps- og kompetansesentre i omtalen.

Det er ingen systematisk oversikt over hva som faktisk er praksisfeltets behov, og om dette samsvarer med kunnskaps- og kompetansesentrenes tilbud.

Foto: Isaac Jenks / Unsplash

Organisering av sentrene

Gjennomgangen til Helsedirektoratet og Bufdir omfattet sentre utenom spesialisthelsetjenesten som fikk tilskudd fra HOD og Helsedirektoratet og BFD og Bufdir, i alt 34 sentre. I denne gruppen finner vi for eksempel de regionale kunnskaps- og kompetansesentrene for barn og unge (RKBU), Regionsenteret for barn og unge psykiske helse (RBUP), Regionale ressurscentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og Kompetansesenter rus (KoRus). I tillegg vil en finne kompetansesenter på andre områder, som har vesentlige oppgaver rettet mot barn og unge. Det største på utdanningsområdet er Statped, hvis samfunnsmandat er å bidra til at barn, unge og voksne med særskilte opplæringsbehov best mulig kan mestre eget liv og være aktive deltagere i utdanning, arbeid og samfunnsniv. På utdanningsområdet er det også ti nasjonale sentre for kvalitetsutvikling på definerte fagområder. Relevant i denne sammenheng er også Bufetats kompetansesmodell. Bufetat har etablert ti spisskompetansesmiljøer og egne regionale ressursmiljøer. Disse er knyttet til regionkontorene (Reichborn-Kjennerud mfl., 2018). Kunnskaps- og kompetansesentrene retter seg mot ulike målgrupper. Ressurser til nasjonale og regionale funksjoner varierer på de ulike fagområdene. Enkelte fagområder har både regionale og nasjonale sentre, mens det innenfor andre fagområder kun finnes nasjonale sentre.

Det at Helsedirektoratets og Bufdirs gjennomgang fra 2013 omfattet 34 sentre, viser omfanget av sentrenes aktivitet. Det ble anslått at disse til sammen hadde rundt 600 årsverk. Det ble også påpekt at disse til sammen hadde rundt 600 årsverk. I tillegg kommer blant andre Statped som alene har i overkant av 700 årsverk (Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging, 2018). En må dessuten ta hensyn til aktivitet i tilgrensende områder. Selv om ikke alle ressursene er rettet mot tjenester for utsatte barn og unge, utgjør disse en vesentlig gruppe. Om vi ser mange av utfordringene utsatte barn og unge står overfor, i et familie- eller samfunnsperspektiv, vil dette inkludere svært mye av aktiviteten. Strategigruppen vil derfor ha som utgangspunkt at det er mye ressurser og tung kompetanse knyttet til kunnskaps- og kompetansesentrene, og at det er viktig at disse blir brukt på en best mulig måte.

Det er enkelte åpenbare svakheter ved dagens organisering og bruk av kunnskaps- og kompetansesentrene. For det første er det fagområder som ikke inngår, eller som er svakt dekket i sentrenes portefølje. For det andre er sentrene ikke organisert på en måte som bidrar til at utsatte barn og unge får et likeverdig tilbud uavhengig av geografi. Noen deler av landet er godt dekket, mens andre ikke er dekket. Det er derfor et behov for å se på ressursfordelingen mellom nasjonale og regionale tilbud. For det tredje er det store forskjeller mellom kommuner i bruken av sentre, se for eksempel analysen av Statped (Deloitte & Proba; 2017). I seg selv er også det store antallet sentre en utfordring: Det krever god innsikt å vite hvor en skal rette en henvendelse. Det er dermed usikkert om en kan si at målgruppens behov blir dekket på en likeverdig måte. For det fjerde er det ingen systematisk oversikt over hva som faktisk er praksisfeltets behov, og om dette samsvarer med kunnskaps- og kompetansesentrenes tilbud (Helsedir og Bufdir, 2013 og 2014). For det femte sitter sentrene på faglige ressurser

Det er nødvendig å gjennomgå den samlede kunnskaps- og kompetanseporteføljen og vurdere den i forhold til ansvaret og oppgaver som andre deler av beslutnings- og tjenestesystemet har.

Foto: Jerswin Thomas / Unsplash

som kunne vært brukt langt mer aktivt i utdanningene ved universiteter og høyskoler.

Etter gjennomgangen fra Helsedirektoratet og Barne- og familiedirektoratet i 2014 ble mandatene justert, og det ble tatt noen grep for å bedre samordningen mellom sentrene. Strukturen er den samme, og de utfordringene som er beskrevet over, består. På utdanningsområdet har gjennomgangen av de ti nasjonale sentrene medført at høyskoler og universiteter har fått det faglige og administrative ansvaret for dem. Kunnskapsdepartementet understreket at tilhørigheten til universitetene og høyskolene og deres forskningsmiljøer er viktig for hvordan sentrene løser sine oppgaver. Tilknytningen er sentral både for tilgang på relevant forskning og fagmiljøer og for nærhet til lærerutdanningen: «I tiden fremover vil det være et stort behov for stabile og solide fagmiljøer ved universiteter og høyskoler som kan bidra til å styrke koblingen mellom barnehager og skoler og lærerutdanningene» (Meld. St. 21 (2016–2017)).

Kunnskapsdepartement har i Meld. St. 6 (2019–2020) gått gjennom Statpeds tilbud og foreslått en del justeringer. Det skisseres to overordnede utfordringer som gjør at rådgivningstjenesten kommer for langt unna barn og unge. For det første når ikke Statped ut til alle kommuner som trenger deres kompetanse, og dermed når ikke kompetansen frem til barna. For det andre gir Statped tjenester til enkelte kommuner som de bør kunne håndtere selv. Departementet foreslår derfor at Statped over tid skal få redusert sin bemanning, samtidig som kompetansen bygges opp i kommunene og fylkeskommunene. Over tid skal Statpeds tilbud spisses.

Behov for en samlet gjennomgang

Strategigruppen mener at endringene som har vært foretatt de senere årene, er skritt i riktig retning. Som eksemplene fra Kunnskapsdepartementet viser, har det også vært endringer basert på å flytte forvaltningsansvar. Strategigruppen mener at det er behov for en helhetlig og sektorovergripende gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene. Dette er i samsvar med vår generelle tilråding om behov for en langt mer samlet og sektorovergripende kunnskapsutvikling. Det er ikke nok at hvert enkelt departement går gjennom sin portefølje. Det er behov for å se feltet under ett. Og det er behov for å se på hvordan kunnskaps- og kompetansesentrene skal organiseres, og hvilke oppgaver de skal ha knyttet til utdanning, forskning og tjenesteyting. Gjennomgangen bør ha som mål å sikre et kunnskapssystem som fungerer best mulig for utsatte barn og unge.

Strategigruppen mener det er nødvendig å gjennomgå den samlede kunnskaps- og kompetanseporteføljen og vurdere den i forhold til ansvaret og oppgaver som andre deler av beslutnings- og tjenestesystemet har. Målet med gjennomgangen vil være å identifisere sterke og svake sider ved ulike løsninger, foreslå tiltak for å håndtere eventuelle svakheter og peke på deler som med fordel kan videreutvikles. Strategigruppen anbefaler at departementet oppnevner et offentlig utvalg som får ansvaret for å gjennomføre oppgaven, identifisere styrker og svakheter ved ulike løsninger og foreslå hvordan svakheter skal håndteres.

Del III

Anbefalingene

I arbeidet for utsatte barn og unge i det 21. århundre mener strategigruppen at departementer med ansvar for tjenestene sammen må ta ansvaret for en helhetlig og kunnskapsbasert oppvekstpolitikk. Oppvekstpolitikken har til nå vært fragmentert, med store og uheldige konsekvenser for mange utsatte barn og unge. Barn og unge som trenger hjelp, har sjelden behov som kan avgrenses til bare ett problem, eller som kan løses av én tjeneste. Ofte ligger løsningene i grenseflatene og forutsetter samhandling og koordinering på tvers av mandater, tjenesteområder og problemer. På samme måte operer de ulike delene i kunnskapsystemet uavhengige av hverandre og påvirker praksis i begrenset grad. For å oppnå en mer helhetlig og kunnskapsbasert politikk foreslår strategigruppen at departementene tilrettelegger for at kunnskapsystemet i oppvekstfeltet organiseres slik at samhandling og samarbeid skjer gjennom partnerskap. Det er en lederoppgave å legge til rette for partnerskap mellom sentrale aktører og å skape rom for implementering av ny kunnskap.

Strategigruppen har syv anbefalinger til hvordan en kan styrke produksjon og bruk av forskning for å oppnå en helhetlig og kunnskapsbasert oppvekstpolitikk:

Strategigruppen anbefaler at Barne- og familiedepartementet sammen med blant annet Helse- og omsorgsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Justisdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Kulturdepartementet etablerer og finansierer en langsiktig, samordnet og målrettet satsing på forskning og innovasjon for utsatte barn og unge. Strategigruppen mener at et stort forsknings- og innovasjonsprogram må samordnes med annen relevant forskning, og at det bør bygges opp over en treårsperiode med sikte på en budsjettamme på 100 mill. kroner per år når det er i full drift. Programmet bør ha et tiårsperspektiv.

Hva handler forslaget om? Programmet omfatter forskning om hva som skaper sårbarhet og utenforskap, forskning om hva som virker i forebygging og tjenester, samt innovasjon i tjenestene. Det er blant annet behov for forskning om beslutningsprosesser og rettslige reguleringer, samarbeidsstrukturer, partnerskap, brukermedvirkning, tillit til tjenestene og ikke-intenderte utslag av beslutninger og tiltak. Forskningen må ha en særlig oppmerksomhet rettet mot barn og unge som har behov for sammensatte tjenester, fordi denne gruppen risikerer langvarig utenforskap hvis tiltakene er mangelfulle,

kunnskapsfattige og/eller dårlig koordinert. I tillegg er det behov for mer generell kunnskap om endring i barns og unges oppvekstforhold og hvilke inkluderings- og ekskluderingsprosesser som er virksomme på ulike oppvekstarenaer, ikke minst de digitale.

Forskningen og innovasjonen må skje i samarbeid mellom forskere og praksisfeltet, og i mange tilfeller med frivillig sektor og næringslivet. Sluttbrukerne, barna og foreldrene må involveres både i prosjektene og i utvikling av satsingen. Det er viktig at forskningen formidles til dem den handler om.

Hva vil anbefalingen føre til? En styrket forskningsinnsats som er tett på behovene i tjenestene og hos brukerne, vil bidra til et nødvendig kompetanseløft. Det vil gi bedre innsikt i hva som skaper sårbarhet, kunnskap om hvilke tiltak som virker forebyggende, og bedre evne til å ta kunnskapen i bruk i utdanningene og i tjenestene (jf. anbefaling om innovasjonssystem). En koordinert forskningssatsing vil i tillegg gi et solid kunnskapsgrunnlag når politiske beslutninger om statens ansvar overfor utsatte barn og unge skal fattes.

Ved å finansiere en stor og langsiktig satsning vil forskningsområdet oppnå både bedre kapasitet og høyere kvalitet. Høy kvalitet fører til at forskningen vil hevde seg på den internasjonale forskningsfronten. Større forskerprosjekter og bruk av strukturelle virkemidler, som f.eks. krav om partnerskap mellom forskningsmiljø og praksis, stimulerer til samarbeid mellom fag og sektorer. Samarbeid over institusjons-, sektor- og landegrensene vil totalt sett bidra til en bedre ressursutnyttelse. En investering i forskning på området vil også fremme rekruttering av nye forskere, bidra til å kvalifisere undervisningspersonell ved profesjonsutdanningene og gi praksisfeltet innsikt som kommer brukerne til gode.

Hvem har ansvar for å følge opp? Barne- og familiedepartementet (BFD) har sektoransvaret for forskning i oppvekstfeltet og har derfor et overordnet ansvar. BFD må tilrettelegge for en helhetlig tilnærming sammen med de øvrige departementene som har ansvar for barns oppvekst og unges livssituasjon. Sammen med BFD har ASD, JD, KMD, HOD, KUD og KD et sektoransvar for viktige sider av barns oppvekst og et ansvar for å bidra til finansiering av programmet. Forskningsrådet har en bred portefølje av virkemidler som vil sørge for forskningskvalitet, innovasjon og relevans, og må derfor gis forvaltnings- og oppfølgingsansvar for en slik satsing.

BEDRE TILGANG TIL DATA GIR PÅLITELIG OG RELEVANT FORSKNING

Strategigruppen anbefaler en samordnet datainfrastruktur som gir grunnlag for solide og forskningsbaserte analyser på området, og bedre tilgang på gode styringsdata for ledere av tjenester som fanger opp barn og unge. Det er viktig at det er informasjon med et barne- og ungdomsperspektiv og med informasjon om nasjonale og utenlandske minoriteter.

Hva handler anbefalingen om? For å fange helheten i barn og unges liv og deres sammensatte behov, må det være tilgang på relevante data. Bedre tilgang til, bruk og kobling av data, styrker mulighetene for gode analyser i forskning og innovasjon på området. Det gir også ledere av tjenester for barn og unge pålitelig styringsdata. For å sikre det enkelte barnet og den enkelte ungdommen de beste tjenestene må det samles data og gis tilgang til disse på tvers av tjenestene. Slike data er viktige for å finne ut viktige sammenhenger knyttet til sårbarheter i oppveksten og hvilke tiltak som virker. Gjennom kobling til andre datakilder, som helseanalyseplattformen og microdata.no, gir dette store muligheter for å forbedre barns oppvekstvilkår. Når kunnskapssektoren har gått tungt inn i investeringer i disse plattformene, er det for at de skal kunne gjøres tilgjengelig eller bindes sammen med tilsvarende plattformer i alle sektorer.

Som Stoltenberg-utvalget påpeker, er det behov for å utvikle nye datakilder om barn og unge som fanger opp deres sammensatte behov og utvikling, slik som etablering av nye registre. Det er imidlertid betydelige personvern hensyn å ta om det skal etableres slike systemer. Derfor er det viktig å sikre at dataene samles inn, lagres og kobles på måter som sikrer personvernet og krav om samtykke, og som er i pakt med forskningsetiske retningslinjer.

Hva vil anbefalingen føre til? Staten, kommunene, forskere og andre aktører får data som dekker hele oppvekstfeltet, noe som gir grunnlag for å styre godt gjennom regelverk og prioritere mellom ulike tiltak. Det vil gi data for forvaltning og forskning som gir kunnskap om barn- og unges oppvekst, livssituasjon og utvikling. Det er et vesentlig bidrag til en kunnskapsbasert oppvekstpolitikk og en behovsbasert utvikling og utvidelse av datagrunnlaget, noe som vil være et nasjonalt fortrinn både i analyse, forskning og innovasjon.

Hvem har ansvar for å følge opp? Kunnskapsdepartementet har et hovedansvar og må sammen med BFD, HOD, JD, KMD, KUD, ASD sikre at det er datainfrastruktur som fanger opp levekår for barn og unge.

Dataeiere i kommunene, direktoratet for e-helse (helseanalyseplattformen), UNIT (Direktoratet for IKT og fellestjenester i høyere utdanning og forskning), NSD (Norsk senter for forskningsdata), SSB (Statistisk sentralbyrå) og Udir (Utdanningsdirektoratet), bidrar i utviklingen av en datainfrastruktur som fanger helheten i barns og unges oppvekst. Forskningsrådet bør ha en rolle dersom det kreves utvikling av nye digitale infrastrukturer for forskningen.

Departementene og andre dataeiere bør gå gjennom lover og forskrifter som regulerer bruken av data til sekundærformål.

FORSKNINGSBASERT OG PRAKSISRETTE UTDANNING, VIDEREUTDANNING OG ETTERUTDANNING FOR MEDARBEIDERE OG LEDERE I PRAKSISFELTET

Strategigruppen anbefaler at det blir lagt opp til et kunnskapsløft i utdanningene og tjenestene rettet mot utsatte barn og unge. Relevante utdanninger må i større grad bli forskningsbaserte, praksisrelevante og gi studentene nødvendig tverrdisiplinær og flerkulturell kunnskap til å kunne samhandle på tvers av fag og sektorer. Det må bygges ut et godt tilbud av etter- og videreutdanning.

Hva handler anbefalingen om? Det handler om å gi studenter i grunn-, etter- og videreutdanningene en felles grunnleggende forståelse og et felles kunnskapsgrunnlag om barn og unge som har det vanskelig, deriblant kompetanse om samers status som urfolk og deres rettigheter til språklige og kulturelt tilrettelagte tjenester. Det må stilles krav om at ansatte ved utdanningene må forske i fagområdet det undervises i. Det vil sikre at ansatte har innsikt i nyere forskning på feltet, og at studentene rustes bedre til å arbeide i nettverk rundt det enkelte barn og dets familie, hvor både faglige og frivillige ressurser mobiliseres på tvers av profesjonsgrensene. Dette innebærer blant annet at undervisningen i og om tilgrensende fagområder krever forskningskompetanse i gjeldende fag.

Det må være et reelt partnerskap mellom utdanningene og praksis, og dette bør sikres gjennom avtaler. Kravet om at profesjonsutdanningene skal være kunnskapsbaserte og praksisrettede, må sikres gjennom etatsstyringen i kunnskapssektoren og gjennom krav til medarbeiderne i de ulike tjenestene gjennom nyrekruttering og gjennom krav

omog mulighet for kompetanseutvikling for medarbeidere som allerede er ansatt.

Kunnskaps- og kompetansesentrene er et sentralt ledd mellom forskning og praksis. Disse er helt klart underutnyttet som ressurs, ikke minst i utdanningene, noe som innebærer at viktige faglige ressurser i dag ikke blir brukt i opplæringen av fremtidige yrkesutøvere. Her må det stilles nye krav, og de må følges opp.

Behovet for samordning i oppvekstsektoren må reflekteres i profesjonsutdanningenes studieplaner. Det må legges til rette for tverrfaglig praksisundervisning der studenter fra ulike profesjoner lærer av og om hverandres kompetanser og får praktisk trening i å spre kunnskap mellom profesjonene. Det må stilles krav om at de som underviser i profesjonsutdanningene til vanlig skal ha doktorgrad og forskerkompetanse. Strategi-gruppen anbefaler at det utvikles praksisbaserte tilleggs-utdanninger på masternivå. Det vil kunne bidra til å ivareta forskning og faglig utvikling av tjenestene nærmest barn og unge.

Kommunene må ha god kompetanse på tjenestenivå og sørge for å ivareta ansatte, blant annet ved å tilby etter- og videre-utdanning. Det bør etableres videreutdanninger, for eksempel for ledere i tjenestene etter modell fra rektorutdanningen i utdanningssektoren. Kommunene bør ha som mål å øke antall ansatte med mastergradsutdanning for blant annet å øke kompetanse i kunnskapshåndtering, noe som bedre vil legge til rette for samarbeid med forskningen. I de kommunale tjenestene er det ufaglærte ansatte blant annet i barnevernet, i skolefritidsordningen, i omsorgen for psykisk utviklingshemmede og blant miljøarbeidere i skolene og barnehagene. Disse må få tilbud om videreutdanning.

Strategigruppen har registrert at det ikke har vært noen formell kobling mellom prosjekter knyttet til reformer av arbeidet for barn og unge, som 0-24-samarbeidet, og innholdsreformer knyttet til høyere utdanning på helse- og velferdsområdet og utdanningsområdet. Tilrådinger og kunnskap fra disse prosjektene har ikke blitt aktivt brukt i forbindelse med endringer av rammeplanene i de aktuelle utdanningene. Dersom fremtidig endringsarbeid skal lykkes, fordrer dette at innholdsreformer i de relevante profesjonsutdanningene er direkte koblet på reformarbeidet i tjenestene.

Hva vil anbefalingen føre til? Det vil føre til god kvalitet og relevant praksis i utdanningene. Det fremmer helhetlig arbeid og samarbeidskompetanse i arbeidet med utsatte barn og unge. Ansatte i oppvekstfeltet kvalifiseres til å møte og løse utfordringene som utsatte barn og unge har, til å ta i bruk og kritisk forholde seg til ny kunnskap fra forskning og til å delta i endringsprosesser. Ledere på alle nivåer får kompetanse i å lede kunnskapsprosesser, prioritere kvalitetsarbeid og utvikle kunnskap og skape samarbeid mellom sektorer. Ansatte i oppvekstfeltet deltar i og driver fram forskning og innovasjon. Kunnskapsbaserte tjenester implementeres på en ressurs-effektiv måte.

Hvem har ansvaret for å følge opp? Kunnskapsdepartementet og den enkelte høyskolen og det enkelte universitetet må som del av oppfølgingen av allerede vedtatte endringer – som Rethos – og anbefalinger gitt i dette dokumentet, vurdere om forutsetningene er til stede for å realisere intensjonene bak endringene. Kunnskapsdepartementet har i tillegg ansvaret for å evaluere endringene som innføres, for å få kunnskap om hvordan de følges opp, og med hvilke resultater. Det har også ansvar for at det gis nødvendig støtte der dette trengs. Departementer med ansvar for tjenestene har ansvar for å stille krav til medarbeidernes kompetanse og gi muligheter til kompetanseheving. Forsknings- og utdanningsinstitusjonene og tjenestene har ansvar for å utvikle gode samarbeidsmodeller.

INNOVASJON I OPPVEKSTFELTET

Strategigruppen anbefaler at det etableres systemer, insentiver og styringsmekanismer for innovasjon og utnyttelse av kunnskap i tjenesteutvikling og politikktutvikling.

Hva handler anbefalingen om? Det er behov for et bedre system for tjenesteinnovasjon nasjonalt, regionalt og lokalt. Metodene finnes. Det som mangler, er tydeligere forventninger om at tjenestene jobber systematisk med innovasjon, og at systematikken innebærer at tjenestene henvender seg til forskningen og litteraturen for ikke å «finne opp hjulet på nytt» når de skal innovere.

Innovasjon styrkes gjennom forskermedvirkning og tydelige krav til evalueringer. Innovasjon handler om å innføre noe nytt som er nyttig for brukerne, og om at tjenestene faktisk nyttiggjør seg beskrivelse av ny praksis. For å sikre at det er nyttig for brukerne, må innovasjonen være forskningsbasert og basert på systematiske tilbakemeldinger fra brukerne om deres vurdering av nytte.

For å oppnå innovasjon i oppvekstfeltet kreves samordning og samarbeid, økt vektlegging av tidlig innsats, bedre kobling mellom forskning og praksis – herunder tettere involvering av barn og unge – og sist, men ikke minst en vesentlig oppbygging av kompetanse på alle nivåer. Det er nødvendig å stille krav til profesjonene om å jobbe med utgangspunkt i oppdatert forskning og mindre basert på sedvane, det vil si kunnskapsbasert praksis. Et slikt krav vil fremme bruken av effektive tiltak. Implementering av nye løsninger og samarbeidsmodeller må dokumenteres og deles.

Når en vil lage løsninger til det beste for barn og unge, kan svaret ligge i nye partnerskap for eksempel mellom kommunale tjenester, forsknings- og utdanningssektoren, frivillige organisasjoner og næringslivet. Hvis en vil oppnå kapasitet og kompetanse i oppvekstsektoren, må bruken av eksisterende virkemidler utnyttes bedre, som for eksempel offentlig sektor-ph.d., forskerskoler med mål om arbeidslivsrelevans og innovasjonsprosjekter. Kommunenes medeierskap må sikres gjennom en struktur for strategisk samarbeid på nasjonalt og regionalt nivå, etter modell av – eller som en del av – Kommunenes strategiske forskningsorgan. Det må avsettes et budsjett til å støtte prosjekter som prioriteres i denne strukturen regionalt.

Det bør etableres et rammeverk for kunnskapsutvikling og innovasjon i tjenestene. Tjenestene må ha plikt til å drive kontinuerlige kvalitetsforbedringer, plikt til å bidra til forskning og plikt til å delta i og drive fram innovasjon. Implementering av nye løsninger og samarbeidsmodeller må dokumenteres og deles.

Det må utvikles bærekraftige kvalitetskriterier og krav om dokumentasjon for at tiltak virker. Dette er for å vite om utsatte barn og unge får den hjelp de trenger, om den er tilpasset dem, og om den blir gitt til rett tid. Forsøks- og utviklingsprosjekter bør systematiseres, og midlene som brukes på dette, bør bygge opp under et slikt system.

Hva vil anbefalingen føre til? Den vil føre til høy kvalitet på tvers av tjenestene, bedre nytte av midler brukt til forsøks- og utviklingsprosjekter og god forankring og medeierskap i kommunesektoren. Det vil også føre til god kvalitet og dokumentert kunnskap om virkning av tiltak samt informasjon om hvorvidt utsatte barn og unge får den hjelpen de trenger til rett tid. Organisering og hjelpetiltak holder høy kvalitet og er utformet i tråd med brukernes behov. Videre vil det føre til bedre samhandling og bruk av ressursene.

Hvem har ansvar for å følge opp? Departementene har sammen med direktorater, fylkeskommuner og kommuner ansvar for å utvikle retningslinjer og gi styringssignaler til tjenestene. KS og departementene og direktoratene bør i partnerskap formulere tydelige forventninger og standarder for innovasjon i tjenestene. Det hviler et spesielt ansvar på BFD som sektordepartement og KMD som ansvarlig for innovasjonspolitikken.

Departementene, tjenestene og kommunene har ansvar for å sikre finansiering gjennom omdisponering og eventuelt friske midler. Forskningsrådet bør gjennom satsingen beskrevet i anbefaling 6.1 støtte opp om utviklingen av et slikt innovasjonssystem.

LEDELSE FOR EN KUNNSKAPSBASERT OG ENDRINGSORIENTERT PRAKSIS

Strategigruppen anbefaler at departementene, direktoratene, fylkeskommunene og kommunene utvikler og implementerer nye prinsipper for ledelse og styring for å oppnå samhandling og koordinering på tvers av sektorene. Aktuelle virkemidler kan være pålegg gjennom lov, forpliktende avtaler om samarbeid og tydelige føringer om partnerskap.

Hva handler anbefalingen om? Ledere i forvaltningen, i forskning og utdanning, i kommunene og i frivillig sektor har et ansvar for at det er kapasitet til å jobbe kunnskapsbasert og prøve ut nye løsninger på tvers, innad i og mellom offentlige, private og frivillige organisasjoner. Ledere har et ansvar for å utvikle tjenester og oppgaver slik at det er kompetanse til å delta i og drive fram forskning og innovasjon. Ledere må utvikle kultur og kompetanse for partnerskap i kunnskapshåndtering og innovasjon, med den hensikt å nå målet om helhetlig innsats for utsatte barn og unge. Det er viktig at det etableres en kultur for bruk av kunnskap fra områder utenfor egen sektor.

Ledere må tilrettelegge for at det er kompetanse til å bestille, forstå og anvende ulike typer data og forskning i utvikling og koordinering av tjenestene. Ledere må tilrettelegge for og prioritere tverrgående samarbeid og kunnskapsdeling samt faglig oppdatering, refleksjon og deltakelse i forskning der partene jobber sammen for å nå målet. Brukermedvirkning må være en integrert del av arbeidsmåten.

Statlig nivå har et særlig ansvar for å ha oversikt over helheten i de forpliktelsene som ligger på kommunalt og regionalt nivå, hvordan disse samvirker, og på hvilken måte de hemmer eller fremmer kapasitet for innovasjon, kvalitetsforbedring og bidrag til forskning.

Hva vil det føre til? Det vil føre til kunnskapsbaserte tjenester som yter kvalifisert og samordnet hjelp til utsatte barn og unge. Det vil bidra til at tjenester driver framtidsrettet kunnskapsforvaltning til beste for utsatte barn og unge. Tjenester vil ha kapasitet og kompetanse til å delta i og drive fram forskning og innovasjon. Resultatet er effektive og lærende organisasjoner.

Hvem har ansvar for å følge opp? Departementene, direktoratene, fylkeskommunene og kommunene har ansvaret for å utvikle prinsipper og virkemidler for god kunnskapsledelse på alle nivåer. Forsknings og utdanningsinstitusjonene må ha strategier som prioriterer å utvikle gode nettverk med tjenesten.

EN GJENNOMGANG AV KUNNSKAPS- OG KOMPETANSESENTRENES ROLLE

Strategigruppen anbefaler at det blir foretatt en sektorovergrepande gjennomgang av Kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle i kunnskapsproduksjon, kunnskapsformidling og kunnskapsanvendelse, med sikte på å tydeliggjøre deres mandat og roller i en helhetlig og kunnskapsbasert oppvekstpolitikk.

Hva handler anbefalingen om: Det er behov for en gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrenes rolle og organisering. I gjennomgangen bør det ses nærmere på hvorvidt alle fagområder er dekket, og hvorvidt organiseringen bidrar til at alle barn og unge får et likeverdig, trygt og effektivt tilbud uavhengig av geografi. Det er store forskjeller mellom kommuner i bruken av sentrene, og det er ingen systematisk oversikt over praksisfeltets behov og om dette samsvarer med kunnskaps- og kompetansesentrenes tilbud. I gjennomgangen bør en også se nærmere på hvordan den omfattende kompetansen som finnes i kunnskaps- og kompetansesentrene, kan utnyttes bedre i grunn-, videre- og etterutdanning. I tillegg bør det ses nærmere på hvilke oppgaver og hvilken rolle de skal ha opp mot tjenestene som har et ansvar for sårbare barn og unge. De bør gis klare oppgaver og roller relatert til både barnehager og skoler, de barnefaglige utdanningene og de kommunale tjenestene rettet mot sårbare barn og unge.

Det er behov for en samlet gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene for å definere deres oppgaver relatert til alle andre aktører som har et ansvar for sårbare barn og unge. Strategigruppen foreslår at det gjennomføres en sektorovergrepande analyse med sikte på bedre benyttelse av ressursene som brukes i kunnskaps- og kompetansesentrene i dag.

Hva vil det føre til? Dette kan føre til en mer lik fordeling av ressursene mellom fagområder og ulike deler av landet. En gjennomgang av arbeidsdelingen mellom tjenestene, kunnskaps- og kompetansesentrene samt universitetene og høyskolene vil i sum bidra til en bedre utnyttelse av kompetanse og en mer samordnet ressursbruk som skal komme utsatte barn og unge til gode.

Hvem har ansvar for å følge opp? Barne- og familiedepartementet har et koordinerende ansvar for å initiere en sektorovergrepande gjennomgang av samtlige kunnskaps- og kompetansesentrene med relevans for arbeidet rettet mot utsatte barn og unge. Gjennomgangen organiseres i form av en offentlig utredning. Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet involveres i arbeidet.

EN SAMORDNET VIDERE- FØRING OG UTVIKLING AV BU21-ANBEFALINGENE

Strategigruppen anbefaler en samordnet nasjonal handlingsplan for forskning og utdanning knyttet til barn og unge generelt og utsatte barn og unge spesielt. Det forutsetter at alle beslutningsnivåer etablerer modeller som understøtter samordning.

Hva handler anbefalingen om? Den kapasitet- og kompetanseoppbyggingen som BU21 foreslår, vil være en forutsetning for å nå målene om en samordnet forvaltning av oppvekstfeltet.

Barne- og familiedepartementet har et hovedansvar for at barn og ungdom har gode oppvekst- og levekår, og at utsatte barn og unge skal få omsorg, trygghet og mulighet til utvikling. Dette ansvaret deler departementet med HOD, JD, KUD, KMD, ASD og KD, som har virkemidler for at barn og unge skal få oppfylt rettighetene nedfelt i Barnekonvensjonen. Det å ta ansvar for helheten i tilnærmingen til utsatte barn og unge krever nye arbeidsmåter, ikke bare for tjenestene, men også på statlig og nasjonalt nivå.

Samtidig er det viktig å bygge videre på velfungerende eksisterende løsninger og følge opp planlagte samarbeidsløsninger. 0–24-samarbeidet har etablert et grunnlag for at berørte direktorater kan fornye, forsterke og samordne sine tjenester overfor utsatte barn og unge. BU21 ser det som viktig å videreutvikle strukturene for samarbeid slik 0–24-samarbeidet foreslår.

Departementene må gå sammen om å sikre at ulike tiltak rettet mot barn og unge blir sett i sammenheng, og sammen må de sørge for å følge opp forsknings- og innovasjonsstrategien for utsatte barn og unge. Mange av våre forslag krever en aktiv og samordnet oppfølging på tvers av departementer. Dette stiller nye krav både til måten saker forberedes på, til utformingen av implementeringen og til etterfølgende oppfølging.

Hva vil det føre til? Det vil føre til en mer helhetlig politikk for oppvekstfeltet og en bedre samordning av de ulike departementenes initiativ, men også en mer samlet og sektoruavhengig oppfølging og vurdering av vedtatte tiltak.

Hvem har ansvaret for å følge opp? Barne- og familiedepartementet tar initiativ til at det settes ned en tverrdepartemental gruppe for å utvikle en handlingsplan, og for å koordinere og følge opp anbefalingene i BU21.

Referanser og relevant litteratur

- Albers, B., Mildon, R., Lyon, A.R., Shlonsky, A. (2017). Implementation frameworks in child, youth and family services—Results from a scoping review, *Children and Youth Services Review*. Volume 81, pages 101-116.
- Antonsen, Y., Maxwell, G., Bjørndal, K.E.W. og Jakhelln, R. (2020). «Det er et kjemperart system!» –spesialpedagogikk, tilpasset opplæring og nyutdannede læreres kompetanse, *Acta Didacticaw Norden*, Vol. 14, Nr. 2, Art. 7.
- Backe-Hansen, E., Madsen, C., Kristoffersen, L.B. og Hvinden, B. (2014). *Barnevern i Norge 1990–2010. En longitudinell studie*, NOVA-rapport 9/2014). Oslo: NOVA.
- Backe-Hansen, E. (red.), mfl. (2014). *Til god hjelp for mange. Evaluering av Los-prosjektet*. (NOVA-rapport 13/2014). Oslo: NOVA/HiOA.
- Bakli, O (2014). Mot alle odds. Veier til samordning i norsk forvaltning. Oslo, Difi rapport 2014:07. Hentet fra: <https://dfo.no/rapporter-og-statistikk/rapporter/mot-alle-odds-veier-til-samordning-i-norsk-forvaltning>
- Bang, H. og Midelfart, T. (2019). *Effektive ledergrupper*. Oslo: Gyldendal.
- Barnekonvensjonen (2003). *FNs konvensjon om barnets rettigheter*. Vedtatt av De forente nasjoner 20. november 1989. Ratifisert av Norge 8. januar 1991. Revidert oversettelse mars 2003 med tilleggsprotokoller. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Barne- og likestillingsdepartementet (2013). Rundskriv Q-16/2013: *Forebyggende innsats for barn og unge*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Barneombudet (oktober 2020). *Jeg skulle hatt BUP i en koffert. En psykisk helsetjeneste tilpasset barn og unges behov*. Oslo: Barneombudet.
- BarnUnge21 (2020). *Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon*. (Delrapport fra arbeidsgruppe 1. Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21.) Oslo: Norges Forskningsråd.
- BarnUnge21 (2020). *Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis*. (Delrapport fra arbeidsgruppe 2. Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21.) Oslo: Norges Forskningsråd.
- BarnUnge21 (2020). *Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis*. (Innspill fra arbeidsgruppe 3. Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21.) Oslo: Norges Forskningsråd.
- BarnUnge21 (2020). *Å bruke forskningsbasert kunnskap i praksis*. (Delrapport fra arbeidsgruppe 4. Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21.) Oslo: Norges Forskningsråd.
- Barnevernloven. (1992) *Lov om barneverntjenester*.
- Berg, R.C., Munthe-Kaas, H.M. (2013). Systematiske oversikter og kvalitativ forskning, *Norsk Epidemiologi* 23 (2).
- Bjune, M.C. (2017). *Skånsom henting? Erfaringer med akuttvedak i barnevernet*. Oslo: Redd Barna.
- BLD (2006). *Rutinehåndbok for Barneverntjenestene i kommunene*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- BLD (2017). *Mer kunnskap – bedre barnevern. Kompetansestrategi for det kommunale barnevernet 2018–2024*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Blystad, M., Sundnes, S.L., Aksnes, D.W. (2015). *Velferdsforskning i Norge 2013: Ressurser og resultater*. (NIFU rapport 2015-10). Oslo: NIFU.
- Borge, E., Drange, I., Fossetøl, K. og Jarning, H. (2014). *Et lag rundt læreren. Kunnskapsoversikt*. (AFI-rapport 8/2014). Oslo: Arbeidsforskningsinstituttet.
- Breimo mfl. (2019). Mål og mening med samarbeid – en analyse av barnevernets formaliserte samarbeidsnettverk, *Fontene forskning* 12 (2).
- Bufdir (2018). *Barnefattigdom kommunestatistikk (database)*. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Bufdir (2019). *Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet*. Rapportnummer : 04/2019. Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- Christensen, T. (2019): Blind Spots: Organizational and Institutional Biases in Intra- and Inter-organizational Contexts, i Bach og Wegrich (red): *The Blind Spots of Public Bureaucracy and the Politics of Non-Coordination*. Palgrave Macmillan, 2019.
- Deloitte og Proba samfunnsanalyse (2017). *Evaluering av omstillingen i Statped. På oppdrag fra Utdanningsdirektoratet*. Oslo: Utdanningsdirektoratet.
- Durlak, J.A., Weissberg, R.P., Dymnicki, A.B., Taylor, R.D. og Schellinger, K.B. (2011). The impact of enhancing students' social and emotional learning: A meta-analysis of school-based universal interventions, *Child Development*, 82, s. 405–432.
- Dyssegaard, C.B., Egelund, N. og Sommersel, H. (2017). *What enables or hinders the use of research-based knowledge in primary and lower secondary school – a systematic review and state of the field analysis*. Aarhus: Danish School of Education, Aarhus University.

- Emstad, A.B. (2018). Applying teaching practicum Experiences to challenging situations: A study on newly qualified teachers, i M. Çakmak og M. Gunduz (red.) *Dimensions and emerging themes in teaching practicum. A Global Perspective*. London. Routledge.
- Epland J. og Normann T.M. (2020). *Nesten 111 000 barn vokser opp med vedvarende lave husholdningsinntekter*. Oslo: Statistisk Sentralbyrå. Hentet fra: <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/nesten-111-000-barn-vokser-opp-med-vedvarende-lave-husholdningsinntekter>
- Eyal, G. og Kosslyn, S.M. (2015). Expertise, i *Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences: Interdisciplinary Directions*. Sage Publications.
- Faglig råd for lærerutdanningene (2020a). *Partnerskap i lærerutdanningene – et kunnskapsgrunnlag*. (Delrapport 1. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Faglig råd for lærerutdanningene (2020b). *Partnerskap for kvalitet i lærerutdanningene*. Delrapport 2. Oslo: Kunnskapsdepartementet. (Rapport 3.11.2020)
- Finstad L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Flatnes, A., Fosse, J.K., Furre, H. og Normann, R. (2014). *Organisering og ledelse av klyngeprosjekter*. (FoU-rapport 6/2014). Agderforskning og Oxford Research. Hentet fra: <https://www.innovasjon norge.no/no/subsites/forside/verktoy/organisering-og-ledelse-av-klyngeprosjekter--er-faringsinnhentning/>
- Flottorp, S. og Aakhus, E. (2013). Implementeringsforskning: Vitenskap for forbedring av praksis, *Norsk epidemiologi*, 23 (2), 187–196.
- Folkehelseinstituttet (2018). *Folkehelse rapporten*. Oslo: FHI.
- FORKOMMUNE (2019). *Forskning og innovasjon i kommunesektoren – Programplan*. Norges Forskningsråd.
- FORTE (2019). *Strategisk forskningsagenda for tillämpad välfärdsvetenskap*. Stockholm: Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd.
- Frølich, N. Mfl. (2016). *Kartlegging av FoU i fagmiljø som tilbyr korte profesjonsutdanninger: En kartlegging av ingeniør-, lærer- og helse- og sosialfagene*. Oslo: NIFU-rapport 2016:31.
- Grundmann, R. (2017). *The Problem of Expertise in Knowledge Societies*. *Minerva* 55 (1), 25–48.
- Gulbrandsen, M og Sivertsen, G. (2018). *Impact i anvendt forskning: Begrepsavklaring og praksis. Working paper 52*. NIFU
- Gunnes, H, Hovdhaugen, E. og Olsen, B.M. (2017). *Utdanningsforskning i Norge 2015: Ressurser og resultater*. (NIFU-rapport 2017:4).
- Guyatt, G. (1991). Evidence-based medicine, *American College and Physicians Journal Club*, 114, A–16.
- Hafstad, G. S og August, E.-M. (2019). *Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten - en nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år*. 4–2019. Nasjonalt kunnskapscenter om vold og traumatisk stress. Hentet fra: https://www.nkvts.no/content/uploads/2019/10/Rapport_4_19_UEVO.pdf
- Hagen, T.P-utvalget. Rapport fra ekspertutvalg (2018). *Regionreformen. Desentralisering av oppgaver fra staten til fylkeskommunene*. Oslo: Kommunal- og moderniseringsutvalget.
- Hall, W.J. (2018). Psychosocial Risk and Protective Factors for Depression Among Lesbian, Gay, Bisexual, and Queer Youth: A Systematic Review, *Journal of Homosexuality* 65 (3).
- Hauge, T.E., Homme, D.A. og Manger, T. (2015). *Frafall i videregående opplæring*. En kunnskapsoversikt. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.
- Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2013). *Gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentrene utenfor spesialisthelsetjenesten* (Delrapport 1).
- Helsedirektoratet og Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (2014). *Gjennomgang av kunnskaps- og kompetansesentre utenfor spesialisthelsetjenesten*. (Delrapport 2.)
- Helsedirektoratet (2016). *Fremtidens kunnskaps- og kompetansesentre*. En tjeneste for tjenestene Sluttrapport og anbefalinger fra Kompetanse og kvalitetsutvalget. Oslo: Helsedirektoratet. Hentet fra: https://www.helsedirektoratet.no/rapporter/fremtidens-kunnskaps-og-kompetansesentre/Fremtidens%20kunnskaps-%20og%20kompetansesentre%20-%20og%20sluttrapport.pdf/_/attachment/inline/1cf1751d-f4d3-4689-8714-c4b-574f5e3ae:ef1b97e2bcc8b3d44d3c-685fa7b35170307e4218/Fremtidens%20kunnskaps-%20og%20kompetansesentre%20-%20sluttrapport.pdf
- Helsedirektoratet (2019). *Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge. Nasjonal faglig retningslinje*. Oslo: Helsedirektoratet.
- Helse- og omsorgsdepartementet (2014). HelseOmsorg21. *Et kunnskapssystem for bedre folkehelse*. Nasjonal forsknings- og innovasjonsstrategi for helse og omsorg. Oslo: Helse- og omsorgsdepartementet.

- Helsetilsynet (2019). *Det å reise vasker øynene. Gjennomgang av 106 barnevernssaker*. Oslo: Statens helsetilsyn.
- Høstmælingen, N, Kjørholt, E.S. og Sandberg, K. (2020). *Barnekonvensjonen: barns rettigheter i Norge*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jamtvedt G. (2013). Systematiske oversikter om effekt av tiltak, Norsk Epidemiologi, 23(2), 119-124.
- Jørgensen, G. og Svarstad, C. (2015). *Fra ensomme globale ryttere til klyngesamarbeid*. (FOU-rapport 3/2015). Kristiansand: Agderforskning.
- Killén, K. (2000). *Barndom varer i generasjoner*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kjær, A-K.B. (2019). Risikovurderinger i barnevernet – hva innebærer det og når trengs det?, *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernvernrettslige spørsmål*, 17(2), 131–149.
- Kommunenes strategiske forskningsorgan (KSF) (2019). *Sluttrapport februar 2019 til HelseOmsorg21-rådet*.
- KS (2019). *Utenfor-regnskapet*. Hentet fra: <https://www.ks.no/utenforregnskapet>
- Kompetanse og kvalitetsutvalget (2016). *En tjeneste for tjenestene. Sluttrapport og anbefalinger fra Kompetanse og kvalitetsutvalget*.
- Kumah E. A.mfl. (2019). *Evidence informed practice versus evidence based practice educational interventions for improving knowledge, attitudes, understanding, and behavior toward the application of evidence into practice: A comprehensive systematic review of undergraduate students*. Volume 15, Issue 1-2. Campbell Systematic Reviews. Hentet fra: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/cl2.1015>
- Kvilhaugsvik, B. og Husøy, G. (2017). Må samarbeide mer på tvers, *Sykepleien*, 105 (3).
- Kårstein, A. og Caspersen, J. (2014). *Praksis i helse-og sosialfagutdanningene: En litteraturgjennomgang*. (NIFU-rapport 2014-16). Oslo: NIFU.
- Lillejord, S., Halvorsrud, K., Ruud, E., Morgan, K., Freyr, T., Fischer-Griffiths, P., Eikeland, O.J. (2015). *Frafall i videregående opplæring en systematisk kunnskapsoversikt*. Oslo: Kunnskapssenter for utdanning.
- Liodden, T.M (2020). On guard against bureaucracy: depictions of the social work bureaucrat in syllabi texts, *Social Work Education*, DOI: 10.1080/02615479.2020.1841154.
- Liu, R.T. mfl. (2019). Prevalence and correlates of non-suicidal self-injury among lesbian, gay, bisexual, and transgender individuals: A systematic review and meta-analysis, *Clinical Psychology Review*, 74.
- Martinussen, M., Eng, H., Reedtz, C., Breivik, K. og Jakobsen, K.. (2020). Hvilke psykisk helsefremmende tiltak virker for barn og unge?, *Psykologisk.no* Hentet fra: <https://psykologisk.no/2020/03/hvilke-psykisk-helsefremmende-tiltak-virker-for-barn-og-unge/>
- Meld. St. 24 (2015–2016). *Familien – ansvar, frihet og valgmuligheter*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet
- Meld. St. 21 (2016–2017). *Lærlyst – tidlig innsats og kvalitet i skolen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet
- Meld. St. 4 (2019–2020). *Regulering av pensjoner i 2019 og pensjonisters inntektsforhold*. Oslo: Arbeids- og sosialdepartementet.
- Meld. St. 6 (2019–2020). *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Meld. St. 30 (2019-2020). En innovativ offentlig sektor – Kultur, ledelse og kompetanse. Oslo: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.
- Meld. St. 14 (2019–2020). *Lære hele livet*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Mogstad, M. og Rege, M. (2013). *Barnehagens betydning for vanskeligstilte barn* (i Oppvekstrapporten 2013). Oslo: Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
- MoBa studien (1999-dd): *Den norske mor, far, barn-undersøkelsen*. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- 0–24-samarbeidet (2017). *En innsats for barn og unge. Bedre koordinerte tjenester for utsatte barn og unge under 24 år*. Strategi for 2017-2020. Oslo: Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helse- og integrerings- og Mangfoldsdirektoratet og Utdanningsdirektoratet. Hentet fra: https://024.kikkutkunde.no/wp-content/uploads/2019/01/0-24-Samarbeidet_Strategi.pdf
- NOKUT (2017). *Tilsyn med bachelorgradsutdanninger i barnevern*. NOKUTs utredninger og analyser januar 2017.
- NOKUT (2018). *Til glede og besvær – praksis i høyere utdanning. Analyse av studentenes kommentarer i Studiebarometeret 2016*. NOKUTs utredninger og analyser 3-2018.
- NOKUT (2019):). *Kvalitet i praksis – utfordringer og muligheter. Samle-rapport basert på kartleggingsfasen av prosjektet Operasjon praksis 2018–2020*. NOKUTs utredninger og analyser 16-2019.

- Nordahl, T., mfl. (2018). *Inkluderende fellesskap for barn og unge*. Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging. Bergen: Fagbokforlaget.
- Nortvedt, M., Jamtvedt, G., Graverholt, B., Nordheim, L. og Reinart, L. (2012). *Jobb kunnskapsbasert! En arbeidsbok*. Oslo: Akribe.
- NOU 2009: 22 (2009). *Det du gjør, gjør det helt — Bedre samordning av tjenester for utsatte barn og unge*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2015: 2 (2015). *Å høre til — Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2015: 8 (2015). *Fremtidens skole — Fornøyelse av fag og kompetanser*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2017: 12 (2017). *Svikt og Svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- NOU 2019: 3 (2019). *Nye sjanser — bedre læring. Kjønnforskjeller i skoleprestasjoner og utdanningsløp*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU 2019:25 (2019). *Med rett til å mestre. Struktur og innhold i videregående opplæring*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- NOU: 2020:9 (2020). *Blindsonen — Gransking av feilpraktiseringen av folketrygdlovens oppholds krav ved reiser i EØS-området*. Oslo: Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.
- OECD/Eurostat (2018). *Oslo Manual 2018: Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation*, 4th Edition, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris/Eurostat, Luxembourg
- Ogden, T. (2020). *Skolens mål og muligheter*. Oslo: Gyldendal.
- Ogden, T. og Amlund-Hagen, K. (2018). *Adolescent mental health. Prevention and intervention*. London, Routledge.
- Perrin J.M., Duncan, G., Diaz, A., Kelleher, K. (2020). *Principles And Policies To Strengthen Child And Adolescent Health And Well-Being*. Health Affairs (Project Hope).
- Prop. 106 L. (2012–2013). *Endringer i barnevernloven*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Prop. 12 S (2016–2017). *Opptrappingsplan mot vold og overgrep*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.
- Rambøll, A.S (2012). *Analyse af de økonomiske konsekvenser på området for udsatte børn og unge*. (Rapport til Social- og Integrationsministeriet). København: Rambøll.
- Rambøll, A.S (2019). *Utenfor-regnskapet. Dokumentasjon av investeringsmodellen*. Kommunenes Sentralforbund (KS).
- Rasmussen, I. og Vennemo, H. (2017). *Samfunnsøkonomiske konsekvenser av omsorgssvikt og vold mot barn*. (Rapport 20017/12). Oslo: Vista Analyse.
- Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020–2023) (2020). *Like muligheter i oppveksten. Strategi*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.
- Reichborn-Kjennerud, T., Underthun, A., Legard, S.B. og Ellingsen, D. (2018). *Kompetansemodellen i Bufetat. En undervisevaluering av styrker og utfordringer, samt anbefalinger for veien videre*. AFI.
- Reneflot, A., Aarø, L-E., Aase, H., Reichborn-Kjennerud, T., Tambs, K. og Øverland, S. (2018). *Psykisk helse i Norge*. (Rapport). Oslo: Folkehelseinstituttet.
- RETHOS (2017). *Retningslinjer for helse- og sosialfagutdanningene*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Ruud, E. (2019). *BarnUnge21 – kartlegging av skandinavisk forskning 2014-2019*. Oslo: Kunnskapscenter for utdanning.
- Sethi, D., Bellis, M., Hughes, K. (2017). *Stolen childhoods. End of childhood*. (Rapport 2017). Fairfield: Save the children federation.
- Skogen JC, Smith ORF, Aarø LE, Siqveland J, Øverland S. (2018): Barn og unges psykiske helse – Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt. Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Skrove, G.K., Bachmann, K., Bremnes, H. og Groven, G. (2015). *Trygg oppvekst – helhetlig organisering av tjenester for barn og unge*. Molde: Møreforskning Molde AS.
- Solberg, E., Schwach, V., Aksnes, D.W. og Børing, P. (2019). Lange spor i velferds-forskningen: *En analyse av Forskningsrådets programmer for velferd og arbeidsliv fra 2000–2014*. (NIFU-rapport 2019:7). Oslo: NIFU.
- Stanley, N., Ellis, J., Farrelly, N., Hollinghurst, S., Bailey, S. og Downe, S. (2015). Preventing domestic abuse for children and young people (PEACH). A mixed knowledge scoping review. Volume 59, pages 120-131. Public Health Research.

- Torvik, F.A. og Rognmo, K. (2011). *Barn av foreldre med psykiske lidelser eller alkoholmisbruk. Omfang og konsekvenser*. (Rapport 2011: 4). Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Sackett, D. mfl. (1996). Evidence based medicine: what it is and what it isn't, *BMJ* 312, 71–72.
- Skog Hansen, I.L., Steen Jensen, R. og Fløtten, T. (2019). *0–24-samarbeidet. Et kunnskapsgrunnlag*. (Fafo-rapport 2019: 21).
- Skog Hansen, I.L., Steen Jensen, R. og Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge*. (Fafo-rapport 2020: 2). Oslo: Fafo.
- Skogen, J.C., Smith, O.R.F., Aarø, L-E., Siqveland, J. og Øverland, S. (2018). *Barn og unges psykiske helse: Forebyggende og helsefremmende folkehelseiltak. En kunnskapsoversikt*. (Rapport, Forebygging blant barn og unge). Oslo: Folkehelseinstituttet.
- Solberg, E., Schwach, V., Aksnes, D. og Børing, P. (2019). *Lange spor i velferdsforskningen: En analyse av Forskningsrådets programmer for velferd og arbeidsliv fra 2000–2014*. (NIFU-rapport 2019-7). Oslo: NIFU.
- St. meld 13 (2011/2012). *Utdanning for velferd. Samspillmeldingen*. Oslo: Kunnskapsdepartementet.
- Salway, T., Ross, L.E., Fehr, C.P. mfl. (2019). A Systematic Review and MetaAnalysis of Disparities in the Prevalence of Suicide Ideation and Attempt Among Bisexual Populations, *Archives of Sexual Behaviour*, 48: 89–111.
- Ung.no (2020). *Chattetjenester*. Lastet ned fra: <https://www.ung.no/chat/>
- Universitets- og høyskolerådet (2016). *Kvalitet i praksisstudiene i helse- og sosialfaglig høyere utdanning: PRAKSISPROSJEKTET*. Sluttrapport fra et nasjonalt utviklingsprosjekt gjennomført på oppdrag fra KD i perioden 2014-2015. Oslo: Universitets- og høyskolerådet.
- Visscher, L., Evenboer, K.E., Scholte, R.H.J., van Yperen, T.A., Knot-Dickscheit, J., Jansen, D.E.M.C. og Reijneveld, S.A. (2020). Elucidating care for families with multiple problems in routine practice: Self-registered practice and program elements of practitioners, *Children and Youth Services Review, Volume 111*. Hentet fra: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0190740915300876?via%3Dihub>
- Wollscheid, S. og Røsdal, T. (2019). *Betydning av utdanning, praksis, veiledning og autorisasjonsordninger for økt kvalitet i yrkesutøvelsen i barnevernet: En litteraturgjennomgang*. NIFU-rapport 2019:5.

Vedlegg

Delrapport arbeidsgruppe 1

Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om hvordan forskningen kan bidra til kvalitet i arbeidet med utsatte barn og unge, om man har den kunnskapen det er behov for – og hva som gjøres for å implementere denne kunnskapen. Nye praksiser og forslag til forbedringer pågår i kommunene, men det er behov for å få forskere til å studere mer systematisk om forutsetningene og virkningene for arbeidet som gjennomføres og om hvordan barn og unges medvirkning foregår og praktiseres. Arbeidsgruppen skal vurdere følgende i sitt arbeid:

- Identifisere og prioritere de viktigste forskningsområdene.
- I hvilken grad dagens kunnskapsproduksjon gir et godt og tilstrekkelige grunnlag for å nå fastsatte mål.
- Foreslå tiltak som bidrar til utvikling av praksisnær forskning av høy metodisk kvalitet med sikte på at tjenestene tar i bruk systematisert og kvalitetssikret kunnskap i praksis.
- Forslag til hvordan sørge for gode koblinger mellom forskning, innovasjon og praksisfeltet med sikte på å utvikle relevant og praksisnær forskning.
- Om dagens kunnskaps- og innovasjonssystem er hensiktsmessig innrettet for å nå målene innenfor området.

ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING:

Leder: Marit Skivenes, professor, administrasjon og organisasjonsvitenskap Universitetet i Bergen

Nestleder: Anders Bakken, Forsker II, OsloMet, Ungdomsforskning

Sekretær: Hege Beate Stein Helland

Medlemmer:

- Trude Haugli, professor, barnerett Universitetet i Tromsø, Det juridiske fakultet
- Signe Horn, generalsekretær, Voksne for barn
- Unni Mette Stamnes Köpp, overlege Phd, Sørlandet sykehus, tilknyttet Barnehuset i Kristiansand
- Tine Barlien Ramstad, leder spisskompetansemiljø foreldrestøtte, Bufetat, Drammen
- Eirik Arntsen, seniorrådgiver, Fylkesmannen i Nordland
- Monica Five Aarset, forsker II OsloMet: Barndom, familie og barnevern.
- Wenche ten Velden Hegelstad, psykolog, Stavanger Universitetssykehus
- Simen Markussen, seniorforsker, Frischsenteret
- Faranaz Bahrami, fagdirektør, Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi)
- Camilla Kayed, fagsjef, Barneombudet
- Gunn Astrid Baugerud, førsteamanuensis OsloMET

Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon

Delrapport arbeidsgruppe 1

Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21

[Les hele rapporten på barnunge21.no](https://barnunge21.no)

Mål 1. All forskning og kunnskapsutvikling er basert på utførlige og etterprøvbare kunnskapsoversikter

Tiltak: Det er et krav at prosjektsøknader viser til utførlige forskningsoversikter og/eller metasynteser slik at problemstillinger og forskningstema er begrunnet med at det mangler relevant kunnskap, eller at foreliggende kunnskap er kontradiktorisk.

Tiltak: Etablere retningslinjer som krever at kun prosjekter som er kunnskapsbaserte kan få støtte.

Mål 2. Norsk forskning på utsatte barn og unge er i den internasjonale forskningsfronten på sentrale områder

Tiltak: Investere med langsiktig finansiering i eksisterende forskningsmiljøer som har dokumentert høy vitenskapelig kvalitet og vist potensial til å hevde seg i den internasjonale forskningsfronten. Et konkret eksempel på måloppnåelse er at en forskningsgruppe/miljø som forsker på utsatte barn og unge får et Senter for Fremragende Forskning (SFF) og/eller ERC Starting/Consolidator/Advanced grant.

Tiltak: Sørge for at det er grunnforskning på feltet utsatte barn og unge.

Mål 3. Det er karriereveier for unge forskere med doktorgrad på feltet utsatte barn og unge

Tiltak: For å beholde kompetanse og vitenskapelige talenter lyses det ut postdoktorstillinger, og innstegsstillinger på feltet.

Tiltak: Lyse ut kortere overgangsprosjekter til kandidater som nylig har disputert på feltet utsatte barn og unge for å sikre kontinuitet og tilrettelegge for videre forskning på feltet.

Mål 4. Det er et samarbeid mellom forskning, praksis og brukere for å utvikle og implementere nye kunnskapsbaserte prosjekter

Tiltak: Etablere en strategigruppe med forskere, brukere, fagprofesjonelle og forvaltningsaktører som kommer med forslag om hva som trengs av forskning.

Tiltak: Få på plass minimum fem offentlige ph.d.-er for forvaltning- og praksisfeltet, i hvert fylke.

Mål 5. Det er en prioritert og koordinert 10 års plan for forsknings- og kunnskapsutvikling om utsatte barn og unge

Tiltak: Barne- og familiedepartementet utformer en helhetlig plan for kunnskaps- og forskningssatsning om utsatte barn og unge som inneholder ambisjoner for grunnforskning, anvendt forskning og utvikling. 4.5.2 Tiltak: Barne- og familiedepartementet øker tildelingen til forskningsrådet til 100 millioner årlig fra 2021.

Tiltak: Øke finansieringen av stabile og solide forskningsmiljø.

Mål 6. Sentrale kunnskapshuller om utsatte barn og unge er fylt

Tiltak: Det settes krav om at forskning på utsatte barn må ha en obligatorisk barne- og ungdomsperspektivvurdering, både ved søknad og ved resultatpresentasjon, slik at forskningens betydning blir sett fra barns situasjon.

Tiltak: Forskningsrådet lyser ut forskningsprogrammer som spesifikt etterspør forskning om følgende temaer: barnefokus, barns deltagelse og brukermedvirkning;

1. tiltak overfor utsatte barn og unge;
2. forebygging og tidlig intervensjon;
3. normative og prinsipielle problemstillinger – statens legitimitet;
4. beslutningsprosesser og rettslige reguleringer;
5. implementeringsforskning;
6. barn med minoritetsbakgrunn, flyktninger og enslige mindreårige asylsøkere;
7. barnets livssituasjon – strukturer og oppvekstforhold;
8. barn på digitale arenaer.

Tiltak: Det finansieres minimum tre systematiske kunnskapsoversikter (Systematic Review, Kvalitativ Metasynthese) på hvert av de ni forskningstemaene (#1-9).

Tiltak: Det utvikles et samordnet og effektivt system for å forstå og å vurdere forskningsetikk, personvernkonsekvensvurderinger, og barns rettigheter i forskningen.

Mål 7. Det er en velfungerende datainfrastruktur for forskning på utsatte barn og unge

Tiltak: Det etableres løsninger, infrastruktur og teknologi som sikrer personvern hensyn, informasjonsinnhenting, og legger til rette for registrering av data og datatilgjengelighet for forskning og analyse

Tiltak: Det registreres basisinformasjon, statistikk og faktainformasjon om utsatte barn og unge. Denne informasjonen er kvalitetssikret, oppdatert og tilgjengelig uten kostnader for forskerne.

Tiltak: Det gis gratis tilgang til oppdatert helsedata og registre med sosiale, økonomiske og demografiske opplysninger

Tiltak: SSBs datamateriale gjøres gratis tilgjengelig, uten forsinkelser, for landets forskningsmiljøer.

Mål 8. Det er en kunnskapsdatabase som inneholder all kjent vitenskapelig kunnskap og forskning om utsatte barn og unge

Tiltak: All forskning om utsatte barn og unge samles i en brukervennlig og funksjonell kunnskapsdatabase.

Tiltak: Det informeres om kunnskapsbasen til hele forskningssystemet, praktikere og kommunene.

Tiltak: Lage retningslinjer som setter som krav at all FoU skal vise til kunnskapsoversikter.

Mål 9. Det er enheter med spisskompetanse på og ansvar for implementering av tiltak som hjelper utsatte barn og unge

Tiltak: Implementeringskompetansen som er etablert, eksempelvis i kompetansesentrene (Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS), Regionalt kunnskapssenter for barn og unge (RKBU), bør koordineres og rendyrkes til ett spissfaglig miljø for tiltaksimplementering.

Mål 10. Barn og unges medvirkning i forskning er styrket

Tiltak: Det må utvikles gode metoder og et godt kunnskapsgrunnlag for hvordan barn og unge kan gis reell medvirkning i forskningsprosjekter

Delrapport arbeidsgruppe 2

Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om status på området, og faktorer som fremmer og hemmer at innholdet i utdanningene ikke er på det nivået som forventes og kreves for å gjøre et kvalitativt godt arbeid med utsatte barn og unge:

- Hvilke krav til kompetanse kreves for å gjøre et godt arbeid for utsatte barn og unge?
- Konkretisere mulighetene og barrierene på området
- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.
- Foreslå tiltak som gjør at grunnutdanningene og etter-/videreutdanningene på universitets- og høyskolenivå er godt koblet mot forskningsfronten.
- Foreslå hvordan forsknings-, praksis- og erfaringsbasert kunnskap anvendes i utdanningene.
- Foreslå tiltak i utdanningene som bidrar til at praktikerne tar i bruk forskningsbasert kunnskap og har gode kunnskaper om tverrfaglig, tverretattlig og tverrprofesjonelt samarbeid.

ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING:

Leder: Anne Berit Emstad, *innovasjonsleder, NTNU*

Nestleder: Jon- Håkon Schultz, *professor, Universitetet i Tromsø*

Sekretær: Barbara Ruiken

Medlemmer:

- Synne Øien Stensland, *forsker, barnelege NKVTS*
- Kjell-Olaf Richardsen, *seniorrådgiver, Fylkesmannen Viken*
- Liv Anne Mikkelsen, *undervisningsleder, Regionalt kunnskapssenter for barn og unge – Psykisk helse og barnevern (RKBU Midt-Norge)*
- Marit Sanner, *leder, Forandringfabrikken*
- Marianne Stallvik, *førsteamanuensis Bufetat, Stjørdal*
- May Helen Schanche, *leder, Regionalt samisk kompetansesenter, RESAK*

Forskningsrådet BarnUnge21

Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

Delrapport arbeidsgruppe 2

Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21

[Les hele rapporten på barnunge21.no](https://barnunge21.no)

Felles kunnskap og forståelse for godt samarbeid med og om barn og unge i en utsatt situasjon

Utdanningene har ansvar for å sikre at studenter tilegner seg kunnskap og erfaringer som bidrar til at barn, unge og familier som har det vanskelig får så god og nyttig hjelp som mulig, på Laveste Effektive Omsorgsnivå (LEON), til riktig tid og over tid. For å imøtekomme denne hovedmålsettingen må utdanningene legge til rette for etablering av et felles kunnskapsgrunnlag, forståelse og erfaring av godt tverrfaglig samarbeid på tvers av utdanningene.

Dette kan oppnås gjennom etablering og systematisk bruk av:

- obligatoriske fellesemner på tvers av utdanningene,
- en kvalitetssikret, felles, digital læringsressurs/plattform for utdanningene, som inneholder grunnkunnskap om aktuell tematikk og nyttige praksisnære case,
- en obligatorisk tverrfaglig samarbeidsuke 'Virkeligheten' for studenter,

- iv. implementering av oppdatert kunnskap om tematikk innenfor samtlige utdanninger med sine praksisstudier

For å få til dette anbefaler vi å etablere regionale tverrfaglige arbeidsgrupper på hvert studiested med ansvar for implementering av skisserte tiltak (i-iv) lokalt. For å sikre kunnskapsbasert praksis og erfaringsutveksling med forskningsfronten vil vi ytterligere foreslå at det etableres et nasjonalt nettverk bestående av disse regionale arbeidsgruppene og aktuelle nasjonale aktører. Nettverket har samlet ansvar for implementering av tematikk i utdanning/praksis, for å kommunisere behov til utvikler/ansvarshavende for digital læringsressurs, og treffes årlig for å sikre kunnskapsutveksling mellom utdanningene og aktuelle aktører innenfor forskning/ kunnskapstvikling.

- Regionale tverrfaglige arbeidsgrupper: ansvar for å implementere tiltakene i-iv.
- Nasjonalt nettverk av regionale arbeidsgrupper: overordnet ansvar for implementering og kunnskapsutveksling.

Utdanning, utdanneren og tverrprofesjonell samhandling og samarbeid

Utdanningene bør tilrettelegge best mulig for at studentene får både forståelse og erfaring med å samarbeide med studenter på tvers av profesjoner som arbeider med barn og unge i en utsatt situasjon. Utdannere bør jevnlig hospitere i arbeidsplassene de utdanner studenter til og praktikere bør hospitere i utdanningen. Gjennom en slik gjensidig utveksling ønskes det å skape møtearenaer i utdanningen som legger til rette for å utvikle undervisningsopplegg på tvers av profesjoner. Videre må det etableres rutiner for innhenting av innspill og råd fra barn og unge som en del av utvikling og evaluering av utdanningene. Det anbefales videre at det innføres felles obligatoriske emner på tvers av utdanningene samt en obligatorisk tverrfaglig temauke. For å sikre disse tiltakene vil studieledere og programledere være sentrale i en felles koordinering. Utdannerne bør også møte utdannere fra andre profesjoner, –noe som er viktig for at utsatte barn og unges rettigheter ivaretas.

- Det må legges til rette for at studenter samarbeider på tvers av fagdisipliner.
- Gjensidig utveksling/hospitering: ansatte på høyskoler og universitet hospiterer i praksisfeltet og motsatt.

Praksis i utdanningen

Praksisperioder er vesentlige i utdanningen av yrkesutøvere som skal møte barn og unge i en utsatt situasjon. I dag er det stor variasjon i hvordan studentene opplever praksis både i innhold og relevans. Det bør være lovpålagt for ulike arbeidsplasser å veilede og ta imot praksisstudenter. Praksisperiodene må gi studentene mulighet til å erfare og stå i vanskelige situasjoner og verktøy for å håndtere egne reaksjoner for å minske praksissjokket etter fullført utdanning. Praksisperioder bør også legge opp til tverrprofesjonelt samarbeid med autentiske caser, slik som det for eksempel har blitt gjennomført ved Høgskolen i Innlandet (INN), der studentene basert på Simuleringslaboratoriet opparbeider seg tverrprofesjonell samarbeidskompetanse,

– eller SamPraks ved Universitetet i Oslo (UiO). Det er også viktig at institusjonene sikrer at bare egnede studenter uteksamineres fra praksisperiodene.

For å sikre at utdanningene møter yrkenes behov bør studieplaner for praksisperioder på høring i praksisfeltet. Tilbakemelding på praksisperioder må innhentes jevnlig fra studenter, veiledere og de barn og unge som møtes i tjenestene, – og studenter bør få opplæring i metoder for å innhente slike tilbakemeldinger og evalueringer. Kombinasjonsstillinger bør opprettes, eksempelvis offentlige ph.d., eller stillinger som kombinerer klinikk og praksis, – eller forskning og utdanning.

- Lovpålegg og regulering av plikt til å ta imot og veilede studenter i praksis.
- Tverrprofesjonelt samarbeid gjennom praksisperioder og gjennom undervisning.
- Utvikle struktur for systematisk innhenting av tilbakemeldinger fra barn og unge som møter tjenestene.
- Videreføring og økt bruk av kombinasjonsstillinger for å styrke praksis og forskning.

Ivaretagelse av nyutdannede, livslang læring og etter og videreutdanning

Grunnutdanningen er ofte ikke tilstrekkelig for å sikre optimale ferdigheter i yrkesutøvelsen. Kunnskap og ferdigheter videreutvikles gjennom systematisk erfaringsvurdering samt etter- og videreutdanning (EVU). EVU-ene må være kontekstbaserte og svare på behov i tjenestene. Det anbefales å utvikle en digital læringsressurs som vil være sentral i EVU-arbeidet. Også ledere og politikere i kommuner og fylkeskommuner bør delta da de har planleggings- og budsjetteringsmakt som vil påvirke barn og unges hverdag. Overgangen fra studier til yrkesutøvelsen bør bedres ved at nyutdannede systematisk følges opp av en erfaren kollega og veileder ved den aktuelle institusjonen de første yrkesårene. Her kan man eksempelvis se til spesialistutdannelsen i medisin, der veiledningen er obligatorisk og praktiske ferdighetsmål blir spesifisert.

- Videreføring og systematisering av etter- og videreutdanning.
- Obligatorisk oppfølging av nyutdannede.

Delrapport arbeidsgruppe 3

Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om betydningen av ledelse og organisering for å få til systematisk forbedringsarbeid og fornyelse i arbeidet med utsatte barn og unge.

Å lykkes med bedre samordning krever målrettet arbeid. Det er flere eksempler på prosjekter og tiltak rundt om i landet som hver for seg ser ut til å ha lyktes med samordning. Det er i mindre grad systematisk dokumentert hvorvidt dette arbeidet kan implementeres flere steder. En forutsetning for systematisk forbedringsarbeid er at ledere legger til rette for at det settes av tid og ressurser til nettopp dette.

- Foreslå tiltak som gjør at de ansvarlige lederne av tjenestene fremmer kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats for utsatte barn og unge.
- Hvordan få kommunene til å bruke kunnskap og hvordan blir dette vektlagt fra administrasjon og ledelse?
- Hva skal til for at ledelsen av tjenester understøtter god, kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats?
- Hvilken bistand eller hjelp kan man få til å manøvrere i eksisterende kunnskap?

ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING:

Leder: Tor Saglie, *Spesialrådgiver, Justisdepartementet*

Sekretær: Janne Strandrud

Medlemmer:

- Øystein Sørvig, *politisk rådgiver, SOS-barnebyer*
- Else Berit Kyte, *kommunalsjef, Øvre Eiker*
- Børge Erdal, *leder uteseksjonen, Oslo kommune*
- Jone Skjelbred, *oppvekstsjef, Time kommune*
- Kristine Amlund Hagen, *forskningsjef, NUBU*
- Birthe Holm, *fagleder barn unge, Sandnes kommune*
- Lars Bergesen, *rådgiver, kunnskapskommune, Bergen kommune*
- Heidi S. Tessand, *leder, Stillasbyggerne, Akershus universitetssykehus*
- Tom Døsvik, *enhetsleder, Orkdal kommune*
- Torill Moe, *universitetslektor, NTNU*

Forskningsrådet BarnUnge21

Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

Innspill fra arbeidsgruppe 3

Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21

[Les hele rapporten på barnunge21.no](https://barnunge21.no)

Anbefalinger:

Utvikle nye styringsprinsipper og ferdigheter for helhetlig ledelse

Tiltak: Med utgangspunkt i forskning og empiri bør det utvikles nye prinsipper for ledelse og styring som legger vekt på samhandling, sektorovergrepene og nettverksbaserte tilnærminger.

Det bør utvikles styringsprinsipper for en mer nettverksbasert ledelse ("network governance"), som supplerer den tradisjonelle linjebaserte modellen. Det bør utvikles ledelsesprinsipper som er relevante for ledere av tjenester som bør samvirke om tjenester for utsatte barn og unge. Nettverksbasert ledelse krever bred kunnskapstilegnelse og ferdighetstrening som gjøre det mulig å utvise godt lederskap i en kompleksitet av mål, organisatoriske rammer og virkemidler. Nettverksbasert ledelse krever god og tilpasset rolleforståelse slik at det utvikles hensiktsmessige samhandlingspraksiser både horisontalt og vertikalt.

Å lede gjennom nettverk går utover samhandling mellom offentlige aktører. Også frivillige organisasjoner og sosiale entreprenører vil være viktige samarbeidspartnere. I kommunene vil det å mobilisere lokale ressurser både kunne berike og avlaste tjenestene.

I Fafo-rapporten Trøbbel i grenseflatene oppgir flere kommuner at manglende kjennskap i tjenesten om hva andre aktører/ tjenester i kommunen kan bidra med, er et av de største hindrene for tidlig identifisering av barn og unge med behov for oppfølging (2020:65).

Nettverksbasert ledelse bør være gjenstand for utprøving og forskning, som både vektlegger styring og organisering. Det er behov for mer kunnskap om hvilke styringsprinsipper innenfor nettverksbasert ledelse, som vil gi nødvendig effekt i form av felles problemforståelse og helhetlige strategier rettet mot utsatte barn og unge.

Styrke arbeidet med innovasjon og organisasjonsutvikling

Tiltak: Satsingen på innovasjon og organisasjonsutvikling må videreføres og styrkes. Godt dokumenterte tiltak, metoder og nyere tiltaksforskning må gjøres lettere tilgjengelig for ledere.

Det er allerede gjort grundig rede for innovasjonsbehov og nytenkning rundt hvordan tjenester rettet mot utsatte barn og unge best kan organiseres og utøves – ikke minst i 0–24-samarbeidet.

Også det tidligere omtalte departementsfellesskapet har et mål om å styrke flerfaglig samarbeid og bedre forankring på tvers av berørte departementer for å sikre god gjennomføring og implementering av tverrsektorielle tiltak.

Foruten behovet for økt samhandlingskompetanse, peker Fafo (2020) på strukturelle grep for å sikre bedre samhandling – slik som strukturer for informasjonsutveksling, samarbeid og samordning, regulering av samarbeid og samhandling, samt økonomi- og finansieringssystemer for tverrsektorielle innsatser. Videre gis det eksempler på kommuner som har utviklet nye og effektive måter å levere helhetlige tjenester til sine innbyggere – slik som Asker velferdsfab. Gode eksempler på innovasjon i tjenestene, relevant forskning og evalueringer bør samles og tilgjengeliggjøres for kommuner på en slik måte at kommunene opplever det som nyttig. Vi har tidligere nevnt "What Works"-sentrene i England som sammenstiller relevant kunnskap og levere disse i form av strategi- og policyråd til lokale og nasjonale myndigheter. Dette er en tilnærming det kan være verdt å se nærmere på.

Det er viktig at innovasjons- og utviklingsarbeid underlegges løpende evaluering, for å sikre utviklingen av bærekraftige tjenester, organisasjons- og arbeidsformer.

Innføre en lovfestet samarbeidsplikt

Tiltak: Det bør utredes en lovfestet plikt til å samarbeide. Det er utviklet en rekke verktøy og arbeidsmetoder som skal sikre et forpliktende samarbeid mellom ulike aktører som har befattning med utsatte barn og unge. Allikevel er det mye som tyder på at jo nærmere man kommer det utøvende ledd, jo vanskeligere blir det å fordele ansvar og plikter.

0–24-samarbeidet har, i likhet med Flatø-utvalget i 2009, tidligere foreslått en lovfestet samarbeidsplikt. Utgangspunktet for forslaget var blant annet funn presentert i rapporten Samlet innsats – for barn og unge med nedsatt funksjonsevne og deres familier (Rapport, 2019) som viste at Individuell Plan (IP) ikke fungere godt nok, deriblant koordinatrorollen.

Vi foreslår at dette lovforslaget vurderes på nytt. Samarbeidsplikten vil kunne bidra til nødvendig lederoppmerksomhet og en mer systematisk samhandlingspraksis.

Delrapport arbeidsgruppe 4

Å bruke forskningsbasert kunnskap i praksis

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Det er viktig å prioritere bruk av kunnskap i praksis og rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen til løsninger på hvordan arbeidet med utsatte barn og unge kan baseres på solid faglig kompetanse.

Arbeidsgruppen har vurdert hva som er status for:

- bruk og tilgang til forskning i praksisfeltet
- hva som forutsettes for å hjelpe utsatte barn og unge
- hvordan systemene for læring og utvikling kan bedres

Helt sentralt for arbeidet er status for bruk og tilgang til forskning, systemer for læring og utvikling, hvilke kompetansekrav som stilles, og hvilke barrierer praksisfeltet opplever. Vi foreslår tiltak som kan bidra til at kunnskap blir til praksis, og at praksis i større grad kan systematiseres som et sentralt og fremhevet ledd i utviklingen av forskningsbasert kunnskap. Praksisfeltets hverdag er så krevende at å lempe på med tiltak skaper en barriere mer enn en løsning, derfor er et helt sentralt premiss for alle foreslåtte tiltak at det må tas høyde for hverdagen som praksisfeltet står i. I rapporten foreslår arbeidsgruppen en rekke tiltak for å nå målene.

ARBEIDSGRUPPENS SAMMENSETNING:

Leder: Birgitte Lange, *generalsekretær, Redd barna*
Nestleder: Andreas Høstmælingen, *fagpolitisk direktør, Regionsenter for barn og unges psykiske helse*
Sekretær: Audun Gabriel Løvlie

Medlemmer:

- Henriette Sinding-Asen, *professor, menneskerettigheter og helse Universitetet i Bergen, juridisk fakultet*
- Halvor Fauske, *professor sosiologi, Høgskolen Innlandet, Fakultet for helse- og sosialvitenskap*
- Inger Marie Kvarum, *psykologspesialist, Bodø kommune, Barne- og familieenheten, Psykisk helsetjeneste for barn og unge*
- Camilla Wright, *leder uteseksjonen, Trondheim kommune*
- Morten Hofstad, *rådgiver, SOS barnebyer*
- Ane Brorstad Mengshoel, *seniorrådgiver, Husbanken Vest*
- Elisabeth Staksrud, *professor, Medier og kommunikasjon, Universitetet i Oslo*
- Terje Reed, *prosjektkoordinator, Mental Helse Ungdom*
- Marius Sjømæling, *generalsekretær, Barn av rusmisbrukere*
- Eirin Mølland, *førsteamanuensis, samf.økonomi, Universitetet i Agder*

Forskningsrådet BarnUnge21

Å bruke forskningsbasert kunnskap i praksis

Delrapport fra arbeidsgruppe 4

Delrapport til strategiprosessen BarnUnge21

[Les hele rapporten på barnunge21.no](https://barnunge21.no)

Mål fra delrapport 4

1. Involvering av tjenestene i utvikling og utforming av forskningsprosjekter

- Barn, unge, og praktikere må i større grad involveres i forskningsprosjekter som angår utsatte barn og unge.
 - Forskningsprosjekter bør være fleksible under gjennomføring, generaliserbarhet må også forstås utover kun den statistiske forstand, da flere metoder kan være overførbare. Dette krever et større metodemangfold i kunnskapsproduksjonen.
- Forskningen må nærme seg praksisfeltet og tilegne seg mer kunnskap om dets hverdag.
- Økt bruk av ulike kunnskapskilder, forskning, erfaring og respons fra brukere i arbeid med barn og unge.

2. Varierende behov lokalt, regionalt, og nasjonalt

- Økt vektlegging av ulike geografiske behov og ulik geografisk kompetanse i forskning og tjenesteutvikling.

3. Relevans og sammenheng mellom forskning og praksis

- Utnytte relevant forskning i praksisfeltet rettet mot barn og unge bedre.

4. Samarbeid og samskapning av design og prosjekter

- Reell brukermedvirkning i alle deler av kunnskapssystemet.
- Anvende et mangfold av forskningsmetoder og -strategier som er godt egnet for medvirkning i praksisfeltet og som involverer barn og unge direkte i forskningen.

5. Hva skal til for at forskning innlemmes i praksis?

- Etablere system for å involvere kommunene i forskning slik som for eksempel Kunnskapskommunen Bergen.
- En infrastruktur for bruk av forskning i det strategiske arbeidet med barn og unge.

6. Forskning og tiltak bør være forankret i praksis

- Langt tettere samarbeid mellom forskning og praksisfeltene i relevante forskningsprosjekter.
- Forskning for å frembringe velfungerende og nye tiltak kan inkludere
 - Forankring av forskningsprosjekter på alle nivåer
 - Medvirkning og deltakelse av barn og unge, ansatte, forskning, og ledelse
 - Økt metodemangfold
 - Utprøving og implementering utover forskningsperioden

7. Barn og unges rettigheter

- Heve kunnskapsnivået om barns rettigheter i praksisfeltet, samt øke kompetanse i å omsette kunnskap til gode tiltak i møte med ulike grupper av barn og unge.
- Opparbeide utbredt forståelse av det ulike faglige innholdet i praksisfeltene relatert til barn og unges rettigheter med hensyn til ansvaret som er pålagt via menneskerettslige forpliktelser, for eksempel barnekonvensjonen og norsk lovgivning.
- Opparbeide en felles forståelse om hvordan å imøtekomme og arbeide for å realisere det enkelte barns eller den enkelte ungdoms rettigheter.
- Skape en bro mellom barndom og voksenlivet i praksisfeltet:
 - Et mer helhetlig familietilbud.
 - Minimere bruddet i tilbud og tjenester i overgangen fra barndom til voksenlivet.

Mandat for BarnUnge21-strategien

Bakgrunn

Et godt kunnskapsgrunnlag om barn og ungdoms oppvekst- og levekår er viktig. Barne- og familiedepartementet har derfor, i samarbeid med berørte departementer, tatt initiativ til å få utviklet en BarnUnge21-strategi på forskningsområdet utsatte barn og unge. Arbeidet skal være sektorovergripende og favne barn og unge som står i fare for marginalisering og utenforskap. I et levekårsperspektiv er utsatte barn og unge sårbare. Dette kan for eksempel være barn og unge utsatt for omsorgssvikt, vold og overgrep, barn og unge utsatt for trakassering og diskriminering, barn og unge som lever med foreldre som er rusavhengig eller psykisk syke, barn og unge med store atferdsproblemer, barn og unge i familier med høyt konfliktnivå og barn og unge i lavinntektsfamilier.

Målet med BarnUnge21-strategien

Målet med strategien er å skape en målrettet, helhetlig og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon for utsatte barn og unge. Det er viktig å fremme en kunnskapsbasert politikk på området som kjennetegnes av høy kvalitet, brukermedvirkning og virksomme tiltak. Strategien skal sees i sammenheng med nasjonale og globale utviklingstrekk, og være i tråd med prioriteringene i Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning. Den skal understøtte departementenes sektoransvar for forskning, samt myndighetenes og tjenestenes behov for sektorovergripende forskningsbasert kunnskap som grunnlag for politikkutforming og tjenesteyting.

BarnUnge21-strategien skal bidra til et godt beslutningsgrunnlag for regjeringens prioriteringer innenfor feltet fremover, med mål om at færre barn og unge faller utenfor gjennom livsløpet. Strategiarbeidet skal legge til rette for en helhetlig og sektorovergripende innsats.

Utgangspunktet for arbeidet

BarnUnge21-strategien skal være en bred og samlet strategi for forskning og innovasjon om og for utsatte barn og unge. Strategien skal bygge på eksisterende kunnskap, status og virkemidler. Videre skal strategien identifisere nye behov for kunnskap, utvikling og innovasjon. Strategien skal se forskning, utdanning og innovasjon i sammenheng (jf. kunnskapstriangelet) og legge til rette for et bedre samspill mellom forskning, tjenesteorganisering og profesjonsutøvelse. Kunnskapsutviklingen i norske miljøer må sees i sammenheng med nasjonale og internasjonale forskningsprogrammer og initiativ, herunder Horisont 2020, Norface, Nordforsk, infrastruktur o.l.

Strategien skal bidra til en helhetlig tilnærming til utsatte barn og unge gjennom å koble myndigheter, tjenester, brukere, frivillig sektor, forskningsmiljøer og høyere utdanning nærmere sammen.

Spørsmål som strategien skal svare på

- Identifisere kunnskapsbehov, styrker og svakheter innen forskning på utsatte barn og unge. Strategien skal angi viktige prioriteringer framover, og hvem som bør sette forskningsagendaen (jf. brukermedvirkning i forskningen for å øke forskningens relevans, både brukere av tjenestene og brukere av kunnskapen).
- Identifisere og vurdere forskning på effekt av eksisterende tiltak og tjenester for utsatte barn og unge.
- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i forebygging, utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.
- Peke på muligheter og hindringer for samarbeid og nettverk mellom tjenester, forskningsmiljøer, brukere, myndigheter, frivillig sektor og interessegrupper for kunnskapsutvikling.

Vurderinger i strategien

Strategigruppen skal vurdere følgende i sitt arbeid:

- I hvilken grad dagens kunnskapsproduksjon og kunnskapsanvendelse samt implementering i praksis gir det tilstrekkelige grunnlaget for å nå fastsatte mål (styrker, svakheter, muligheter, hindringer).
- Om dagens kunnskaps- og innovasjonssystem er hensiktsmessig innrettet for å nå målene innenfor områdene.
- Vurdere og komme med forslag til områder der behovet for ny forskning og utvikling er mindre, og som kan nedprioriteres.
- Foreslå områder innenfor forskning på barn og unge som kan omprioriteres for å få bedre effekt.

Anbefalinger og tiltak

Strategigruppens anbefalinger og forslag til tiltak skal omfatte følgende områder:

- Prioriterte innsatsområder for forskning
- Prioriterte innsatsområder for utdanning og kompetanseutvikling
- Prioritere innsatsområder for tjenesteutvikling, tiltaksutvikling og innovasjon
- Strukturer for implementering
- Behov og prioriteringer av forskningsinfrastruktur
- I de anbefalte forslagene skal følgende aspekter vektlegges:
- Nasjonalt og internasjonalt samarbeid (samarbeid om temaer på tvers av sektorer/tjenester, brukergrupper, forskning og forvaltning).
- Bruk av offentlige ressurser inkludert relevante kost-nytte vurderinger.
- Forskningsresultater og innovasjoner tas i bruk i profesjonsutøvelse og at det legges til rette for utvikling av og implementering i aktuelle velferdstjenester.

Organisering av arbeidet

Barne- og familiedepartementet oppnevner en strategigruppe som har ansvaret for utforming av strategien. Strategigruppen legger fram forslaget til BarnUnge21-strategi for Barne- og familiedepartementet. Det etableres også en tverrdepartemental gruppe som følger arbeidet.

Forskningsrådet er tildelt sekretariatsfunksjonen for strategigruppen. I gjennomføringen av strategiarbeidet skal det legges vekt på å inkludere alle relevante aktører i feltet. Strategigruppen skal invitere til innspill fra aktører på tvers av sektorer som produserer, formidler eller anvender kunnskap om utsatte barn og unge. Det bør i tillegg gjennomføres en bred innspillsrunde, samt arrangeres et eller flere innspillsmøter, helst regionalt, for å sikre bredde i innspill og skape forankring. Brukernes medvirkning er viktig, og det må vurderes hvordan de kan trekkes inn, blant annet barn og unge selv.

Strategigruppen kan nedsette undergrupper, der strategigruppens medlemmer kan inngå som medlemmer eller mentorer. Antallet undergrupper vurderes etter hva som er behovet. Forskningsrådet tilbyr sekretariatsbistand for undergruppene.

Tidsramme

Oppstart for arbeidet er medio 2019. Rapportering og milepæler i arbeidet vil bli konkretisert nærmere.

BarnUnge21-strategien leveres til Barne- og familiedepartementet 15 måneder etter oppstart.

Deltakere på høringene i januar, mai, og oktober 2020

For å se innspillene som kom inn til høringene i januar og mai, se nettsiden til BarnUnge21 på <https://www.barnunge21.no/> eller gå direkte til innspillene her: Høringssvar januar 2020 og Høringssvar mai 2020

Høring 20. januar 2020:

Universitet / Høgskole (Offentlig) – 1 uttalelser

- MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn

Fakultet / Institutt / Senter ved universitet eller høgskole (Offentlig) – 3 uttalelser

- Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, OsloMet - storbyuniversitetet
- Praksisadministrasjonen, Fakultet for lærerutdanning og internasjonalisering, OsloMet
- Senter for kvalitet og sikkerhet i helsetjenesten (SHARE)

Forskningsinstitutt (Offentlig) – 2 uttalelser

- Forbruksforskningsinstituttet SIFO
- Velferdsforskningsinstituttet NOVA, SVA, OsloMet
- Avdeling ved forskningsinstitutt (Offentlig) – 3 uttalelser
- Avdeling for barns helse og utvikling, Folkehelseinstituttet
- Martin Flatø, Siri Håberg, Per Magnus og Fartein Ask Torvik ved Senter for fruktbarhet og helse, og direktør Camilla Stoltenberg, Folkehelseinstituttet
- NORCE Helse

Forskningsinstitutt (Privat) – 1 uttalelser

- Arbeidsforskningsinstituttet AFI
- Helsesektor (Offentlig) – 1 uttalelser
- Sørlandet sykehus HF, somatikk Arendal
- Forvaltning (Offentlig) – 1 uttalelser
- Barne- og familietaten, Oslo kommune

Organisasjon (Offentlig) – 2 uttalelser

- FO, Fellesorganisasjonen
- Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge, NUBU

Andre (Offentlig) – 2 uttalelser

- Kristiansand kommune og forskere ved UiA
- Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør)

Privatperson (Enkeltperson) – 6 uttalelser

- Bjørg Neset, universitetslektor Regionalt kunnskapssenter for habilitering. <https://www.ntnu.no/rkbu/rhab>
- Emad Al-Rozzi
- Jasmina Burdzovic Andreas
- Knut-Andre Mikkelsen
- Maria Riber
- Miranda Thurston

Høring 30. mai 2020:

Universitet / Høgskole (Offentlig) – 6 uttalelser

- NTNU, Institutt for sosialt arbeid (flere innspill kommer fra NTNU, men innspill er koordinert av ledelse ved NTNU)
- NTNU, Institutt for sosialt arbeid (flere ved NTNU leverer innspill, men arbeidet er koordinert av ledelse)
- NTNU, Institutt for sosialt arbeid (innspillet er koordinert av ledelse ved NTNU, men det kommer flere innspill fra andre fagmiljøer også)
- Universitetet i Oslo/ Institutt for Spesialpedagogikk
- Universitetet i Oslo/Institutt for spesialpedagogikk (uttalelsen er på vegne av instituttet, ikke på vegne av hele Universitetet i Oslo)
- Universitetet i Stavanger

Høgskole (Privat) – 2 uttalelser

- Høgskolen i Molde
- VID vitenskapelige høgskole, Fakultet for sosialfag

Fakultet / Institutt / Senter ved universitet eller høgskole (Offentlig) – 3 uttalelser

- Griegakademiet, Universitetet i Bergen
- SVA-NOVA ved OsloMet
- USN, HS, IHSV, Programforum barnevern

Forskningsinstitutt (Offentlig) – 2 uttalelser

- Forbruksforskningsinstituttet SIFO
- NKVTS
- Avdeling ved forskningsinstitutt (Offentlig) – 2 uttalelser
- Høringssvaret sendes inn på vegne av sentrene RKBU Vest og GAMUT samt forskningsgruppen Arbeidsliv og inkludering i avdeling HELSE, NORCE
- RKBU Vest, GAMUT og Arbeidsliv og inkludering, NORCE

Forskningsinstitutt (Privat) – 3 uttalelser

- Institutt for samfunnsforskning
- Nasjonalt utviklingscenter for barn og unge (NUBU)
- Helsesektor (Offentlig) – 1 uttalelser
- Alternativ til Vold

Forvaltning (Offentlig) – 10 uttalelser

- Bufdir
- Bydel Stovner
- Helsedirektoratet
- Korus-Sør
- Stavanger kommune, direktørområdene Helse og velferd og Oppvekst og utdanning
- Trondheim kommune, kommunedirektørens fagstab, oppvekst og utdanning

Organisasjon (Privat) – 7 uttalelser

- Blå Kors (ingen merknader)
- Fellesorganisasjonen - FO
- KS
- Utdanningsforbundet

Bedrift/foretak (Privat) – 2 uttalelser

- Manuelt håndverk as

Andre (Offentlig) – 11 uttalelser

- Barne- og familieetaten, Oslo kommune
- BarnsBeste - Nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende
- Det barnerettslige forskningsmiljøet ved OsloMet, UiO, UiB og UiT
- KoRus-Øst
- Statped

Privatperson (Enkeltperson) – 13 uttalelser

- Anika Kurshed
- Geir Sand Nilsen
- Hanne Kristine Stabursvik
- Mathilde Hellum
- Michelle Justad
- Odd Sverre Wesbye
- Siri Merete R. Johannessen
- Thomas Benestad
- Tone Bakke
- Wenche Figenschow

Stiftelser (Privat) – 3 uttalelser

- Forandringsfabrikken
- Stiftelsen Alternativ til Vold
- Stine Sofies Stiftelse

Forening (Privat) – 1 uttalelser

- Norsk Forening for Musikkterapi

Stiftelse (Offentlig) – 3 uttalelser

- Stine Sofies Stiftelse

Skole- og barnehagesektor (Offentlig) – 1 uttalelser

- Foreldreutvalget for barnehager (FUB) og Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG)
- Annet (Privat) – 1 uttalelser
- KoRus Vest Stavanger (Kompetansesenter rus region vest Stavanger)

Annet (Offentlig) – 3 uttalelser

- Bergen Kommune/etat for barn og familie
- Prosjektet Godt begynt - barn og unge i Agder (Partnere er Universitetet i Agder, Sørlandet sykehus, NORCE, Kristiansand kommune)
- Rådmannens fagstab for oppvekst og utdanning

Helsesektor (Privat) – 4 uttalelser

- Alternativ til Vold
- Den offentlige tannhelsetjenesten i Trøndelag FK og Kompetansesenteret Tannhelse Midt, Trøndelag FKF
- Helse Bergen, RVTS
- Vestre Viken HF

Organisasjon (Privat)

- Blå Kors

Til høringsmøtet 13. oktober var det 66 påmeldte fra følgende virksomheter:

- Av-og-til
- Barn av rusmisbrukere - BaR
- Barne- og familiedepartementet
- BarnsBeste, Nasjonalt kompetansenettverk for barn som pårørende
- Bergen kommune
- Blå Kors Kompasset
- Folkehelseinstituttet
- Folkelig
- Foreldreutvalget for barnehager
- Husbanken
- Høgskolen i Innlandet, Helsepsykepleierutdanningen,
- Høgskolen i Østfold
- Høgskolen på Vestlandet
- Justis- og beredskapsdepartementet
- KS
- LPP, Landsforeningen for pårørende i psykisk helse
- Mental Helse
- NKVTS, Nasjonalt Kunnskapscenter Om Vold og Traumatisk Stress
- Nordens Velferdssenter
- Nordlandsforskning
- Norges forskningsråd
- Norges Røde Kors
- NTNU, HUNT forskningscenter
- OsloMet
- RBUP Øst og Sør, Regionsenter for barn og unges psykiske helse
- RKBV Vest, NORCE
- RKBV, Regionalt kunnskapscenter for barn og unge
- Rådet for psykisk helse
- Sekretariatet for konfliktrådene
- Senter for vitenskapsteori
- SINTEF
- Skeiv Ungdom
- Statped
- Ungdom og Fritid - Landsforeningen for fritidsklubber og ungdomshus
- UNICEF Norge
- Universitetet i Agder
- Universitetet i Oslo, Institutt for medier og kommunikasjon
- Universitetet i Oslo, ISP
- Universitetet i Sørøst-Norge, Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag

- Universitetet i Tromsø, Norges arktiske universitet, institutt for barnevern og sosialt arbeid
- Utdanningsforbundet
- Vestfold og Telemark fylkeskommune
- Vestlandsforskning
- VID Specialized University

Mål og ramme for BarnUnge21

BarnUnge21 er betegnelsen på en prosess som skal legge grunnlaget for en målrettet, helhetlig og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon rettet mot utsatte barn og unge. Dette er barn og unge som står i fare for marginalisering og utenforskap, og som over tid kan ha behov for bistand fra ulike hjelpetjenester. Strategiarbeidet skal fremme og initiere en kunnskapsbasert politikk på området og må ses i sammenheng med prioriteringene i Langtidsplanen for forskning. Strategien skal understøtte departementenes sektoransvar for forskning samt myndighetenes og tjenestens behov for kunnskapsbasert kunnskap på området utsatte barn og unge.

Det er Barne- og familiedepartementet som på vegne av regjeringen og andre involverte departementer er oppdragsgiver for BarnUnge21. Det er oppnevnt en strategigruppe som har ansvaret for strategien, og Forskningsrådet er sekretariat for arbeidet. BarnUnge21 prosessen hadde formell oppstart 22. og 23. august, og skal utarbeide en samlet strategi innen 1. desember 2020. Etter overlevering av strategien til departementet, skal BarnUnge21 legges til grunn for videre arbeid med implementering og oppfølging av forslagene til tiltak.

Prioriterte områder i strategiarbeidet

Norge er et godt sted å vokse opp for de fleste barn, og det er generell politiske enighet om å prioritere barn og unges oppvekstvilkår. FNs barnekonvensjon ble for eksempel i 2003 en del av norsk lovgivning og skal sikre barns rettigheter. Barnekonvensjonen har en spesiell status ved at den går foran andre norske lover dersom de står mot hverandre. Den gjelder alle under 18 år, og hovedprinsippet er at barnets beste skal komme først, i alle situasjoner, og overalt.

Barn er generelt en sårbar gruppe med spesielle behov for beskyttelse, og det viser seg at barn i ekstra sårbare livssituasjoner er de med størst risiko for å oppleve brudd på sine rettigheter - både fordi de ikke kjenner til eller er i stand til å ivareta sine rettigheter, og fordi sårbarheten ofte innebærer risiko for utenforskap og marginal deltakelse og medvirkning. Undersøkelser viser at tidligere barnevernsbarn har vesentlig dårligere utsikter enn andre på områder som utdanning og inntekt, og figurerer oftere i statistikker over arbeidsledighet, uførhet og som brukere av sosialhjelp. En viktig forutsetning for å unngå utenforskap er at tjenester i ulike sektorer samarbeider for å hjelpe barn og unge med sammensatte behov (jf Barneombudets supplerende rapport til FNs barnekomité 2017).

Pågangen til barnevern, familievern og krisesentre øker. BarnUnge21-strategien avgrenser sitt arbeid til å omfatte barn og unge i risiko for å ha behov for tett oppfølging av én eller flere tjenester. Dette er barn og ungdom og familiene deres som vi ofte finner som mottakere av en eller flere tjenester

innenfor barnevernet, spesialisthelsetjenesten, spesialpedagogisk oppfølging, NAV-systemet eller kriminalomsorgen. Når barn og unge er avhengig av mange tjenester er det av vesentlig betydning at disse tjenestene samarbeider med hverandre på en hensiktsmessig måte. Ikke minst blir det viktig å identifisere hva som hindrer et godt samarbeid, men også hva som fremmer det samme.

Samarbeidsproblemer mellom profesjonelle og tjenester har vært påpekt som en utfordring i mange år, og er fortsatt en av de store utfordringene man ser i arbeidet med barn og unge med sammensatte behov.

Det mangler kunnskap om hvilke samarbeidsmodeller som har effekt, hvilke tiltak som virker for hvilke målgrupper og kunnskap om implementering av tiltak og metoder. Videre mangler det standardiserte kartleggingsverktøy for risikovurderinger som er prøvd ut og standardisert etter norske forhold, og det mangler god forskning om hvorvidt slike kartleggingsverktøy er egnet for å identifisere risiko. Det gir stor risiko for at barnas behov ikke kartlegges godt nok og feil tiltak gis, eller at samtidig hjelp fra flere tjenester ikke tilbys. Internasjonalt har Norge blitt satt under lupen, ved at mange saker behandles av den europeiske menneskerettsdomstolen (EMK).

Forskning

En gjennomgang Forskningsrådet har gjort i tilknytning til BarnUnge21 viser at forskningen i Skandinavia og internasjonalt om utsatte barn og unge slik dette blir eksemplifisert i mandatet, er både omfattende og er publisert i høyt rangerte tidsskrifter, noe som indikerer at forskningen har høy vitenskapelig kvalitet. Denne forskningen er i hovedsak forankret i psykologi- og helsedisiplinene, men det er også innslag fra samfunnsfag som økonomi, pedagogikk og sosiologi (Kunnskapscenteret for utdanning 2019). I kartleggingen av velferdsforskning i Norge for 2013 og i Lange Spor av velferdsforskningen i 2019, dokumenterer NIFU at det er en mange forskningsmiljøer i Norge på området, men at forskningskvaliteten er svak på forskning om barn, unge og oppvekst. Fra forskningsrapporter, kunnskapsoppsummeringer og utredninger av forskjellig slag identifiseres forskningsbehovene på området. Blant annet blir det påpekt behov for oppdatert forskning om barn og unges psykiske helse, rusproblemer og psykiske lidelser og effekter av ulike tiltak og behandlingsformer (NIFU:2019:4). Vet vi nok om sammenhengene mellom sosioøkonomiske forhold i oppveksten og de virkninger dette har på de unges og senere voksnes helse- og levekår, og ikke minst på deres deltakelse i arbeids- og samfunnsnivå? I undersøkelsen av ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten oppsummeres flere typer forskningsbehov blant annet longitudinelle studier og studier av hvordan ungdom kan medvirke i forskningen (Hafstad, Augusti 2019).

Spørsmålet for BarnUnge21 er å vurdere om den eksisterende forskningen på feltet er relevant i lys av dagens og fremtidens utfordringer, om den er tverrfaglig nok og holder tilstrekkelig kvalitet, eller om det må tilrettelegges for annen type, bedre og mer relevant forskningsbasert kunnskap på området.

Utdanning

Fornylse av offentlig sektor og bedre og mer effektive velferds-, helse- og sosialtjenester er ett av de prioriterte områdene i regjeringens langtidspan for forskning og høyere utdanning. Et av hovedmålene på området er "en mer kunnskapsbasert tjenesteproduksjon og tjenesteutvikling, med særlig vekt på forskningssvake og tverrsektorielle områder". I en rekke stortingsmeldinger og dokumenter har regjeringen pekt på behov for forskning som kan bidra til økt kvalitet og likeverd i tjenestene, reduserte forskjeller og mindre utenforskap, bedre samhandling og organisering av tjenestene og kunnskap om effekter av tiltak. For utdanningene innebærer dette mer og bedre samarbeid og arbeidsdeling, og en satsing på å heve kompetansen og den praksisbaserte forskningen ved utdanningene.

I tilsynet med Bachelorutdanningene i barnevernet i Norge (NOKUT 2017) og i Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet (Bufdir 2019) kommer det fram at ny og oppdatert forskning fra fagområdet ikke brukes i undervisningen. I de korte profesjonsstudiene sosionom, barnevern og vernepleier-utdanningene er det i dag ikke krav om "praksisstudier". Det vil si at mange barnevernspedagoger og sosionomer ikke har vært i en barnevernstjeneste eller – institusjon før deres første arbeidsdag. Mange av disse havner også i stillinger i det statlige og/eller den kommunale delen av NAV. I spesialisthelsetjenesten og i psykologutdanningene derimot - stilles det som et krav for å få godkjent utdanningen at man har vært utplassert i praksis: *...hovedpraksis skal være på 20 uker fulltids sammenhengende utplassering i relevante helse- og velferdstjenester. Det totale praksisomfanget utgjør minimum 40 uker, eksklusiv den ferdighetstreningen som er innbakt i øvrig opplæring.*

I mars 2019 ble det vedtatt nasjonale retningslinjer for alle grunnutdanningene innen helse- og sosialfag, nedfelt i egne retningslinjer for hver enkelt utdanning (RETHOS).

Retningslinjene er utformet som læringsutbyttebeskrivelser med forventet sluttkompetanse hos de ferdige kandidatene. Spørsmålet for BarnUnge 21-strategien er å blant annet å vurdere om utdanningene i tilstrekkelig grad er forankret i den forskningsbaserte og praksisnære kunnskapen, og i behovet for sektorovergrepene og tverrfaglig kunnskap i tillegg til tjenestenes kompetansebehov.

Ledelse

Også HelseOmsorg21-strategien peker på behovet for å styrke kompetansen i tjenestene og da med effektive og lærende tjenester som ett av ti prioriterte områder. Utfordringene BarnUnge21 strategien skal bidra til å løse kan ikke løses innenfor hver sektor, hvert forvaltningsnivå eller innenfor enkelte fag og disipliner. Det stilles store krav til styring og ledelse for å oppnå

samordnede tjenester der hvor behovet for samhandling og koordinering er stort. Ikke minst er det behov for kunnskap om effekter av organisasjons-, styrings-, og finansieringsmodeller, og av hva som hemmer og fremmer implementering av ny kunnskap og innovasjon i tjenestene. En ambisjon med strategien er å bidra til at det etableres kunnskapsbasert ledelse i det systematiske forbedrings og fornyelsesarbeidet.

Spørsmålet for BarnUnge21-strategien er få fram hva som skal til for å ta i bruk forskning slik at den kan bidra til nye og forbedrede arbeidsmåter eller vesentlig forbedrede organisasjon- og styringsformer innenfor og på tvers av velferds-, helse- og sosialtjenesten. Strategien skal foreslå tiltak som gjør at ansvarlige ledere av tjenestene fremmer kunnskapsbasert praksis og helhetlige innsats for utsatte barn og unge.

Praksis

Formålet med utdanningene er knyttet til profesjonsutøvelsen i en yrkesrolle, stilt overfor oppgaver som skal løses sammen med noen, der ute i tjenestene. Fordi formålet med utdanningene ligger utenfor utdanningen selv, har både Samspillmeldingen (Utdanning for velferd. Meld.St.13) og oppfølgingen av denne vært klar på at både samspillet mellom utdanning og arbeidsliv og mellom de ulike utdanningene må styrkes.

En ambisjon med strategien er å bidra til at utdanningene bruker oppdatert forskning og forskning som holder høy vitenskapelig kvalitet i undervisningen, og at denne kunnskapen også har konsekvenser for hvordan praksisdelen av utdanningene foregår. Det er også en ambisjon at de ulike tjenestene skal kunne samarbeide bedre, noe som tilsier et felles kunnskapsgrunnlag for hvordan dette best kan gjøres. En må i større grad evne å se praksisfeltet under ett, der til syvende og sist tjenestene er avhengig av hverandre og at oppmerksomheten må rettes mot å avdekke hvor samarbeidmuligheter og evner butter.

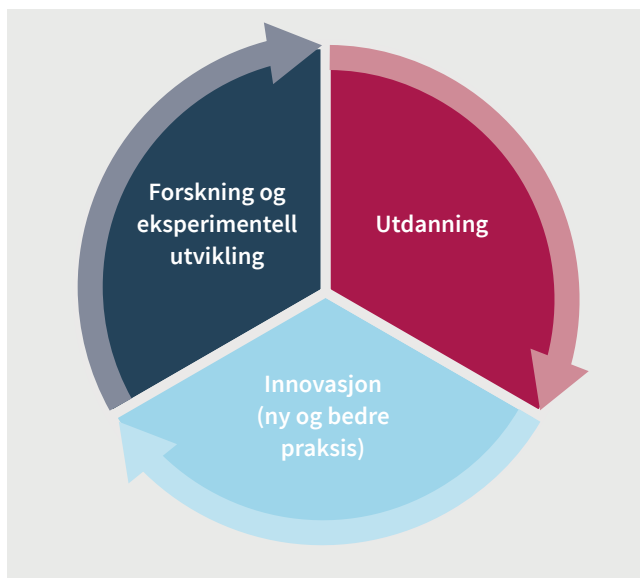
Spørsmålet for BarnUnge21 er å vurdere hva som er status for bruk og tilgang til forskning i praksisfeltet og hvilke krav til kompetanse som bør forutsettes for å jobbe med utsatte barn og unge og hvordan og om systemene for læring og utvikling i systemet er tilstrekkelig utviklet.

Et kunnskapssystem for bedre arbeid med utsatte barn og unge

Strategien skal identifisere nye behov for kunnskap, utvikling og innovasjon og den skal bygge på eksisterende kunnskap, status og virkemidler, jf. mandatet. Resultatet av strategiprosessen er råd til departementene om hvordan forskning kan bidra til innovasjon i arbeidet med utsatte barn og unge, og hvordan den samlede virkemiddelbruken kan utnyttes best mulig. Strategien skal gi konkrete

forslag til hvordan oppdatert kunnskap kan brukes i utdanningene, i praksisfeltet og som element og forutsetning for endringer og innovasjonsarbeid. Det vil si å avdekke de forutsetningene som skal til for å skape noe nytt som er til det bedre.

Kunnskapssirkelen: Et kunnskapssystem for bedre arbeid med utsatte barn og unge

Strategien skal inneholde strategiske tiltak for å fremme forskning, og anvendelse av forskning som vil kunne gi lang-siktige og målbare endringer i alle de berørte sektorområdene. Denne kunnskapen produseres gjennom forskning og eksperimentell utvikling (FoU) i samspill med praksis, den formidles gjennom utdanning og den overføres og tas i bruk gjennom innovasjon i praksisfeltet. Denne kunnskapssirkelen, omringet av ledelse, er et fundament for et velfungerende kunnskapssystem.

Fire prioriterte temaområder

Strategigruppen skal prioritere arbeidet rundt fire temaområder som den vil be om forslag til løsninger på:

Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon.

- Forskningsinstitusjonenes ansvar og rolle i kunnskapproduksjon og spredning
- Foreslå tiltak som bidrar til utvikling av praksisnær forskning av høy metodisk kvalitet med sikte på at tjenestene tar i bruk systematisert og kvalitetssikret kunnskap i praksis.
- Forslag til hvordan sørge for gode koblinger mellom forskning, innovasjon og praksisfeltet med sikte på å utvikle relevant og praksisnær forskning.

Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis.

- Foreslå tiltak som gjør at grunnutdanningene og etter-/videreutdanningene på universitets- og høyskolenivå er godt koblet mot forskningsfronten
- Foreslå tiltak som gjør at forsknings-, erfaringsbasert kunnskap anvendes i utdanningene,
- Foreslå tiltak i utdanningene som bidrar til at praktikerne tar i bruk forskningsbasert kunnskap og har gode kunnskaper om tverrfaglig, tverretatlig og tverrprofesjonelt samarbeid

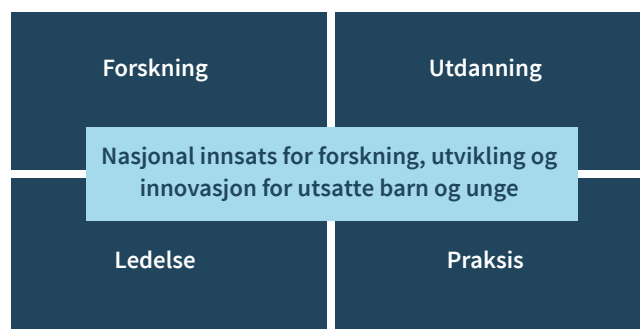
Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis.

- Foreslå tiltak som gjør at de ansvarlige lederne av tjenestene på alle nivåer fremmer kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats.
- Foreslå tiltak som kan gjøre at virksomheter blir mer kunnskapsbasert. Hvilken bistand eller hjelp kan de få til å manøvrere i eksisterende kunnskap?
- Foreslå tiltak som kan bidra til at kommunene anvender og implementerer kunnskap. Hvordan kan man sikre at dette blir vektlagt fra administrasjon og ledelse?
- Beskrive metoder og tiltak som kan bidra til at kommunale og statlige og private tjenesteeiere understøtter god, kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats.

Bruk av kunnskap i praksis.

- Med basis i praksisfeltet: Hvordan initiere økt bruk og tilgang til forskning? Foreslå tiltak som kan redusere barrierene for læring og utvikling, hvilke kompetansekrav stilles og hva er hindringer.
- Foreslå tiltak som bidrar til at kunnskap blir til handling, og praksis blir til systematisert kunnskap.

Resultat: Nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon for utsatte barn og unge

Organisering

21-prosessen skal koordinere og optimalisere politikken på området ved at personer med erfaring og kompetanse fra ulike sektorer samles og på ulike måter bidrar til å beskrive tilstand, definere aktuelle problemstillinger og foreslå virksomme tiltak overfor utsatte barn og unge. Utfordringene knyttet til utsatte barn og unge berører en rekke departementer. Et tydelig eierskap fra BFD skal sikre god koordinering og ledelse av BU21-prosessen og øke sannsynligheten for at strategiens resultater vil gi hensiktsmessige endringer i den samlede FoU-innsatsen på feltet, hva angår både volum og innretning.

Departementsgruppen

Det er oppnevnt en departementsgruppe med representanter fra Helse- og omsorgsdepartementet, Justisdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Kunnskapsdepartementet, Kulturdepartementet og Barne- og familiedepartementet (BFD). Departementsgruppen ledes av BFD og skal fungere som et

bindeledd mellom de ulike departementene og strategigruppen. Gruppen skal bidra til gjensidig informasjonsutveksling, blant annet om prosesser i departementene som er av betydning for strategigruppens arbeid. Siktemålet er å sikre jevnlig og koordinert kontakt mellom arbeidet i strategigruppen og departementene til nytte for alle parter. Dette skal sikre eierskap til prosess og resultater både for BFD og de andre departementene som finansierer forskning, utvikling og innovasjon på området barn og oppvekst.

Strategigruppen

Strategigruppen har ansvaret for å utarbeide strategien, og består av 15 medlemmer som til sammen har bred erfaring og kunnskap fra relevante tjenesteområder, utdanninger, og forskning samt forvaltning. Strategigruppen og gruppens leder er oppnevnt av Barne- og familiedepartementet (BFD) på vegne av regjeringen.

Arbeidsgrupper i for hvert temaområde

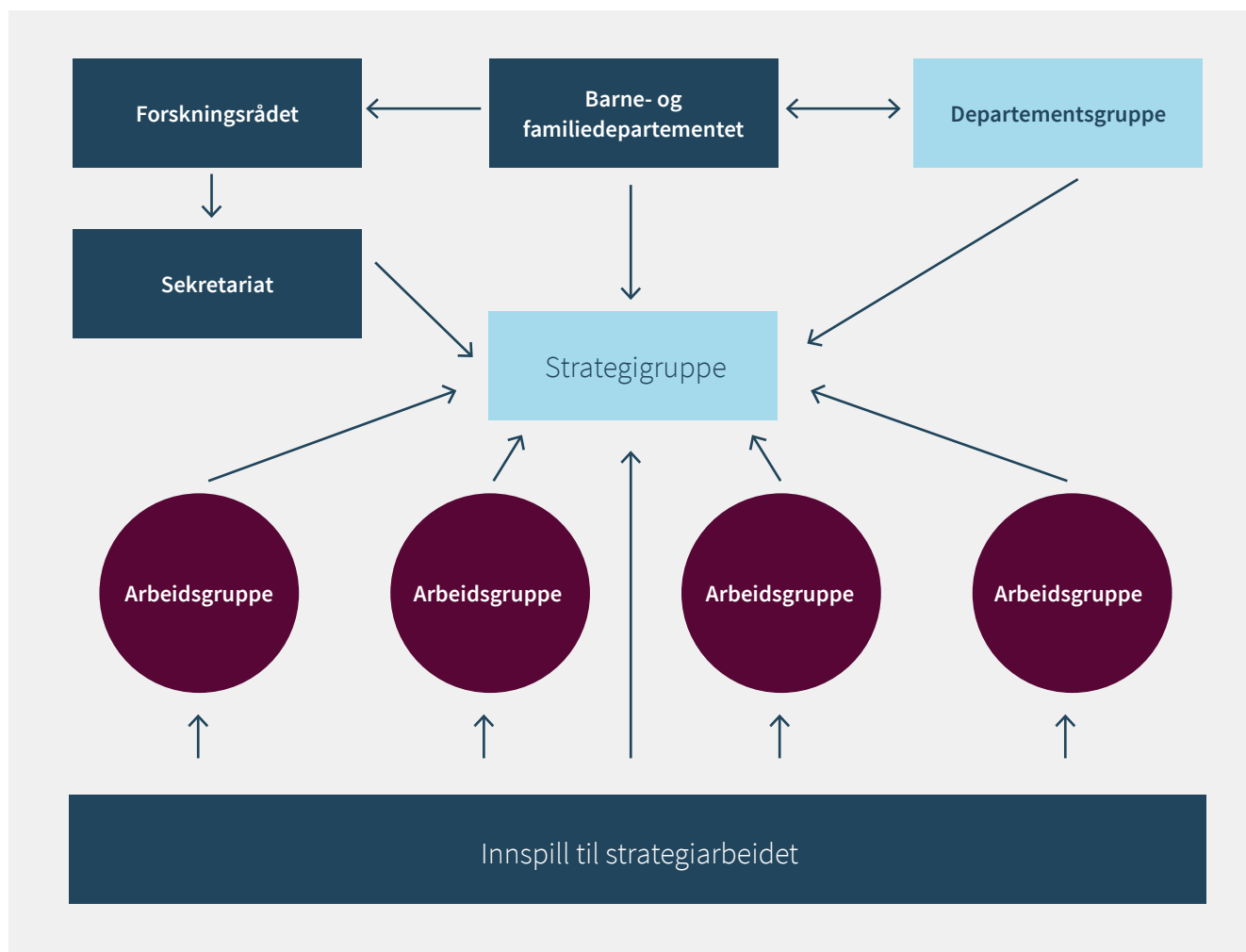
Strategigruppen oppnevner arbeidsgrupper – en for hvert av de fire temaområdene. Arbeidsgruppene består av personer som arbeider innenfor ulike sektorer slik at de kan komme sammen og samarbeide om å finne løsninger på felles utfordringer. Organiseringen vil kunne gi nye møteplasser på tvers av eksisterende

og kjente arenaer og prosesser og kan gi grunnlag for nye ideer og løsninger. Strategigruppen definerer arbeidsgruppens inndeling, ansvar og leveranser. Arbeidet baseres på innspill og gruppens egen ekspertise.

For hvert temaområde skal arbeidsgruppene utarbeide delrapporter. Intensjonen med delrapportene er å presentere bakgrunn og begrunnelser for hvorfor det eventuelt er viktig å utrede konkrete utfordringer, og forslag til strategiske tiltak som vil kunne gi langsiktige og målbare endringer innen områdene.

21-prosessen:

Strategiarbeidet skal gjennomføres som en inkluderende prosess. Formålet med bred involvering er å etablere en mest mulig felles oppfatning av nåsituasjonen og på den måten skape grunnlag for god forankring av strategien og for den videre oppfølgingen av den. Et bredt engasjement er viktig for å identifisere felles behov og utfordringer. Det inviteres til innspill fra blant annet forskningsmiljøer, brukere, forvaltning, organisasjoner og frivillig sektor. Innspillene kan være rettet mot kun et arbeidsområde eller et tverrgående tema, men det er også mulig å spille inn til flere arbeidsområder og gi et overordnet innspill.

Alle innspillene, herunder delrapportene fra arbeidsgruppene danner grunnlaget for utarbeidelsen av en overordnet, tverrgående rapport der også temaer som faller utenfor arbeidsområdene kan trekkes inn.

Referanser:

Blystad Marte, Susanne L. Sundnes, Dag W. Aksnes: Velferdsforskning i Norge 2013: Ressurser og resultater. NIFU rapport 2015:10

Buudir (2019): Utredning av kompetansehevingstiltak i barnevernet.

Forskningsrådet 2017: Sektoranalyse Barne- og likestillingsdepartementet

Hafstad, G. S., & Augusti, E. M. (Red.) (2019). Ungdoms erfaringer med vold og overgrep i oppveksten: En nasjonal undersøkelse av ungdom i alderen 12 til 16 år. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress. (Rapport 4/2019).

HUNT: Helseundersøkelsen i Nord-Trøndelag som omfatter helseopplysninger og biologisk materiale fra inbyggerne i norddelen av Trøndelag. Over 140.000 trøndere har deltatt i HUNT gjennom fire innsamlingsrunder siden oppstarten i 1984. Siste innsamlingsrunde i Nord-Trøndelag (HUNT4) varte til februar 2019.

Kristoffer Rørstad, Dag W. Aksnes, Inge Remberg og Ole Wiig: Kartlegging av forskning på psykisk helse i Norge NIFU 2019:4.

NOKUT (2017): Tilsyn med bachelorutdanninger i barnevern. NOKUTs tilsynsrapporter.

NOVA Forskningsprogram om vold i nære relasjoner: UngVold2015 og UngVold2017

NOVA : Ungdata juniorspørreskjemaundersøkelse til elever på 5.-7. trinn.

NOVA: Ungdata kartleggingsundersøkelser av ungdommers livssituasjon og levekår Ruud, Erik (2019) BarnUnge21 – kartlegging av skandinavisk forskning 2014 – 2019. Kunnskapssenter for utdanning. Forsknings fra Norge, Sverige og Danmark 2014 – 2019.

Solberg, Espen, Vera Schwach, Dag Aksnes og Pål Børing: 2019): Lange spor i velferdsforskningen. En analyse av Forskningsrådets programmer for velferd og arbeidsliv fra 2000 – 2014. NIFU rapport 2019:7.

Introduksjon til de fire temaområdene

BarnUnge21-strategien skal inneholde tiltak av overordnet og strategisk art for å fremme god forskning og anvendelse av forskning som vil kunne gi langsiktige og målbare endringer til det beste for utsatte barn og unge. Strategien skal blant annet gi en vurdering av momentene nedenfor (jf. mandatet):

- Identifisere overordnede kunnskapsbehov, styrker og svakheter innen forskning på utsatte barn og unge. Strategien skal angi viktige prioriteringer framover, og hvem som bør sette forskningsagendaen, f.eks. om det bør være større innslag av brukermedvirkning i forskningen, både brukere av tjenestene og brukere av kunnskapen.
- Identifisere og vurdere forskning på effekt av eksisterende tiltak og tjenester for utsatte barn og unge.
- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i forebygging, utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.
- Peke på muligheter og hindringer for samarbeid og nettverk mellom tjenester, forskningsmiljøer, brukere, myndigheter, frivillig sektor og interessegrupper for kunnskapsutvikling.

Arbeidsgruppene skal konsentrere seg om hvert av de fire temaområdene som presenteres nedenfor.

1. Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon

- Foreslå tiltak som bidrar til utvikling av praksisnær forskning av høy metodisk kvalitet med sikte på at tjenestene tar i bruk systematisert og kvalitetssikret kunnskap i praksis.
- Forslag til hvordan sørge for gode koblinger mellom forskning, innovasjon og praksisfeltet med sikte på å utvikle relevant og praksisnær forskning.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om hvordan forskningen kan bidra til kvalitet i arbeidet med utsatte barn og unge, om man har den kunnskapen det er behov for – og hva som gjøres for å implementere denne kunnskapen. Nye praksiser og forslag til forbedringer pågår i kommunene, men det er behov for å få forskere til å studere mer systematisk om forutsetningene og virkningene for arbeidet som gjennomføres og om hvordan barn og unges medvirkning foregår og praktiseres. Arbeidsgruppen skal vurdere følgende i sitt arbeid:

- Identifisere og prioritere de viktigste forskningsområdene
- I hvilken grad dagens kunnskapsproduksjon gir et godt og tilstrekkelige grunnlag for å nå fastsatte mål
- Om dagens kunnskaps- og innovasjonssystem er hensiktsmessig innrettet for å nå målene innenfor området

2. Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

- Foreslå tiltak som gjør at grunnutdanningene og etter-/videreutdanningene på universitets- og høyskolenivå er godt koblet mot forskningsfronten.
- Foreslå hvordan forsknings-, praksis- og erfaringsbasert kunnskap anvendes i utdanningene.
- Foreslå tiltak i utdanningene som bidrar til at praktikerne tar i bruk forskningsbasert kunnskap og har gode kunnskaper om tverrfaglig, tverretatlig og tverrprofesjonelt samarbeid.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Det er for eksempel dokumentert av NOKUT i 2017 og i Bufdir i 2019 at barnevernet ikke har den kompetansen som kreves for å løse utfordringene i sektoren, og tjenestene er ikke godt nok samordnet for å hjelpe barn og unge og deres familier. I forbindelse med kompetansestrategien har Barne- og familiedepartementet fulgt opp med å tilrettelegge for praksisrettede masterutdanninger for arbeid i barnevernet. I tillegg har RETHOS fått i oppdrag å utforme nasjonale retningslinjer for to barnevernsfaglige masterutdanninger: En masterutdanning for barnevernspedagoger og en tverrfaglig masterutdanning. BarnUnge21 må ta hensyn til pågående prosesser og vurdere hvordan de kan bidra til at utdanningene tar i bruk forsknings-, praksis- og erfaringsbasert kunnskap.

Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om status på området, og faktorer som fremmer og hemmer at innholdet i utdanningene ikke er på det nivået som forventes og kreves for å gjøre et kvalitativt godt arbeid med utsatte barn og unge:

- Hvilke krav til kompetanse kreves for å gjøre et godt arbeid for utsatte barn og unge?
- Konkretisere mulighetene og barrierene på området
- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.

3. Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

- Foreslå tiltak som gjør at de ansvarlige lederne av tjenestene fremmer kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats for utsatte barn og unge.
- Hvordan få kommunene til å bruke kunnskap og hvordan blir dette vektlagt fra administrasjon og ledelse?
- Hva skal til for at ledelsen av tjenester understøtter god, kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats?
- Hvilken bistand eller hjelp kan man få til å manøvrere i eksisterende kunnskap?

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om betydningen av ledelse og organisering for å få til systematisk forbedringsarbeid og fornyelse i arbeidet med utsatte barn og unge.

Kunnskapsgrunnlaget som Fafo har utarbeidet i 0-24 samarbeidet viser at selv om det allerede er mye samordning og samarbeid omkring utsatte barn og unge i kommunene, så er det en manglende struktur, systematikk og kultur for samarbeid innen velferdstjenestene. Å lykkes med bedre samordning krever målrettet arbeid. Det er flere eksempler på prosjekter og tiltak rundt om i landet som hver for seg ser ut til å ha lyktes med samordning. Det er i mindre grad systematisk dokumentert hvorvidt dette arbeidet kan implementeres flere steder. En forutsetning for systematisk forbedringsarbeid er at ledere legger til rette for at det settes av tid og ressurser til nettopp dette.

4. Bruk av kunnskap i praksis.

- **Med basis i praksisfeltet:** Hva er status for bruk og tilgang til forskning, hvordan er systemene for læring og utvikling, hvilke kompetansekrav stilles og hva er barrierer?
- Foreslå tiltak som bidrar til at kunnskap blir til handling, og praksis blir til systematisert kunnskap.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Det er viktig å prioritere bruk av kunnskap i praksis og rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen til løsninger på hvordan arbeidet med utsatte barn og unge kan baseres på solid faglig kompetanse.

- Hva skal til for at forskning tas i bruk?
- Hva er det som hemmer og fremmer bruk av forskning?
- Hva skal til for at forskningsmiljøene prioriterer forskning av relevans for praksis?
- Hvordan formidles forskningsresultater til praksisfeltet?

Strategigruppen

- **Spesialrådgiver Trond Fevolden**, Kunnskapsdepartementet (leder)
- **Områdedirektør Jesper W. Simonsen**, Norges forskningsråd (nestleder)
 - **Divisjonsdirektør Wenche Mobråten**, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir)*
- **Divisjonsleder Anne Magdalena Solbu Kleiven*** Utdanningsdirektoratet (Udir)*
- **Avdelingsdirektør Anne-Cathrine Grambo**, Arbeids- og velferdsdirektoratet (AVdir)
- **Avdelingsdirektør og professor Rigmor Berg**, Folkehelseinstituttet
- **Forsker II Gertrud Sofie Hafstad**, Nasjonalt kunnskapssenter for vold og traumatisk stress (NKVTS)
- **Førsteamanuensis Marit Egge**, Politihøgskolen
- **Kommunalsjef Christer Best Gulbrandsen**, Øvre Eiker kommune
- **Leder ved barnevernvakten Younas Mohammad-Roe**, Oslo kommune
- **Leder avdeling for kunnskapsutvikling Nina Bolstad**, Etat for barn og familie, Bergen kommune*
- **Seniorforsker Terje Ogden**, Nasjonalt utviklingssenter for barn og unge (NUBU)
- **Professor Siv Kvernmo**, Universitetet i Tromsø (UiT)
- **Professor Mari Rege**, Universitetet i Stavanger (UiS)
- **Førsteamanuensis Veronika Paulsen**, NTNU

*Strategidirektør Bjørn Nuland fra Bufdir var medlem i strategigruppen fra august 2019 til mars 2020.

*Etatsdirektør Anne-Marit Presterud, Bergen kommune var medlem i strategigruppen fra august 2019 til oktober 2019

*Tidligere divisjonsdirektør i Utdanningsdirektoratet nå Ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementet, Kjersti Flåten var medlem i strategigruppen fra august 2019 til september 2019

BarnUnge21-strategien – deltakere i departementsgruppen

BFD

- Ekspedisjonssjef Emma C. Jensen Stenseth, Familie- og oppvekstavdelingen
- Eavdelingsdirektør Åsa Steinsvik, Familie- og oppvekstavdelingen
- Utredningsleder Lene Buer Blomqvist, Familie- og oppvekstavdelingen
- Utredningsleder Henriette Lunde, Barnevernavdelingen
- Seniorrådgiver Kristin Alveng, Barnevernavdelingen

ASD

- Avdelingsdirektør Sara Elisabeth Nordahl Bruvoll, Velferdspolitisk avd.
- Vara: Avdelingsdirektør Martin Hewitt, Velferdspolitisk avd.

HOD

- Avdelingsdirektør Øystein Gjeset Ellingsen, Primærtjenesteavd.
- Spesialrådgiver Ellinor Major, Folkehelseavdelingen
- Vara: Seniorrådgiver Ragnhild Røhme Fjærtøft, Primærtjenesteavd.

JD

- Avdelingsdirektør Jonas Leirset, Avd. for kriminalitetsforebygging
- Vara: Seniorrådgiver Arnt Even Hustad, Avd. for kriminalitetsforebygging

KMD

- Avdelingsdirektør Benedikte Endresen, Bolig- og bygningsavd.
- Vara: Seniorrådgiver Ragnhild Dahle, Bolig- og bygningsavd.

KUD

- Avdelingsdirektør Per Kristian Aasmundstad, Avd. for sivilsamfunn og idrett
- Vara: Seniorrådgiver Håvard Bjerke, Avd. for sivilsamfunn og idrett

KD

- Avdelingsdirektør Håkon Kavli, Avd. for fellestjenester og strategiske satsingsområder, seksjon for analyse og kunnskapsgrunnlag
- Vara: Avdelingsdirektør Matias Nissen-Meyer, Avd. for barnehage og grunnskole, seksjon for analyse og budsjett

Tidsplan

Utkast til tidsplan BarnUnge21-prosessen – august 2019 til desember 2020		
Tidspunkt	Hva og hvem	Oppgaver
22.-23. august	Første møte i strategigruppen	Tema: 1) Mandat. 2) Bestemme antall grupper og temaområder som skal utredes og utledes med konkrete forslag til tiltak.
2. september	Møte med departementsgruppen	Orienterer om status for arbeidet
24. september	Møte i strategigruppen	Arbeidsområdene, tidsplan, maler for rapport og innspill. Sammensetting av arbeidsgruppene.
14.-24. oktober	Informasjonsmøter Landsomfattende forankring	BU21 besøker Stavanger 14. okt, Oslo 15. okt., Bergen 17. okt., Tromsø 21. okt., Bodø 22. okt., Trondheim 24. okt. Presentasjon av 21-prosess, oppfordre til innspill, og be om forslag til aktører til arbeidsgruppene
11. november	Møte i strategigruppen	Sammensetting av arbeidsgrupper Temaområder - beskrivelse Invitasjon til innspill til temaområdene – publiseres på nettsiden i desember
12.11-12. 12	Sekretariatet rekrutterer til arbeidsgruppene	Rekrutterer til arbeidsgruppene Organisering av møtene i arbeidsgruppene
28. november	Møte i strategigruppen	Dommene i Strasbourg – hva er innholdet? Henrik Vaaler, advokat, Regjeringsadvokaten Rethos-prosjektet, Kunnskapsdepartementet Kunnskapsoppssummeringer
Desember	Åpen invitasjon til innspill på nettsiden – for allmennheten	Publisere invitasjon til innspill til arbeidsområdene med frist 20. januar

Tidsplan for BarnUnge21-prosessen 2020/2021		
Tidspunkt	Hva og hvem	Oppgaver
Februar og mars	Arbeidsgruppe 1: Møte 10.-11. mars Arbeidsgruppe 2: Møte 24.-25. februar Arbeidsgruppe 3: Møte 12. mars Arbeidsgruppe 4: Møte 26. februar	Systematisk arbeid med situasjonsbeskrivelse, tiltak og mål for hvert område.
12. mars	Møte i strategigruppen	Status for arbeidet i arbeidsgruppene Medvirkning fra brukere: Erfaringer fra 0-24 samarbeidet
Mars	Møte i arbeidsgruppene Arbeidsgruppe 2: Møte i Skype/teams 23. mars Øvrige arbeidsgrupper avventer tidspunkt for møte	Alle gruppene gir innspill til utkast til tekst foreligger etter de to første møtene i gruppene.
30. april	Arbeidsgruppene leverer utkast til delrapporter.	Alle arbeidsgruppene leverer publiseringsklare utkast til delrapporter. Disse oversendes sekretariatet innen 30. april.
4. mai	Rapportene publiseres på nettsiden for "netthøring".	Det åpnes for å gi innspill til arbeidsgruppene utkast til delrapporter. Frist for innspill 30. mai.
30. mai	Kommentarer fra netthøringen	Kommentarene systematiseres og sendes til arbeidsgruppene
6. mai	Møte i strategigruppen	Oppbygging av forskningsinnsats i forskningssvake virksomheter Innspillene fra netthøringen Brukermedvirkning
11. og 12. juni	Møter i arbeidsgruppene.	Gruppene samles for å forberede ferdigstille av delrapportene til levering 30. juni. Intensjonen om å samle alle gruppene på samme sted slik at de kan møtes slik de gjorde 5.-6. februar, må justeres.
30. juni	Rapportene fra arbeidsgruppene overleveres strategigruppen 30. juni	Strategigruppen bruker dette som underlag for å skrive den overordnede strategien
25. juni	Møte i strategigruppen	Invitere lederne av arbeidsgruppene. Presentasjon av delrapportene. Planlegge opplegget for workshop og justere tidspunktet.
3.-4. september	Møte i strategigruppen	Veien videre – bestemme organiseringen av arbeidet fram til neste milepæl i oktober
13. oktober	Innspills- og informasjonsmøte med brukerorganisasjoner og andre interessenter	Høringsmøte med utgangspunkt i delrapportene og beskrivelsene av situasjon, tiltak og mål innenfor de ulike temaområdene. Vurdere forslagene i delrapportene og gi innspill til prioriteringer og alternative forslag.
14. oktober	Møte med departementsrådene i ansvarlige departementer	Orienterer om status
19. oktober	Møte i departementsgruppen	Orienterer om status og få innspill fra departementene
20. - 21. oktober	Møte i strategigruppen	Bearbeide og slutføre arbeidet med strategien for "Utsatte barn og unge".
20. november	Møte i strategigruppen	Bearbeide og slutføre arbeidet med strategien.
3. desember	Møte i BFD	Presentasjon av anbefalingene fra strategien
14. desember	Møte med departementsgruppa	Presentasjon av anbefalingene fra strategien
17. desember	Møte i strategigruppen	Bearbeide og slutføre arbeidet med strategien.
3. februar	Leverer og lanserer strategien	Statsministeren mottar strategien
24. mars	Seminar	Presentasjon av anbefalingene i strategien og forventningene om oppfølging Innlegg fra sentrale aktører i oppvekstfeltet

Invitasjon

INVITASJON

BarnUnge21 – en kunnskapsdugnad for utsatte barn og unge

At en økende andel barn og unge marginaliseres og faller utenfor er en av de største utfordringene Norge står overfor. Vi vet foreløpig altfor lite om hvordan vi kan snu trenden. Strategigruppen for BarnUnge21 inviterer til møter om arbeidet som er satt i gang for å lage en strategi. Alle som er involvert i arbeid med utsatte barn og unge inviteres for å få informasjon om 21-prosessen og om mulighetene for å påvirke i prosessen.

BarnUnge21 skal legge grunnlaget for en målrettet, helhetlig og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon rettet mot utsatte barn og unge. Det er Barne- og familiedepartementet som på vegne av regjeringen og andre involverte departementer er oppdragsgjiver for BarnUnge21. Det er oppnevnt en strategigruppe som har ansvaret for strategien, og Forskningsrådet er sekretariat for arbeidet.

Agenda:

- Presentasjon av 21-prosess
- Bakgrunnen for BarnUnge21
- Arbeidsområdene og mulighetene for å bidra og å påvirke

Påmelding til møter om BarnUnge21:

- Stavanger 14. oktober
- Oslo 15. oktober
- Bergen 17. oktober
- Bodø 22. oktober
- Tromsø 21. oktober
- Trondheim 23. oktober

Møte mellom strategigruppen og arbeidsgruppene

Sted: Thon Hotel Arena Nesgata 1, 2004 Lillestrøm

Program 5. februar

11.00-11.30 Velkommen

BarnUnge21: Innhold, struktur og prosess

Trond Fevolden, leder av strategigruppen
Rita Bergersen, sekretariatsleder
Siv Øverås, sekretariatet

11.30-13.00 Introduksjon til temaområdene fra strategigruppen

1. Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon: Mari Rege, Gertrud Sofie Hafstad
2. Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis:
Marit Egge og Rigmor Berg
3. Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis:
Bjørn Lescher Nuland, Anne Cathrine Grambo
4. Bruk av kunnskap i praksis: Younas
Mohammad-Roe, Christer Best Gulbrandsen

Spørsmål og oppklaringer

13.00 Lunsj

14.00-17.30 Møte arbeidsgruppene

14.00-14.30 Felles innledning i plenum:

Arbeidsmetode i gruppene
v/Kristen Ulstein, Forskningsrådet

14.30-17.30 Møter i de enkelte arbeidsgruppene

- Presentasjonsrunde
- Oppdragsforståelse
- Hjernestorm om utfordringer og problemstilling
- Sortering av utfordringer og problemstillinger under noen hovedoverskrifter

19.00 Middag

Program 6. februar

9.00-12.00 Arbeidsgruppene

- Oppsummering fra dag 1
- Diskusjon om relevante praksisområder

12.00-12.45 Felles lunsj

12.45-15.00 Arbeidsgruppene

- Systematisk utfylling av arbeidsdokument med forslag til mål og tiltak
- Oppfølging til neste møte
- Evaluering av møtet og arbeidsformen

Overordnede spørsmål til alle temaområdene slik de er beskrevet i mål- og rammedokumentet:

- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i forebygging, utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.
- Peke på muligheter og hindringer for samarbeid og nettverk mellom tjenester, forskningsmiljøer, brukere, myndigheter, frivillig sektor og interessegrupper for kunnskapsutvikling.
- For å komme fram til forslag til løsninger og forbedringer, foreslår vi at arbeidsgruppene først identifiserer muligheter og barrierer innenfor temaområdet og fra det utleder forslag til mål og tiltak.

Gruppe 1: Forskning som støtter praksis, utdanning og innovasjon

- Foreslå tiltak som bidrar til utvikling av praksisnær forskning av høy metodisk kvalitet med sikte på at tjenestene tar i bruk systematisert og kvalitetssikret kunnskap i praksis.
- Forslag til hvordan sørge for gode koblinger mellom forskning, innovasjon og praksisfeltet med sikte på å utvikle relevant og praksisnær forskning.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om hvordan forskningen kan bidra til kvalitet i arbeidet med utsatte barn og unge, om man har den kunnskapen det er behov for – og hva som gjøres for å implementere denne kunnskapen. Nye praksiser og forslag til forbedringer pågår i kommunene, men det er behov for å få forskere til å studere mer systematisk om forutsetningene og virkningene for arbeidet som gjennomføres og om hvordan barn og unges medvirkning foregår og praktiseres. Arbeidsgruppen skal vurdere følgende i sitt arbeid:

- Identifisere og prioritere de viktigste forskningsområdene
- I hvilken grad dagens kunnskapsproduksjon gir et godt og tilstrekkelige grunnlag for å nå fastsatte mål
- Om dagens kunnskaps- og innovasjonssystem er hensiktsmessig innrettet for å nå målene innenfor området

Gruppe 2: Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

- Foreslå tiltak som gjør at grunnutdanningene og etter-/videreutdanningene på universitets- og høyskolenivå er godt koblet mot forskningsfronten.
- Foreslå hvordan forsknings-, praksis- og erfaringsbasert kunnskap anvendes i utdanningene.
- Foreslå tiltak i utdanningene som bidrar til at praktikerne tar i bruk forskningsbasert kunnskap og har gode kunnskaper om tverrfaglig, tverretattlig og tverrprofesjonelt samarbeid.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Det er for eksempel dokumentert av NOKUT i 2017 og i Bufdir i 2019 at barnevernet ikke har den kompetansen som kreves for å løse utfordringene i sektoren, og tjenestene er ikke godt nok samordnet for å hjelpe barn og unge og deres familier. I forbindelse med kompetansestrategien har Barne- og familiedepartementet fulgt opp med å tilrettelegge for praksisrettede masterutdanninger for arbeid i barnevernet. I tillegg har RETHOS fått i oppdrag å utforme nasjonale retningslinjer for to barnevernsfaglige masterutdanninger: En masterutdanning for barnevernspedagoger og en tverrfaglig masterutdanning.

BarnUnge21 må ta hensyn til pågående prosesser og vurdere hvordan de kan bidra til at utdanningene tar i bruk forsknings-, praksis- og erfaringsbasert kunnskap.

Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om status på området, og faktorer som fremmer og hemmer at innholdet i utdanningene ikke er på det nivået som forventes og kreves for å gjøre et kvalitativt godt arbeid med utsatte barn og unge:

- Hvilke krav til kompetanse kreves for å gjøre et godt arbeid for utsatte barn og unge?
- Konkretisere mulighetene og barrierene på området
- Vurdere og foreslå tiltak og virkemidler som kan bidra til at kunnskap tas i bruk i utdanningene, tjenestene og virkemiddelapparatet.

Gruppe 3: Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis

- Foreslå tiltak som gjør at de ansvarlige lederne av tjenestene fremmer kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats for utsatte barn og unge.
- Hvordan få kommunene til å bruke kunnskap og hvordan blir dette vektlagt fra administrasjon og ledelse?
- Hva skal til for at ledelsen av tjenester understøtter god, kunnskapsbasert praksis og helhetlig innsats?
- Hvilken bistand eller hjelp kan man få til å manøvrere i eksisterende kunnskap?

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen om betydningen av ledelse og organisering for å få til systematisk forbedringsarbeid og fornyelse i arbeidet med utsatte barn og unge.

Kunnskapsgrunnlaget som Fafo har utarbeidet i 0-24 samarbeidet viser at selv om det allerede er mye samordning og samarbeid omkring utsatte barn og unge i kommunene, så er det en manglende struktur, systematikk og kultur for samarbeid innen velferdstjenestene. Å lykkes med bedre samordning

krever målrettet arbeid. Det er flere eksempler på prosjekter og tiltak rundt om i landet som hver for seg ser ut til å ha lyktes med samordning. Det er i mindre grad systematisk dokumentert hvorvidt dette arbeidet kan implementeres flere steder. En forutsetning for systematisk forbedringsarbeid er at ledere legger til rette for at det settes av tid og ressurser til nettopp dette.

Gruppe 4: Bruk av kunnskap i praksis

- Med basis i praksisfeltet: Hva er status for bruk og tilgang til forskning, hvordan er systemene for læring og utvikling, hvilke kompetansekrav stilles og hva er barrierer?
- Foreslå tiltak som bidrar til at kunnskap blir til handling, og praksis blir til systematisert kunnskap.

Arbeidsområdet vil være en av fire delområder innenfor BarnUnge21 strategien. Det er viktig å prioritere bruk av kunnskap i praksis og rapporten fra dette arbeidsområdet vil være et innspill til strategigruppen til løsninger på hvordan arbeidet med utsatte barn og unge kan baseres på solid faglig kompetanse.

- Hva skal til for at forskning tas i bruk?
- Hva er det som hemmer og fremmer bruk av forskning?
- Hva skal til for at forskningsmiljøene prioriterer forskning av relevans for praksis?
- Hvordan formidles forskningsresultater til praksisfeltet?

Utkast til tidsplan

Utkast til tidsplan for arbeidsgruppene i BarnUnge21-prosessen – mars til desember 2020		
Tidspunkt	Hva og hvem	Oppgaver
Februar og mars	Arbeidsgruppe 1: Møte 10.-11. mars Arbeidsgruppe 2: Møte 24.-25. februar Arbeidsgruppe 3: Møte 12. mars Arbeidsgruppe 4: Møte 26. februar	Systematisk arbeid med situasjonsbeskrivelse, tiltak og mål for hvert område.
Mars	Møte i arbeidsgruppene Arbeidsgruppe 2: Møte i Skype/teams 23. mars Øvrige arbeidsgrupper avventer tidspunkt for møte	Alle medlemmer i gruppene gir innspill til utkast til tekst som foreligger etter de to første møtene i gruppene.
30. april	Arbeidsgruppene leverer sine utkast til delrapporter.	Alle arbeidsgruppene leverer publiseringsklare utkast til delrapporter. Disse oversendes sekretariatet innen 30. april.
4. mai	Rapportene publiseres på nettsiden for "netthøring".	Det åpnes for å gi innspill til arbeidsgruppens utkast til delrapporter. Frist for innspill 30. mai
30. mai	Kommentarer fra netthøringen	Kommentarene systematiseres og sendes til arbeidsgruppene
11.-12. juni	Møter i arbeidsgruppene	Gruppene samles for å forberede ferdigstille av delrapportene til levering 30. juni.
30. juni	Rapportene fra arbeidsgruppene overleveres strategigruppen 30. juni	Strategigruppen bruker dette som underlag for å skrive den overordnede strategien som skal leveres 1. desember 2020.

Invitasjon

Informasjons- og innspillsmøte om BarnUnge21 strategien 13. oktober 10.00-12.00 i Forskningsrådet og på zoom

BarnUnge21 strategien – status og kommentarer

Det er viktig med bred medvirkning i arbeidet med strategien. Smittevern hensyn har gjort det vanskelig å få til møter mellom folk og å gjøre kjent at denne 21-prosessen pågår. Intensjonen med dette møtet er å slippe flere stemmer til, og åpne for flere synspunkter på vurderinger og forslag til tiltak som er gjort i prosessen.

Vi inviterer til forberedte innlegg på vurderingene og forslagene i det vedlagte notatet. Fristen for å melde inn innlegg er 9. oktober. Vi åpner også for å motta skriftlige innspill på møtet, eller etter møtet og innen 16. oktober.

Møtet avholdes i Forskningsrådet, der det er en begrensning på antallet deltakere til 33. Det tilrettelegges for deltakelse på zoom (ubegrenset antall).

Tentativt program:

- Bakgrunn og status: BarnUnge21 strategien, et kunnskapssystem for oppvekstfeltet for det 21-århundret
- Vurderinger av kunnskapssystemet på oppvekstområdet og foreslåtte tiltak
- Innlegg fra forhåndspåmeldte aktører

BarnUnge21 skal legge grunnlaget for en målrettet, helhetlig og koordinert nasjonal innsats for forskning, utvikling og innovasjon rettet mot utsatte barn og unge. Det er Barne- og familiedepartementet som på vegne av regjeringen og andre involverte departementer er oppdragsgiver for BarnUnge21. Det er oppnevnt en strategigruppe som har ansvaret for strategien, og Forskningsrådet er sekretariat for arbeidet.

Program for høringsmøtet 13. oktober 2020		
Tidspunkt	Hvem	Hva
10:00–10:05	Kristen Ulstein, Norges forskningsråd	Velkommen Ramme + Møteplan Husregler
10:05–10:25	Trond Fevolden Leder av strategigruppen.	Innledning om strategigruppen og foreløpige anbefalinger
10:25–10:40	Kristen Ulstein	Spørsmål til oppklaring
10:40	Marius Cramer; leder av Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG)	Barnehagens rolle og forutsetninger for å fange opp barn som har det vanskelig
10:50	Anna Cecilie Jentoft: Landsforeningen for pårørende innen psykisk helse (LPP);	Foreldreperspektivet bl.a. på barn/unges møte med NAV; holdninger til samarbeid. Unge som faller ut av videregående opplæring.
11:00	Hege Helene Bakke; Rådet for psykisk helse	Større fokus også på brukermidvirkning. Ikke bare praksisfeltet, men også barn og unge selv, må inkluderes i utvikling av problemstillinger;
11:10	Ann Karin Swang; leder av Helsesykepleierne	Skolens rolle og forutsetninger for å fange opp barn og unge som har det vanskelig. Tverrfaglig samarbeid, hvordan skolen virker; hva med lærerne og deres rolle?
11:20	Kirsten Sandberg, Professor og jurist, UiO	Implementering av Barnekonvensjonen og behovet for juridisk kompetanse;
11:30	Kristen Ulstein	Spørsmål, kommentarer, innspill
11:55	Trond Fevolden	Oppsummering/avslutning

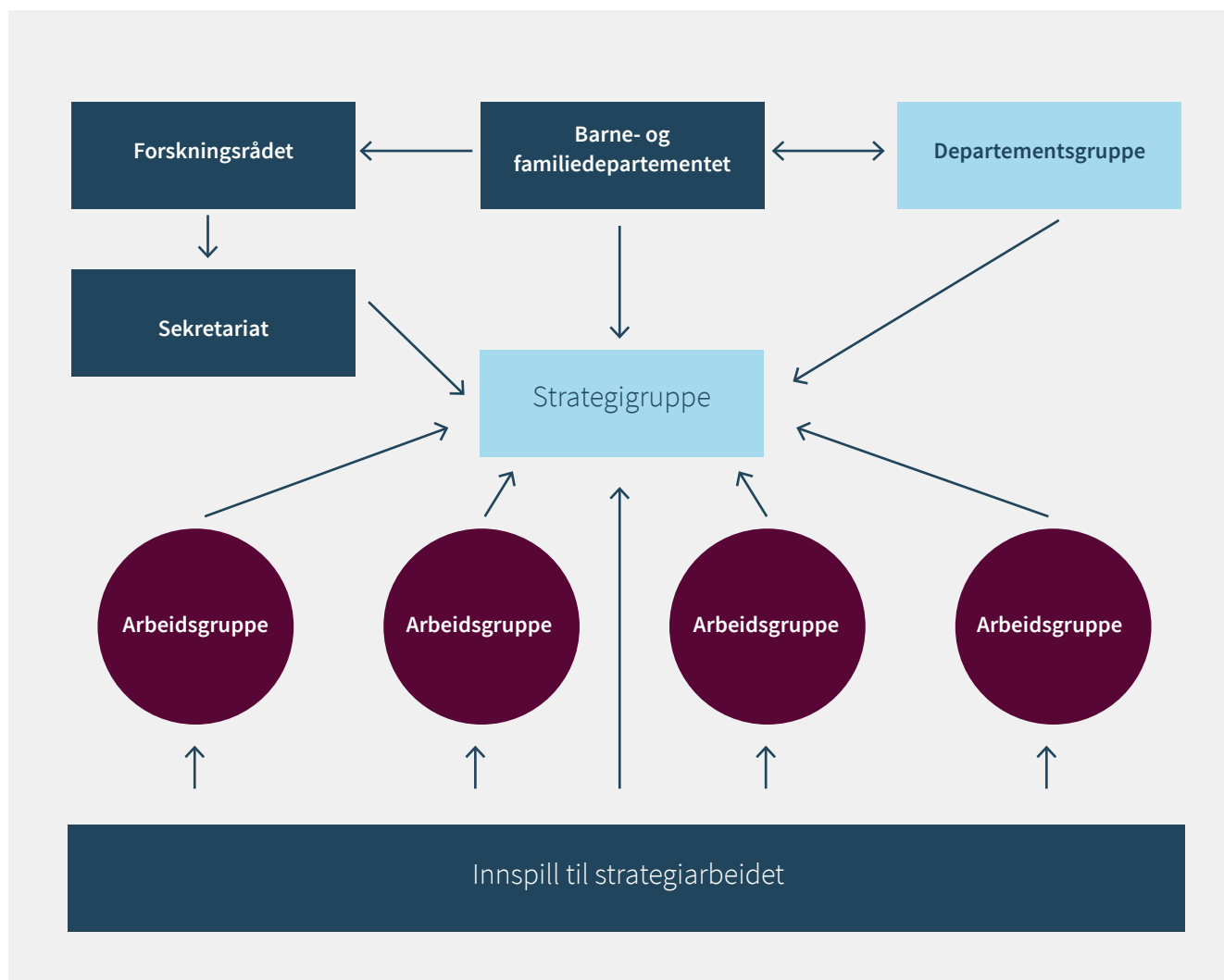
Gjennomføringen av BarnUnge21

Barne- og familiedepartementet (BFD) tok våren 2019, på vegne av regjeringen, initiativ til 21-prosessen BarnUnge21 (BU21). Kjennetegn på 21-prosesser er at de er politisk initiert, det vil si bestilt av et departement på vegne av Regjeringen. De er nasjonale strategier som skal fremme forskningsbasert verdiskaping og utvikling på viktige samfunnsområder for det 21 århundret (jf. mandatet 2019, vedlagt). De skiller seg fra forskningsstrategier som utarbeides i regi av Forskningsrådet. Et annet kjennetegn ved 21-prosessene er at de er aktørdrevne, det vil si at de involverer aktører fra forskning, næringsliv, offentlig sektor og sivilsamfunn, og at de involverer bredt gjennom åpne innspillsrunder, høringer og konsultasjonsmøter. Den store bredden i 21-prosessene gjør at de ikke er eid av én institusjonsaktør. Arbeidsprosessen tar som utgangspunkt at den skal løse en stor samfunnsutfordring som oftest går på tvers av flere departementers ansvarsområder.

Kunnskapsgrunnlaget

Arbeidet med strategien er basert på strategigruppens samlede ekspertise samt innspillene som kom inn i forbindelse med to høringer, møter og eksisterende dokumenter. Delrapportene fra arbeidsgruppene har vært viktige innspill til strategigruppens vurderinger og anbefalinger. Kunnskapsgrunnlaget baserer seg med andre ord på den samlede kompetansen i strategigruppen og i arbeidsgruppene. Medlemmene i både strategigruppe- og arbeidsgruppene har samlet sett hatt god kjennskap til relevant dokumentasjon og det var en forutsetning slik at man i løpet av prosessen ikke skulle sette i gang nye utredninger. Det finnes en mengde utredninger og forskningsrapporter som peker på at det er et behov for blant annet samarbeid og koordinering av ulike tjenester og fagmiljøer på området. Det er et utfordringsbilde som har vedvart over tid til tross for foreslåtte tiltak, anbefalinger og mange positive lokale initiativ og prosjekter.

Organisering av arbeidet

Strategigruppen bestod av 15 medlemmer med bred kompetanse og erfaring fra både forskning, utdanning-, ledelse- og praksis, se sammensetningen vedlagt.

Forskningsrådet var sekretariat for BU21. BFD oppnevnte samtidig med strategigruppen en departementsgruppe (vedlagt) med representanter fra seks departementer. Departementsgruppen ble ledet av BFD. Strategigruppens leder og sekretariatsleder deltok på departementsgruppens møter for å orientere om status i arbeidet med strategien. Dette gjorde også at strategigruppen ble holdt orientert om pågående og relevant arbeid i de ulike departementene.

Strategigruppen møttes første gang 22. og 23. august 2019. På møtet innledet Jon Arne Røttingen, administrerende direktør i Forskningsrådet og Dag Thomas Gisholt, departementsråd fra BFD. De bidro med henholdsvis en orientering om kjennetegn ved 21-prosesser, med HelseOmsorg21 som eksempel, og forventningene til arbeidet fra oppdragsgivers ståsted. Strategigruppen har hatt 12 møter i perioden, hvorav ett møte med arbeidsgruppene. Grunnet pandemien ble tidsrammen for strategien endret. Opprinnelig skulle strategien leveres i desember 2020, men dette ble forskjøvet til februar 2021. Strategigruppen utarbeidet et "mål – og rammedokument" (se vedlegg) for arbeidet i løpet av høsten 2019. Dette ble brukt som grunnlag for arbeidet i arbeidsgruppene. Strategigruppen valgte å organisere strategien rundt fire arbeidsområder, og opprettet fire arbeidsgrupper høsten 2019. Hver arbeidsgruppe hadde en leder og nestleder, utnevnt av strategigruppen. Totalt ble det rekruttert 48 personer til arbeidsgruppene (se vedlegg). Profilen på hver av gruppene gjenspeilet arbeidsområdene, med representanter fra FOU-sektor, kommunal sektor, forvaltning og brukerorganisasjoner.

Arbeidsgruppene hadde første møte i februar 2020 og gjennomførte 3-4 møter i perioden februar til juni 2020. Sekretariatet deltok på møtene i arbeidsgruppene.

Arbeidet er gjennomført på dugnad, det vil si at medlemmer i strategigruppen og i arbeidsgruppene har bidratt uten noen form for honorering. I tre av arbeidsgruppene engasjerte Forskningsrådet stipendiater som fikk honorar for sekretærarbeid. Den fjerde sekretæren var ansatt ved Helsedirektoratet og deltok i dugnaden på linje med medlemmene av gruppene.

Fire arbeidsområder – fire arbeidsgrupper:

- Forskning som støtter praksis og innovasjon
- Utdanning for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis,
- Ledelse for kunnskapsbasert, samordnet og brukerrettet praksis,
- Bruk av kunnskap i praksis

Gruppe 1 ble ledet av Marit Skivenes, professor ved Universitetet i Bergen, gruppe 2 ble ledet av Anne Berit Emstad, innovasjonsleder ved NTNU, gruppe 3 ble ledet av Tor Saglie, spesialrådgiver ved Justisdepartementet og gruppe 4 ble ledet av Birgitte Lange, generalsekretær for Redd Barna.

Alle gruppene skulle i perioden februar-juni 2020 jobbe frem en rapport fra ett av arbeidsområdene. Utkastet til de fire delrapportene ble publisert på nettsiden i april med invitasjon om å gi innspill.

Digital samhandling i arbeidsgruppene etter 12. mars 2020

Sammen med strategigruppen utarbeidet sekretariatet en detaljert plan for gjennomføringen av arbeidet. Blant annet skulle arbeidsgruppene møter foregå over to dager. Hensikten var å legge til rette for å bli kjent, og å sammen bli enige om utfordringer og konkrete forslag til løsninger. En sentral del av 21-strategiens dugnadsmodell er nettopp det å møtes ansikt-til-ansikt med andre praktikere og forskere, dele erfaringer og kunnskap. Arbeidsmåten ble imidlertid utfordret av korona-pandemien og nedstengningen av samfunnet 12. mars 2020. Dette fikk store konsekvenser for den praktiske gjennomføringen av strategiprosessen. Nye planer for organiseringen av arbeidet i arbeidsgruppene ble laget og møtene måtte etter 12. mars foregå digitalt. Fordi noen tilbud og tjenester til utsatte barn og unge ble nedstengt som følge av pandemien, fikk flere av arbeidsgruppene medlemmer også økt arbeidsmengde, noe som førte til at det ble frafall på møtene, og færre møter enn planlagt. Videre har alle aktører og interessenter hatt mulighet til å påvirke resultatet gjennom innspill og kommentarer i høringer (vedlagt) på nett og møter. Strategiprosessen har informert og invitert gjennom nettsiden www.barnunge21.no.

Anbefalingene fra arbeidsgruppene

Arbeidsgruppene leverte i juni 2020 rapportene til Strategigruppen, og lederne av arbeidsgruppene presenterte hovedpunktene på møte i strategigruppen 25. juni. Rapportene (forside og hovedanbefalinger vedlagt, se fullstendig rapport på nettsiden) er selvstendige arbeider og er basert på arbeidsgruppene ekspertise, samt innspillene fra høringsrundene.

Kommunikasjon om BarnUnge21 arbeidet

Etter møtet i strategigruppen 6. mai kontaktet Forskningsrådet Aftenposten, Khrono, Gemini og KS for å få oppmerksomhet om rapportene som ble publisert. Lederne av arbeidsgruppene for Forskning og Utdanning var villig til å stille til intervju dersom de skulle bli kontaktet. Ingen journalister meldte interesse på det tidspunktet. Høringen og rapportene har imidlertid fått oppmerksomhet på KS sin nettside. I tillegg har Christer Best Gulbrandsen fra strategigruppen bidratt til oppmerksomhet om

BarnUnge21 arbeidet gjennom deltakelse i KS-podkasten «Der livet leves», om utsatte barn og unge og korona. Podkasten ble sendt fredag 22. mai 2020.

Leder og nestleder av strategigruppen samt sekretariatsleder deltok på møte med barne- og familieminister Kjell Ingolf Ropstad 20. mai. Målet med møtet var gi statsråden en orientering om arbeidet og formidle en forventning om at regjeringen tar et ansvar for å følge opp strategien etter levering.

Leder av strategigruppen og sekretariatsleder møtte Eskil Mikkelsen og Wenche Nergård fra Sametinget 14. mai. Det ble orientert om arbeidet med BarnUnge21 og vi fikk vite mer om samiske forhold som det er viktig å få med i det videre arbeidet. Vi oppfordret Sametinget om å gi innspill til fristen 30. mai. Nyhetsbrevet fra forskningsrådet om å gi innspill på rapportene, ble sendt til litt over 14 000 personer. I tillegg sendte sekretariatet ut e-post til alle 500 som ble invitert til å delta på informasjonsmøter om strategien i høst.

Forankring og medvirkning

I planen for gjennomføring av 21-prosessen ble det lagt til rette for bred medvirkning og involvering av sentrale aktører i feltet. Høsten 2019 gjennomførte sekretariatet sammen med strategigruppeleder, informasjon- og innspillmøter (vedlagt invitasjon) i Stavanger, Oslo, Bergen, Bodø, Tromsø og Trondheim. Et medlem av strategigruppen fra stedet som ble besøkt stilte som teknisk arrangør og i Stavanger, Bergen, Tromsø også som innleder. I tillegg inviterte strategigruppen til en åpen innspillrunde på nettsiden etter møtene, hvor strategigruppen bad om innspill på hvert av de fire arbeidsområdene, og om synspunkter på at andre temaer burde være med i strategien. I mandatet står det at brukernes medvirkning er viktig, og at det må vurderes hvordan blant annet barn og unge selv kan trekkes inn. Dette ble søkt ivaretatt gjennom at

- Organisasjoner som representerer barn og unge ble invitert til deltakelse i arbeidsgruppene,
- Det ble arrangert egne møter med brukerorganisasjoner
- Brukerorganisasjonene ble invitert spesielt til å gi innspill, både til høringen i desember 2019, og til høring av delrapportene fra arbeidsgruppene høsten 2020.

Det ble arrangert et høringsmøte 13. oktober 2020 med deltakelse fra ulike brukergrupper, men også forskningsmiljøer der de fikk anledning til å gi tilbakemeldinger på delrapportene fra arbeidsgruppene. På møtet innledet: Foreldreutvalget for barnehager (FUB), Barn som pårørende, Landsforeningen for pårørende innen psykisk helse, Rådet for psykisk helse, Helsesykepleierne, Forskningsmiljøet i Norge i barnerett. (se program vedlagt)

Flere sentrale aktører ble invitert til å innlede på møtene i strategigruppen, blant annet NAV, Forskningsstiftelsen Fafo, Folkehelseinstituttet, Statsadvokaten, Udir, KS, Regionsenter for barn og unges psykiske helse ved Helseregion øst og sør, kompetansesenter og Bufdir.

Strategigruppens leder og sekretariatet har hatt konsultasjonsmøter med Forandringsfabrikken, Barneombudet, KS, Sametinget.

Den overordnede strategien, BU21, tar også opp temaer som ikke har fått oppmerksomhet i de fire arbeidsgruppene. Forslaget til strategi viser til tiltak og virkemidler som kobler forskning, utdanning, praksis, myndigheter og samfunn nærmere sammen og viser til hvordan kunnskapen kan tas i bruk.

Norges forskningsråd

Postboks 564, 1327 Lysaker

Telefon: +47 22 03 70 00

post@forskningsradet.no / www.forskningsradet.no

Februar 2021

Foto omslag: Ratiu Bia / Unsplash

Design: BOLDT partners

Trykk: 07 Gruppen

Opplag: 500

978-82-12-03882-0 (trykksak)

978-82-12-03883-7 (PDF)

Publikasjonen kan lastes ned fra
www.forskningsradet.no/publikasjoner

